
GKI Gazdaságkutató Zrt.

A MAGYAR GAZDASÁG, AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS 2016-2017. ÉVI FOLYAMATAI

Készült a

Költségvetési Tanács

megbízásából

Budapest, 2016. március 31.

GKI Gazdaságkutató Zrt.

1092 Budapest, Ráday u. 42-44.

1461 Budapest, Pf. 232.

[http:// www.gki.hu](http://www.gki.hu)

Tel: 318-1284; 266-2088 Fax: 318-4023; 266-2118

gki@gki.hu

Szerkesztette:

Karsai Gábor

Készítették:

Adler Judit

Akar László

Bank Dénes

Barta Judit

Czelleng Ádám

Hegedűs Miklós

Karsai Gábor

Losoncz Miklós

Madar Norbert

Molnár László

Némethné Pál Katalin

Papanek Gábor

Petz Raymund

Timár Szabolcs

Udvardi Attila

Vértes András

© GKI Gazdaságkutató Zrt.

A tanulmánynak vagy részeinek bármely módon való sokszorosítása tilos.

A tanulmány megállapításai csak a forrás megjelölésével idézhetők.

Tartalomjegyzék

1. Vezetői összefoglaló	1
2. Világ gazdasági folyamatok, politikai kockázatok, az EU jövője	6
3. Gazdaságpolitikai kényszerek és törekvések, költségvetési cél- és eszközrendszer	10
4. Belföldi kereslet	14
4.1. Üzleti és fogyasztói várakozások	14
4.2. A lakosság jövedelme, fogyasztása és megtakarítása	14
4.3. Munkaerőpiac	17
4.4. Közösségi fogyasztás	19
4.5. Beruházás, felhalmozás	20
5. Reálfolyamatok	22
5.1. Ipar	24
5.2. Építőipar	25
5.3. Mezőgazdaság	26
5.4. Kiskereskedelem, turizmus	27
5.5. Pénzügyi szolgáltatások	28
5.6. Egyéb üzleti szolgáltatások	30
5.7. Külkereskedelem	32
6. Infláció	32
7. Pénz- és tőkepiac	33
8. Külső egyensúly	35
9. A nagy ellátó rendszerek átalakítási folyamata és hatása	36
9.1. Önkormányzatok	36
9.2. Egészségügy	38
9.3. Közösségi közlekedés	40
9.4. Köz- és felsőoktatás	40
10. Államháztartás, államadósság	42
10.1. A 2015. évi folyamatok	42
10.2. A 2016. évi várható folyamatok	44
10.3. A 2017. évi várható folyamatok	46
11. Az előrejelzés kockázatai	47
Statisztikai függelék	49

1. Vezetői összefoglaló

2016 elején a magyar gazdaságra vonatkozó különböző előrejelzések trendjükben, sőt számszerűleg is igen közel állnak egymáshoz. Nemcsak abban van egyetértés, hogy 2015 után idén is folytatódik a lassulás, majd 2017-ben némi gyorsulás várható, de abban is, hogy az ütemváltozás elsősorban az EU-támogatások és ezzel a beruházások függvénye. A számszerűen hasonló idei előrejelzések ellenére a magyar gazdasági folyamatok jellemzésében továbbra is nagy a különbség. A kormányzat fenntartható növekedést, Ausztria belátható időn belüli utolérését vizionálja, a GKI viszont csak átmeneti részsikereket, folytatódó regionális leszakadást lát. A kiszámíthatatlan, korrupciógyanús befektetési környezet, a perspektíva hiánya miatt sem a tőke beáramlásában, sem a munkaerő kiáramlásában nem várható fordulat, miközben a közszolgáltatások leépülése folytatódik. A belső és egyensúly kedvezően alakul. A GDP-arányos államháztartási hiány 2016-2017-ben 2-2,5% között lesz, az államadósság kb. évi 1 százalékponttal mérséklődik. A külső finanszírozási képesség ugyan 2016-ban kissé mérséklődik a beáramló EU-források csökkenése miatt, de 2017-ben megközelítheti a GDP 7,5%-át. Mivel 5-6 év múlva a vissza nem térítendő EU-támogatások várhatóan minimálisra csökkennek, a dinamikus növekedéshez az európai piacgazdaság működési elveihez való visszatérésre lenne szükség. Ilyen kormányzati szándék azonban egyelőre nem látható.

Világ gazdaság. A felzárkózó és a fejlődő országok gazdasági növekedésének lassulása, valamint az erősödő politikai bizonytalanság miatt **a korábbi előrejelzéseknél mérsékeltebb világ gazdasági dinamika várható.** Az USA-ban a monetáris szigorítás várhatóan lelassul, esetleg – például Brexit esetén – leáll. A gazdasági növekedés ösztönzése és a defláció leküzdése érdekében az Európai Központi Bank és a japán jegybank tovább folytatja (részben nem konvencionális eszközök alkalmazásával) a monetáris lazítást. A menekültválságra az EU intézményei és a tagállamok még nem találtak végleges választ, s további kockázatot jelent számukra a görög pénzügyi csomag esetleges kudarca és az EU-tagságról szóló júniusi brit népszavazás. Bizonytalanságot okoz az amerikai elnökválasztás, a közel-keleti és az orosz-ukrán válság, a kőolajárak további esése, a pénzügyi piacok nagymértékű volatilitása és a kínai adósságbuborék kidurranásának veszélye.

Gazdasági várakozások. Az EU-ban 2016 első hónapjaiban **jellemzően romlottak** a gazdasági várakozások. A GKI konjunktúraindex februárban a januári, igen magas szinthez képest egy éve nem látott mértékben mérséklődött, s a romlás márciusban is folytatódott. A gazdasági várakozások azonban **így is meglehetősen optimista** hangulatot tükröznek.

A lakosság jövedelme, fogyasztása és megtakarítása. A lakosság egy részének növekvő jövedelme, csökkenő hitelterhe és növekvő vásárlási hajlandósága egyre inkább élénkíti, **2016-ban legalább, 2017-ben közel 3%-kal növeli a fogyasztást.** A külföldi munkavállalás és az oktatási rendszer elavultsága miatt számos szakmában munkaerőhiány, ezzel összefüggésben erős béremelési nyomás tapasztalható, máshol viszont a minimálbér 5,7%-os emelése is nagy gondot okoz. 2016-ban a bruttó béremelkedés kissé, 4,5%-ra, majd 2017-ben 4,7%-kal emelkedik. A reálkeresetek átlagosan 5,2%-kal, majd jövőre 4,2%-kal nőnek, meglehetősen nagy differenciáltság mellett. A nyugdíjak reálértéke kis mértékben emelkedik. **Míg egy évtized alatt, 2017 végéig a versenyszférában dolgozók reálkeresete csaknem 50%-kal nő, addig a közszférában kb. 7%-kal (az egészségügyben kb. 30%-kal) csökken.**

Munkaerőpiac. A foglalkoztatottak száma 2015-ben az előző évihez képest fele olyan gyorsan, 2,7%-kal nőtt. Ez is jelentős növekedés, ami elsősorban a költségvetési szektor közfoglalkoztatáson túlmenően is jellemző duzzadásának, valamint a mezőgazdasági és az építőipari foglalkoztatásnak – ezen belül részben a fehéredési hatásnak –, továbbá a külföldi munkavállalás dinamikus bővülésének következménye. A **foglalkoztatottak** számának bővülése a 2016-2017-ben, **éves átlagban 1,5-2% körül** lesz. A **munkanélküliségi ráta 6,5 majd 6%-ra** csökken, a valódi munkanélküliség **9% körül** lehet. A közfoglalkoztatás magas szintje fennmarad, de már csak minimálisan nő. A kormány az állami

foglalkoztatás szűkítését jelentette be, de ez várhatóan csak a dinamikus növekedés megállítására lesz elég. **2017-ben a költségvetési szférában foglalkoztatottak száma mintegy 20%-kal fogja meghaladni a 2008. évit, miközben a versenyszféráé jó esetben is csak eléri azt.**

Közösségi fogyasztás. A közösségi fogyasztás volumene a GKI prognózisa szerint 2016-ban várhatóan stagnál, 2017-ben 1%-kal csökken.

Beruházás, felhalmozás. Az állóeszköz-felhalmozás 2014-ben 11,2%-kal, míg 2015-ben 1,9%-kal bővült. **Idén főként az EU források visszaesése miatt 5%-os csökkenés, 2017-ben az ismét emelkedő EU-támogatások hatására 3%-os növekedés** valószínű. Bár az átlagos beruházási hitelköltség a Növekedési Hitel Program(ok) hatására kissé mérséklődött, de még mindig magas, különösen az alacsony termelői árindex tükrében. (A feldolgozóipar belföldi termelői árindexe tavaly -3,3% volt.) A vállalkozások túlnyomó része egyáltalán nem akar hitelt felvenni, s ezen a folyamatos kamatcsökkenés sem változtat. A fejlődésre képes kkv-k viszonylag olcsón juthatnak forráshoz. A **beruházási ráta** 2014-ben 21,7%-ra emelkedett, tavaly 21,3%-ra csökkent, idén és jövőre pedig várhatóan 20% alatt lesz, ami egy közepesen fejlett ország esetében igen alacsony arány. A beruházások nagysága kb. a tíz évvel ezelőtti szinten lesz.

Reálfolyamatok. **Idén a növekedési folyamat további lassulása** várható, a **GKI 2,3%-os** bővülésre számít. A januári ipari, építőipari, kiskereskedelmi és exportadatok, valamint a várakozások is a fékeződést támasztják alá. Az év egészében a visszaeső beruházások erősen negatívan, a gyorsuló fogyasztás pozitívan hat, miközben az export a korábbinál valamivel kisebb mértékben járulhat hozzá a növekedéshez. A mezőgazdaság, a pénzügyi tevékenység valamint az ingatlanügyletek kivételével minden ágazatban fékeződés valószínű. A növekedés **fogyasztásorientálttá** válik. **2017-ben a GKI prognózisa szerint 2,5%-os,** vagyis enyhén gyorsuló növekedés várható. A fogyasztás ugyan kissé lassul, az import dinamikája utoléri az exportét, de a beruházási visszaesés ismét növekedésbe vált át, **hála az ismét nekilóduló EU-támogatásoknak.** A termelési oldalon az idei építőipari visszaesést újabb nekilendülés követi, az ipar és a pénzügyi tevékenység GDP-termelése kissé gyorsul.

Pénzügyi szektor. A bankok **hitelállománya** 2015-ben csökkent, **portfóliójuk** minősége viszont javult. Idén a kisvállalati szektorban és a lakáshiteleknel várható állománybővülés, összességében azonban 2016-ban nem várható hitelezési fordulat. A hitelezés fő akadályai a keresletben – közvetett módon a kedvezőtlen beruházási klímában – van. A bankrendszer likviditása és tőke-megfelelése jó, nyereségessége javuló. Az új hitelek már 2015-ben bővültek, ez 2016-2017-ben is folytatódni fog. **A hitelállomány emelkedése azonban inkább csak 2017-ben valószínű, mivel nagyvállalatok esetében nem látszik hitelfelvételi fordulat.** Az MKB értékesítése elég furcsa módon történik.

Külkereskedelem. A magyar áru- és szolgáltatás-kivitel 2016-ban az importénál továbbra is gyorsabban, de az előző évihez (8,4%) képest lassabban (6%) bővül. 2017-ben az Apollo Tyres belépése következtében az **áruexport dinamikája** kissé, 7%-ra gyorsulhat, de a beruházások növekedése következtében ehhez felzárkózik az import növekedése. Az **áruforgalmi egyenleg** 2016-ban mintegy 1 milliárd euróval, 9 milliárdra, majd 2017-ben 10 milliárd euróra, a szolgáltatásoké kevésbé, 6 majd 6,5 milliárd euróra emelkedhet. Az árukivitel hajtóereje a járműipar, a szolgáltatásoké a turizmus, a szállítás és az „egyéb” tevékenységek (pl. call centerek). A **cserearányok** a tavalyi 0,8% után idén további 0,5%-kal javulnak, 2017-ben stagnálnak, a világszintű energiaárak függvényében esetleg romlanak.

Infláció. Az infláció a tavalyi -0,1%-ról idén 0,8%-ra gyorsul, kiugró árcsökkenés az üzemanyagoknál, emelkedés az élvezeti cikkeknel várható. 2017-ben kb. 2%-os áremelkedés várható.

Pénz- és tőkepiac. A Fed a korábban gondoltnál lassabban és kisebb mértékben szigorít monetáris politikáján. Az **EKB** viszont márciusban folytatta a lazítást, aminek – valamint az alacsony hazai inflációnak – következtében az **MNB** is hasonló lépéseket tett, 1,2%-ra csökkentette az alapkamatot, s további csökkentést, valamint a nem konvencionális lépések folytatását helyezte kilátásba. **A GKI**

várakozása szerint idén az alapkamat 1% alá csökken. Ezzel is összefüggésben a forint további gyengülése, idén 315, jövőre 320 forintos, esetleg ennél is magasabb átlagos euró-árfolyam várható.

Külső egyensúly. Magyarország folyó fizetési és tökemérlege 2009 óta évről évre szinte folyamatosan egyre nagyobb többletet mutat. A külső finanszírozási képesség a GDP százalékában kifejezve a 2015. évi 8,7%-ról idén **6,4%-ra** csökken, majd **2017-re 7,4%-ra emelkedik**. Magyarország nettó külföldi adósságállománya (közvetlen befektetések cégen belüli hitelek nélkül) 2015 végén 26,6 milliárd euró volt, 7,4 milliárd euróval kevesebb, mint egy évvel korábban. A csökkenés oroszlánrésze (6,3 milliárd euró) a magánszférára, azon belül is a bankszektor külső adósságának visszafizetésére jutott, így 2015 végén a nettó külső adósságnak már csak 45%-a esett a magánszférára. Az **MNB devizatartaléka** a 2014 végi 34,6 milliárd euróról 2015 novemberére 32,2 milliárd euróra, majd 2015 végére 29,9 milliárd euróra csökkent. A mérséklődés részben a devizaalapú lakossági hitelek **forintosításához** kapcsolódó banki lehívásokra vezethető vissza. (Az MNB mintegy 8 milliárd eurót bocsátott a kereskedelmi bankok rendelkezésére a devizaalapú hitelek forintosításához, ami mind az eladósodást, mind a devizatartalékot mérsékli. Ez a folyamat több év alatt, a devizahitel-lejáratoknak megfelelő ütemezésben megy végbe.) Ugyanakkor a decemberi mérséklődésben **az év végi államadósság-csökkentés érdekében az ÁKK és a MÁK által végrehajtott devizaműveleteknek** is fontos szerepe volt (az MNB adatai szerint összesen 1,6 milliárd euró értékben, amiből a Prémium eurókötvény lejáratát önmagában 1 milliárd eurót magyaráz). 2016. február végére decemberhez képest 1,3 milliárd euróval, 31,2 milliárd euróra nőtt az MNB devizatartaléka.

Tőke-kiáramlás. Az elmúlt hét évben a magyarországi tőkeállomány a bankszektor kényszerű feltőkésítésén kívül a nemzetközi mozgások eredőjeként nem változott, ami a hazai befektetési környezet kemény kritikája. A külföldi működőtőke helyébe az EU-támogatások léptek. 2015-ben a működőtőke-áramlás egyenlege **0,2 milliárd euró kiáramlást** jelzett. Érdekes módon a magyarországi közvetlen tőkebefektetéseken belül (átfolyó tőke nélkül) a **feldolgozóiparból 1,4 milliárd eurós tőkekivonás** (profitrepatriálás) történt, miközben a pénzügyi szektoron kívüli **szolgáltató szektorokba 1,8 milliárd euró** áramlott be. (Ez nem éppen a kormány újraiparosítási törekvéseit tükröző tőkeszerkezet.)

Önkormányzatok. Az önkormányzati rendszer **alulfinanszírozottsága** várhatóan a következő években is fennmarad. Az önkormányzati szolgáltatások államosítása (oktatás, egészségügy) ugyan megszabadította a rendszert a kötelező feladatok egy részétől, de a források ennél nagyobb elvonása miatt a tényleges belső hiány nőtt. Ennek fedezetét – nullszaldós önkormányzati mérlegeket feltételezve - az önkormányzatok úgy oldják meg, hogy cégeiktől jelentős befizetéseket várnak el, amit azok részben hitelfelvételből teljesítenek. **Így az önkormányzati adósságok helyett az önkormányzati tulajdonú cégek, intézmények adóssága emelkedik**, melynek összege megközelítheti az 1000 milliárd forintot. Ez részben nem látható, hiszen a ki nem fizetett számlák nem szerepelnek a közvetlen adósság számokban. Másrészt a ki nem fizetett számlák miatt a további számlák kiállítása is lassul.

Egészségügy. Napirenden van az egészségügy 2015-ben átszabott háttérintézményi struktúrájának **újabb átalakítása**. Ez az egészségügy irányítói és fenntartói szintjét is érinti. A megyei egyeztető bizottságok rendszerének kudarca után az ágazatban egy „kancellári” rendszer kialakítása várható, mely a struktúra alakítgatásánál jóval nagyobb ellátás-szervezői hatáskört kapna. Mindeközben az **ágazat létszámproblémái csak növekszenek, az ellátás színvonala romlik**.

Közösségi közlekedés. A közösségi közlekedés gazdálkodása – a racionalizálási kísérletek ellenére - jelentős **finanszírozási feszültségeket** mutat. A tulajdonosi szerkezet átalakítása – főleg Budapesten – és a tervezett, főleg vasúti fejlesztések **szakmai megalapozottsága hiányzik**.

Köz- és felsőoktatás. A legnagyobb gond az alapoknál, a közoktatásban van; bürokratikus, túlcentralizált, merev és nevelni nem akar, ahelyett hogy példát mutatna és kibontakoztatna. Készségek

elsajátítása helyett túl nagy súlyt helyez a lexikális tudásra, nem XXI., hanem XIX. századi. Az elkövetkező néhány évben **idősödő és nem túl jól képzett** munkaerő-kínálat áll majd a foglalkoztatók rendelkezésére. Ezt a tendenciát erősíti a felsőoktatási rendszer által kibocsátott végzősök létszámának és felkészültségének visszaesése. Ennek hátterében részben **demográfiai** okok, részben a **költségvetés irracionális takarékosága** áll. A közép- és felsőfokú oktatásban érintettek még nem nagy, de **növekvő része külföldön** végzi tanulmányait; a magyar oktatási rendszer romló állapotai elől menekülve. Ők és az itthon végzetek egy része nagy valószínűséggel nem a hazai munkaerőpiacot fogja erősíteni. A „PISA” felmérések romló eredményei alapján közép, illetve hosszú távon sem lehet jól felkészült szakemberek kikerülésére számítani az iskolarendszerből.

Államháztartási hiány és államadósság. Az államháztartás 2015. évi GDP-arányos mutatói - 2% körüli ESA-hiány és az államadósság egy év alatt 0,7 százalékpontos, 75,5%-ra való csökkentése – **statisztikailag kiváló** eredményt jeleznek. A háttérben azonban egyszeri, **átláthatatlan** eszközökkel és manőverekkel kialakított deficit és államadósság, **növekedésellenes adórendszer** és a nagy államháztartási rendszerek **lezülése** húzódik meg. A **2016-ra** tervezett, 2%-os GDP-arányos deficit elérése kissé bizonytalan, a **GKI 2,3%-ra** számít. A bevételek ugyan összességében reálisak, a kiadási oldalon azonban mindenekelőtt az egészségügyre és oktatásra tervezett összegek nominális csökkenése vetít előre súlyos, már eddig is „**tűzoltást**” igényelt feszültségeket (pl. a KLIK esetében). A GKI 2016 végére a GDP-arányos államadósság kb. **1 százalékpontos**, 74,5%-ra való csökkenésére számít. A **csökkenés nagyobb is lehet**, ha 2016-ban beérkezik a tavaly elmaradt, mintegy 560 milliárd forintos EU-támogatások döntő része. Mintegy 150-200 milliárd forint az utófinanszírozás logikája és az EU azon szabálya miatt késik, hogy a programok 5%-ának kifizetését az ellenőrzések befejezéséig vissza kell tartani. E pénz nagy részének beérkezése valószínű, jelentős részben akár már idén. Ugyanakkor a **szabályossági viták** – pl. az un. aszfaltügy – kimenetele bizonytalan, e 350-400 milliárd forint egy részét biztosan elveszti Magyarország. A támogatások beérkezését **minimum ellensúlyozhatja az új EU-pályázatok gyorsított beindításához szükséges költségvetési megelőlegezés.** (Ha a kormányzat – bejelentésének megfelelően - valóban 2000 milliárd forint értékű EU-pályázat előlegét akarja idén finanszírozni, akkor a költségvetési **megelőlegezés sokkal nagyobb lesz, mint az elmaradt EU-támogatásokból idén bejövő** összeg, vagyis az államadósság rátája 1 százalékpontnál kisebb mértékben javulna.) Jelentősen csökkentheti viszont az államadósságot az **állami bankok és más állami tulajdonban levő eszközök privatizációja.** Ugyanakkor ellenkező hatású lehet **új államosítási döntések** meghozatala (például az Elmű és az Émász már előkészített megvásárlása egyelőre(?) leállt). Ugyanakkor növelheti az államadósságot a forint év végi **árfolyamának** gyengülése, a tavalyinál kevésbé szélsőséges kreatív technikák alkalmazása. Nem lehet kizárni azt sem, hogy az államadósság kedvező alakulása az államháztartási hiány némi növelését is vállalhatóvá teszi a kormány számára, bár ez a nullás 2017-es költségvetés kilátásba helyezése miatt – jelentsen az bármit is -, kommunikációs szempontból nem tűnik valószínűnek. **A 2017. évi nullás költségvetés meglehetősen ötletszerűnek tűnik, hiszen egyelőre még azt sem lehet tudni, mire és mikorra vonatkozik a nulla.** Meghökkenítő, hogy a kormány által az államháztartási törvény előírásának megfelelően 2015 végén nyilvánosságra hozott hároméves keretszámok szerint egyetlen minisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma – ahova az egészségügy és az oktatás is tartozik – **költhet nominálisan is kevesebbet 2017-ben**, mint 2016-ban. Végeredményben a GKI **2017-re** a kormány által tervezettnél nagyobb, 2,2%-os GDP-arányos államháztartási hiányra számít. Az államadósság ismét kb. 1 százalékponttal csökkenhet, de mindebben a **kaotikus tervezési folyamat következtében nagy a bizonytalanság.** Ezt még **növeli az a törvénymódosítás**, amely parlamenti vita nélkül lehetővé tesz átcsoportosításokat. **Indokolt lenne, hogy ez ellen a Költségvetési Tanács is felemelje szavát.**

Az előrejelzés kockázatai. 2016-2017-ben a vártnál gyorsabb és lassúbb gazdasági növekedésnek **szimmetrikus kockázatai** vannak, **szerkezetileg a fogyasztás kissé gyorsabb, a beruházások és az exportnövekmény némileg lassúbb** fejlődésének van valamivel nagyobb esélye. Az infláció esetében pedig a GKI által prognosztizáltnál **alacsonyabb áremelkedésnek valamivel nagyobb az esélye**, mint

a magasabbnak. Ugyanakkor 2016-2017-ben **számos politikai kockázatnak** (migráns-megoldás, Brexit, EU fejlődési iránya, stb.) a **hatása sokkal nagyobb lehet, mint a szokásos gazdasági tényezőké.**

A GKI prognózisa 2016-2017-re

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	tény				előrejelzés	
GDP termelés	98,3	101,9	103,7	102,9	102,3	102,5
• Mezőgazdaság (1)	79,0	115,3	113,9	87,1	105	100
• Ipar (2)	97,8	97,5	106,7	106,3	104	105
• Építőipar (3)	93,7	105,8	112,3	102,9	95	103
• Kereskedelem (4)	99,4	106,3	104,3	105,7	103	103
• Szállítás és raktározás (5)	101,1	101,0	102,4	101,7	101,5	101,5
• Információ, kommunikáció (6)	101,0	103,9	101,4	102,9	103	102
• Pénzügyi szolgáltatás (7)	97,2	95,2	97,1	99,8	102	103
• Ingatlanügyletek (8)	98,2	100,3	99,6	101,1	102	102
• Szakmai, tudományos, műszaki, admin. tev.(9)	100,7	103,6	105,8	105,6	103	101
• Közigazgatás, oktatás, egészségügy (10)	101,6	106,7	97,8	100,6	100	100
• Művészet, szórakoztatás (11)	97,3	100,0	104,8	106,0	102	100
• Magnövekedés (2)+(3)+(4)+(5)+(6)+(7)+(8)+(9)	98,7	101,0	104,5	104,4	103	103
GDP belföldi felhasználás	97,0	101,2	104,2	101,5	101	102
• Egyéni fogyasztás	97,7	100,6	101,5	102,6	103	102,8
• Állóeszköz-felhalmozás	95,6	107,3	111,2	101,9	95	103
Külkereskedelmi áruforgalom						
• Export	100,9	104,8	107	108,4	106	107
• Import	100,0	105,0	108,5	107,8	105,5	107
Fogyasztói árindex (előző év = 100)	105,7	101,7	99,8	99,9	100,8	102
Folyó fizetési és tökemérleg együttes egyenlege						
• milliárd euró	4,3	7,6	6,0	9,5	7,2	8,5
• a GDP százalékában	4,3	7,5	5,8	8,7	6,4	7,4
Munkanélküliségi ráta (éves átlag)	11	10,2	7,7	6,8	6,5	6,3
Államháztartási egyenleg a GDP százalékában (ESA)	-2,3	-2,4	-2,5	-2,0	-2,3	-2,2

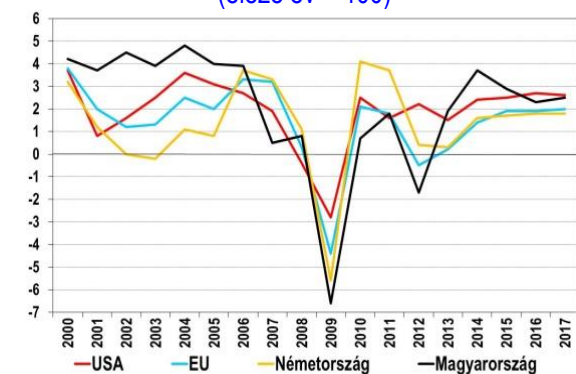
Forrás: KSH, **GKI**

2. Világgazdasági folyamatok, politikai kockázatok, az EU jövője

A felzárkózó és a fejlődő országok gazdasági növekedésének lassulása, valamint az erősödő politikai bizonytalanság miatt a korábbi előrejelzéseknél mérsékeltőbb világgazdasági dinamika várható. Az USA-ban a monetáris szigorítás várhatóan lelassul, esetleg – például Brexit esetén – leáll. A gazdasági növekedés ösztönzése és a defláció leküzdése érdekében az Európai Központi Bank és a japán jegybank tovább folytatja (részben nem konvencionális eszközök alkalmazásával) a monetáris lazítást. A menekültválságra az EU intézményei és a tagállamok még nem találtak végleges választ, s további kockázatot jelent számu(n)kra a görög pénzügyi csomag esetleges kudarca és az EU-tagságról szóló júniusi brit népszavazás. Bizonytalanságot okoz az amerikai elnökválasztás, a közel-keleti és az orosz-ukrán válsággóc, a kőolajárak további esése, a pénzügyi piacok nagymértékű volatilitása és a kínai adósságbuborék kidurranásának veszélye.

A mértékadó nemzetközi szervezetek közül az OECD pesszimistán, a Nemzetközi Valutaalap és az Európai Bizottság valamivel derűlátóbban ítéli meg a kilátásokat. A **világ** összevont GDP-jének növekedési üteme a **GKI** előrejelzése szerint a 2015. évi 3%-ról a korábban vártnál kisebb mértékben, **2016-ban legfeljebb 3,3%-ra, 2017-re 3,5%-ra gyorsul**. A **világkereskedelem** a 2015. évi 2,2%-kal szemben 2016-ban 3,3%-kal, 2017-ben 4%-kal növekszik, azaz nem, vagy alig haladja meg a GDP növekedési ütemét. Ennek fő oka a kínai külkereskedelmi dinamika lassulása, valamint a nyers- és fűtőanyagok alacsony világpiaci ára. (Ugyanakkor a kínai szolgáltatásimport továbbra is gyorsan nő.) Az **USA** GDP-je a 2015.évi 2,5% után 2016-ban az Európai Bizottság prognózisa szerint 2,7%-kal, 2017-ben 2,6%-kal bővül. Rossz jel azonban, hogy a dinamika nagymértékben lassult 2015 negyedik negyedévében, a feldolgozóipari termelés idén januárban a negyedik egymást követő hónapban csökkent, a részvényárfolyamok az év elején zuhantak, a feldolgozóipar és a szolgáltató szféra bizalmi indexei csökkentek. Az amerikai gazdaság nem olyan erős, hogy impulzusokat adjon a világgazdaságnak, sőt **recessziós** jelenségek is lehetségesek. **Japán** GDP-dinamikája a 2015. évi 0,7% után 2016-ban 1,1%, 2017-ben 0,5% lesz. A jen gyengítését is célzó monetáris lazítás nem hatékony, növekedési hatásai minimálisak, az alacsony energiaárak kedvező növekedési hatásait semlegesíti a kínai gazdaság lassulása, a fiskális élénkítés lehetőségét korlátozza a nagy államadósság.

Világgazdasági régiók növekedése, 2000-2017
(előző év = 100)

Forrás: Európai Bizottság, GKI

GDP-prognózisok, 2015-2017
(előző év = 100)

		OECD*	IMF**	Európai Bizottság***
Világ összesen	2015 (tény)	3,0		
	2016	3,0	3,4	3,3
	2017	3,3	3,6	3,5
OECD-országok	2015 (tény)	2,0		
	2016	2,2	2,1	2,2
	2017	2,3	2,1	2,2
Euróövezet	2015 (tény)	1,5		
	2016	1,4	1,7	1,7
	2017	1,7	1,7	1,9

* 2016. február

** 2016. január

*** 2016. február

Forrás: OECD, IMF, Európai Bizottság

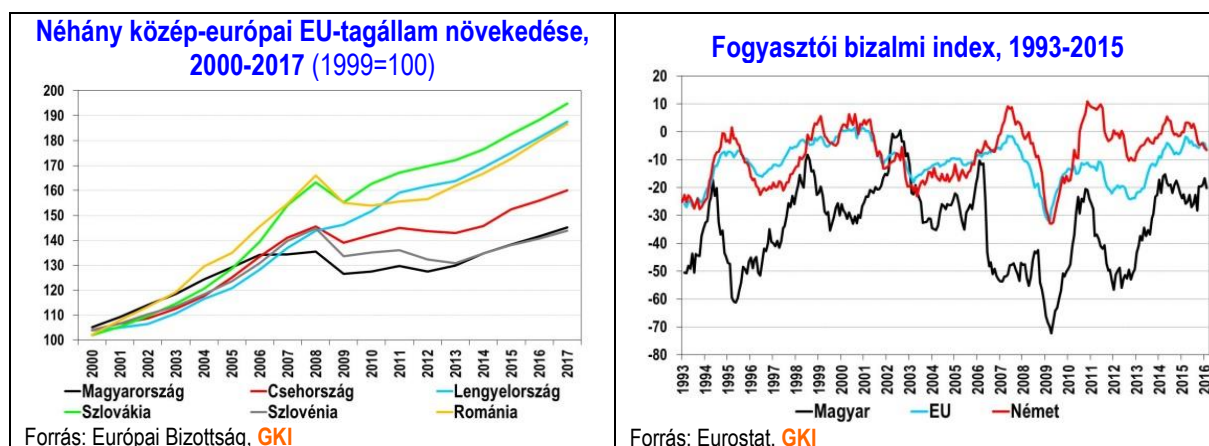
Az **EU** összevont GDP-je 2016-ban várhatóan az előző évvel megegyező ütemben, 1,9%-kal, 2017-ben 2%-kal nő, az euróövezeté a 2015.évi 1,6%-kal szemben idén 1,7%-kal, jövőre 1,9%-kal. **Ezek jellemzően 0,1 százalékponttal alacsonyabb értékek, mint amiket az Európai Bizottság tavaly őszi előrejelzése tartalmazott.** Az alacsony energiaárak mellett a növekedést segíti a laza közös monetáris politika nyomán az alacsony kamatlábszint, a gyenge euró, a tagállamok semleges, illetve enyhén expanzív fiskális politikája. Mindez ösztönzi a magánfogyasztást és az exportot. A növekedést

ösztönző hatásokat ellensúlyozza a felzárkózó országok, azok közül is Kína gazdasági növekedésének lassulása, továbbá egyes tagországokban a kiemelkedő mértékű eladósodás. Mindez visszafogja a beruházásokat.

A tagállamok GDP-dinamikái közötti különbségek az egyes tagországok ciklikus pozícióinak és a szerkezeti reformok végrehajtásának eltéréseiből adódnak. A globális pénzügyi és gazdasági válság óta 2015 az első év, amikor egyik tagállam GDP-je sem csökkent. **Németország** GDP-dinamikája a 2015. évi 1,7% után 2016-ban és 2017-ben is 1,8% lesz. **Franciaország** és **Olaszország** gazdasági növekedési üteme kissé ugyancsak gyorsul (az utóbbi jövőre már nem), de számukra lényeges kockázati tényező az óriási államadósság és a bankrendszer portfóliójának gyenge minősége.

A válságkezelés jegyében hosszabb ideig folytatott **fiskális megszorítások** sok EU-tagállamban visszafogták a gazdasági növekedést. Ez is hozzájárult ahhoz, hogy **megerősödtek az EU-val szemben szkeptikus, sőt ellenséges politikai erők**. Ez év elején e felismerés alapján tették **rugalmasabbá** a stabilitási és növekedési paktumot, és enyhítették a fiskális restriktiókon. Így 2016-ban az EU-ban **jellemzően semleges fiskális politika** várható. Összességében a GDP-arányos államháztartási deficit a 2015. évi 2,5%-ról 2016-ban 2,2%-ra, 2017-ben 1,8%-ra csökken. A GDP-arányos államadósság **2014-ben 88,6%-on tetőzött, idén 87%-ra, 2017-ben 85,7%-ra csökkenhet**.

Az Európai Unió intézményei és tagállamai talán soha nem szembesültek annyi **válságjelenséggel**, mint manapság. A leglényegesebb a **menekültügy**, 2014-2015-ben **1,2 millió fő folyamodott menekültstátuszért, ami a meglévő intézményi és jogi keretek között kezelhetetlen volt**. Várhatóan **2016-ban és 2017-ben is** nagyszámú menekülttel kell számolni. A 2015-ben hozott fontos döntések közé tartozik egy határozat elfogadása 160 ezer, elsősorban Olaszországba és Görögországba érkezett migráns EU-tagállamok közötti elosztásáról, továbbá regisztrációs központok felállítása az EU külső határain, egyezmény megkötése Törökországgal a migránsok visszatartásáról, kötelezettségvállalás a közel-keleti ENSZ-programok nagyobb mértékű anyagi támogatására, valamint a szíriai béketárgyalásokon való részvétel. A **végrehajtás** azonban **lassú és alacsony hatékonyságú**, miközben a **migránsok száma nő**, a **tagállamok pedig egyoldalú és a szomszédos országoknak nehézségeket okozó intézkedéseket foganatosítanak** (határellenőrzés visszaállítása, kerítésépítés, stb.), ami tovább fokozza a feszültséget.

A **menekültválság megosztotta az EU-t**, s kezelése az EU jövőjét is érinti. A menekültválság megoldására a nemzetközi szakirodalomban (Stefan Lehne) **három forgatókönyv** fogalmazódott meg. A menekültválság megoldásának **első** forgatókönyve **az egyre lazább unió felé való elmozdulás** lehet, amelynek jellemzője a tagállamok közötti bizalom és szolidaritás gyengülése. A schengeni egyezmény felfüggesztésével a migráció terhei azokra a tagországokra hárulnának, ahová a migránsok először megérkeznek. Az egyezmény spontán felbomlása kedvezne az EU-ból való kilépést preferáló brit politikai erőknek, illetve általában az EU-val szembenálló mozgalmaknak. Ez azonban valószínűleg nem eredményezné az egységes piac túlzott erózióját. A **második** forgatókönyv szerint az önkéntes

alapú együttműködést preferáló tagállamok német vezetéssel létrehozhatnak egy **új kemény magot** egy ún. mini Schengennel, hangsúlyozva a menekültválságra vonatkozó közös megoldások szükségességét. Végül a **harmadik** forgatókönyv a **felélesztett, európai uniós szintre emelt új Schengen**, amely az európai uniós intézmények 2015-ben kialakított stratégiáján alapulna (hatékony ellenőrzés az EU külső határain, a tagállami határellenőrző hatóságok európai uniós támogatása, a menekültválság terheinek méltányos elosztását szolgáló mechanizmus stb.). A migrációs kihívásra hatékony válasz csak integrációs keretekben adható, de egyelőre e területen is hiányzik az egyetértés.

Az EU és az Egyesült Királyság között 2016 februárjában született megállapodás valójában nem érinti az európai uniós alapszerződéseket, mind a brit euroszeptikusok, mind az európai uniós polgárok számára **elfogadható**. Az egyik **újdonosság** az, hogy a **tagállami parlamentek akadályozhatják (de nem blokkolhatják)** az európai uniós szintű szabályozási kezdeményezéseket, ha azok szerintük ütköznek a szubszidiaritás elvével. E rendelkezést gyengíti, hogy csak akkor alkalmazható, ha **legalább a tagállamok fele kéri**. A másik **újdonosság** az, hogy **az euróövezetbe nem tartozó EU-tagállam** kérheti az őt véleménye szerint hátrányosan érintő euró-zóna-döntés újbóli megtárgyalását az Európai Tanácsban. Nagy-Britannia vonatkozásában a pénzügyi szféra szabályozása lehet releváns. A 2016. június 23-án tartandó népszavazásig állandósul a bizonytalanság. Mivel a „City” **ellenzi** a kilépést, a maradásnak van valamivel nagyobb esélye.

Az USA és az EU közötti **transzatlanti kereskedelmi és beruházási partnerségről** (TTIP) szóló tárgyalások a **befejezéshez közelednek**. A vitás kérdések tisztázása után azonban a szerződés aláírása az amerikai elnökválasztás, illetve az EU tagállamokban sorra kerülő választások utánra húzódhat.

Kína GDP-dinamikája a fogyasztás és a szolgáltató szféra bővülésén alapuló, a korábbinál kiegyensúlyozottabb növekedési modellre való áttérés nyomán a 2015.évi 6,9%-ról az idén és jövőre is tovább lassul. Az egyik negatív kockázat a júan erőteljes leértékelődése, ami versengő leértékelést válthat ki a felzárkózó országokban és deflációs nyomást eredményezhet a fejlett piacgazdaságokban. A másik negatív kockázat az ingatlan- és hitelpiaci buborék kidurranása. **India** GDP-je a 2015. évi 7,2%-os növekedés után 2016-ban 7,4%-kal, 2017-ben pedig 7,5%-kal, vagyis a kínainál gyorsabban bővül. **A külföldi működőtőke fő célpontja jelenleg India.**

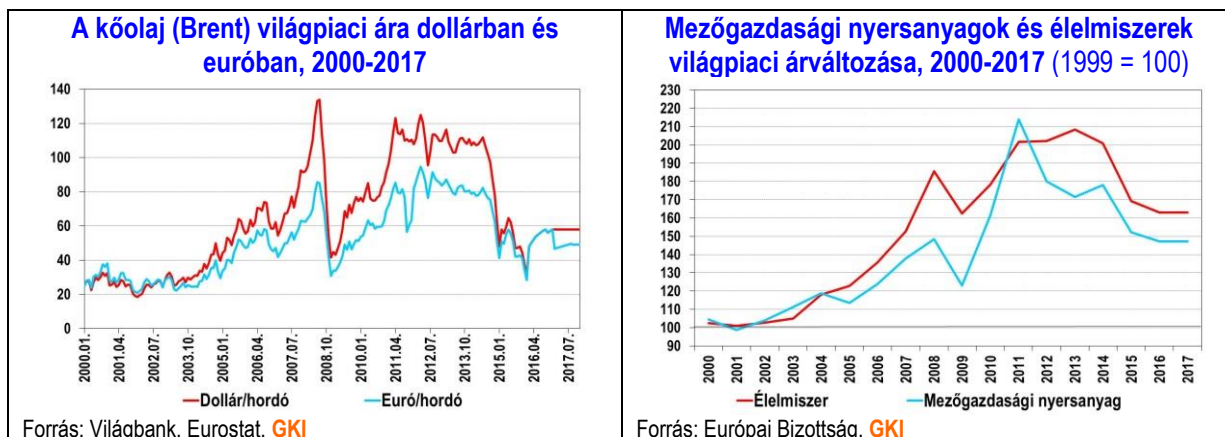
Az **orosz-ukrán konfliktus** intenzitása az utóbbi időben mérséklődött, de **kiéleződése bármikor lehetséges**. Az Ukrajna elleni háború és a nyugati szankciók nyomán **Oroszország** GDP-je 2015-ben 3,7%-kal esett vissza, 2016-ban újabb 1,2%-os csökkenés várható, 2017-ben viszont már minimális, 0,3%-os növekedés. **Ukrajna** GDP-je a 2014. évi 7,5%-os és a 2015. évi 9%-os zuhanás után 2016-ban várhatóan 2%-kal, 2017-ben 3,5%-kal növekszik. Az államcsődöt a külső adósság átstrukturálásával (külföldi segítséggel) egyelőre sikerült elkerülni.

Az amerikai és nemzetközi gazdasági reálfolyamatok és a pénzügyi piacok trendjei alapján **egyre kevésbé valószínű, hogy a Fed a közeljövőben erősen szigorít monetáris politikáját. A kamatlábemelés fő kockázata**, hogy a tőke költségei emelkedése és a dollár erősödése nehéz helyzetbe hozhatja az eladósodott fejlődő országokat, ami akár pénzügyi válságokat is kiválthat, illetve a tőzsdei buborékok kidurranásához, az állampapír-piaci hozamok emelkedéséhez vezethet. A részvényárfolyamok zuhanása a vagyonhatáson keresztül érintheti kedvezőtlenül a fogyasztást. Emellett a magasabb kamatlábszint nyomán erősödő dollár visszafogná az amerikai konjunktúrát. Mindezek mellett is idén egy kamatlábemelés – például a brit népszavazás után – valószínűleg lesz.

Mivel az eddig követett monetáris politika **nem hozta meg a várt eredményt**, azaz a 2% alatti, de ahhoz közeli inflációs cél elérését, az **Európai Központi Bank** 2015 végén (-0,30%-ra) tovább csökkentette amúgyis negatív irányadó betéti kamatlábát, és 2017 márciusáig terjesztette ki a havi 60 milliárd eurós eszközvásárlási keretét. Idén márciusban a kamatfolyosó mindhárom elemét csökkentették: az irányadó rátát 0,05%-ról 0%-ra, az egynapos hitelkamatot 0,3%-ról 0,25%-ra, a betéti

kamatot pedig -0,3%-ról -0,4%-ra vágják; emellett az eszközvásárlási program havi keretét 60 milliárd euróról 80 milliárdra növelték.

Az EU inflációs rátája a 2015. évi 0% után 2016-ban 0,5%-ra, 2017-ben 1,6%-ra prognosztizálható. A **deflációs nyomás enyhült**, de a kínai deviza leértékelődése, illetve az azt követő esetleges árfolyamháború esetén újból jelentkezhet. Az alacsony kamatláb érezteti hatását a vállalati hitelezés fellendülésében, de a hitelkereslet további élénküléséhez a **beruházási szándékok** dinamikus növekedésére lenne szükség. Az **euró a dollárral szemben** 2015 egészében jelentősen (15-20%-kal) gyengült, a 2014. évi 1,33 dollárral szemben 2015 átlagában 1,11 dollárra. 2016-2017-ben kismértékű további gyengülés, 1,05 majd akár paritásos dolláros árfolyam prognosztizálható, jelentős rövid távú volatilitás mellett.

A Brent típusú **kőolaj** hordónkénti éves átlagára a globális túlkínálat és a kínai kereslet dinamikájának visszaesése hatására a 2014. évi 100 dollárról 2015-ben 52,4 dollárra csökkent. 2016-ban a kőolaj iránti kereslet várhatóan mérsékelt ütemben nő, miközben nem enyhül a kínálati nyomás. A fő exportőröknek nem sikerült megállapodniuk a kitermelés csökkentésében, Irán a tervek szerint március végéig mintegy napi 500 ezer hordó kőolajjal jelenhet meg a piacon, és Irak is növeli termelését, miközben az amerikai palaolaj-termelők rugalmasan alkalmazkodnak a mindenkor piaci viszonyokhoz. **2016 a harmadik olyan év lesz, amikor a globális kínálat napi 1 millió hordóval haladja meg a keresletet.** A raktárkészletek 2015-ben 1 milliárd hordóval emelkedtek, a Nemzetközi Energiaügynökség 2016-ban további 285 millió hordós készletnövekedéssel számol. Az alacsony világpiaci kőolajár és az ebből adódó cserearány-veszteség mellett a tőkeáramlás is visszafogja az olajexportőr országok gazdasági növekedését. **Az alacsony ár Venezuelát és Oroszországot érinti a legsúlyosabban**, de Szaúd-Arábia költségvetését is nyomás alá helyezi. A piac legkésőbb akkor tisztulhat meg (akár néhány termelő ország államcsődje mellett), ha a tárolók megtelnek és az újonnan kitermelt kőolajat nem tudják elhelyezni. Az ehhez a mennyiséghez tartozó hordónkénti ár 20 dollár körül lehet, ugyanis a szaúd-arábiai kőolaj-kitermelés e fölött még profitábilis. Mindezek alapján a Brent típusú **kőolaj** hordónkénti ára 2016-ban 35 dollárra, majd némi korrekcióval 2017-ben 43 dollárra prognosztizálható. A nemzetközi konfliktusok eskalálódása, illetve fellángolása nyomán természetesen megugorhat a kőolajár is.

A **nyersanyagok** világpiaci ára 2014-ben 4,3%-kal, 2015-ben további 17,3%-kal mérséklődött. 2016-ban újabb 3,7 százalékos csökkenés, 2017-ben stagnálás valószínű. Az alacsony árak, illetve **az árcsökkenés a legsúlyosabban a nyersanyagexportőr Braziliát, Ausztráliát, a Dél-afrikai Köztársaságot és Indonéziát érinti.**

A világgazdasági növekedés nagyszámú bizonytalansággal és negatív kockázattal terhelt. Ezek közül a tovagyrúzó hatások miatt az egyik **leglényegesebb Kína** és a nyers- és fűtőanyag-exportőr országok gazdasági dinamikájának a vártól nagyobb mértékű lassulása. Az amerikai monetáris politika szigorodása hátrányosan érintheti a devizában eladósodott, sérülékeny felzárkózó országokat és a globális pénzügyi piacok stabilitását. A kínai jüan nagymértékű leértékelése árfolyamháborút válthat ki.

A kőolaj világpiaci árának további csökkenése az exportőr országok pénzügyi stabilitását is megrengetné, ami tovagyűrűzne a nemzetközi pénzügyi piacokra. A geopolitikai feszültségek nyomán esetleg erőteljesen megemelkedő kőolajár viszont a fejlett országok konjunktúráját fogná vissza. A világ gazdasági növekedést veszélyeztető **bizonytalansági tényező** az orosz-ukrán háború eskalálódása, a szíriai polgárháború, ezzel összefüggésben a közel-keleti geopolitikai feszültség éleződése, az iszlám terrorizmus, az EU-ban a menekültválság mélyülése, az integrációellenes politikai erők további térnyerése és az EU-tagságról előírányzott brit népszavazás. E negatív kockázatok miatt hívta fel a **Nemzetközi Valutaalap** a G20 országokat a kereslet támogatásán és szerkezeti reformokon alapuló, egymás között koordinált gazdaságpolitika folytatására. **Pozitív hatású** lehet viszont, ha az alacsony nyers- és fűtőanyagárak és finanszírozási költségek a vártnál erőteljesebben támogatják a gazdasági növekedést a fejlett országokban, illetve az euróövezet számára az euró erőteljes leértékelődése a fő devizákkal szemben.

3. Gazdaságpolitikai kényszerek és törekvések, költségvetési cél- és eszközrendszer

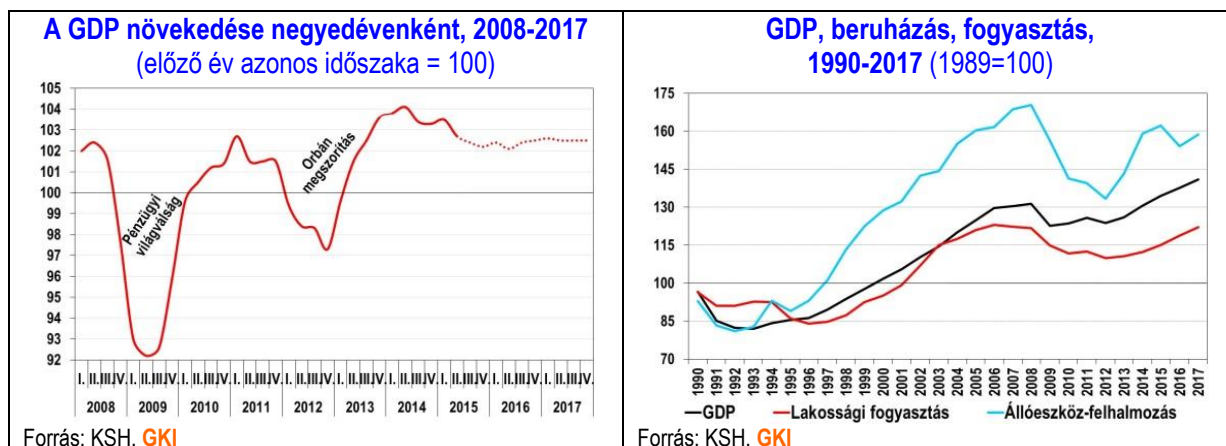
A számszerűen hasonló idei előrejelzések ellenére a magyar gazdasági folyamatok jellemzésében továbbra is nagy a különbség. A kormányzat fenntartható növekedést, Ausztria belátható időn belüli utolérését vizionálja, a GKI viszont csak átmeneti részsikereket, folytatódó regionális leszakadást lát. Magyarországon az elmúlt hónapokban folytatódott a piacgazdaságot és a hatalommegosztás intézményrendszerét kiiktató modell – a kedvezményezett üzleti csoportok számára történő jövedelem-átrendezés céljából – történő felépítése. Új, az eddiginél is élesebb szakaszába lépett az EU-ellenesség. A kiszámíthatatlan, korrupciógyanús befektetési környezet, a perspektíva hiánya miatt sem a tőke beáramlásában, sem a munkaerő kiáramlásában nem várható fordulat, miközben a közszolgáltatások leépülése folytatódik. Mindez a kedvező egyensúlyi adatok ellenére behatárolja a kormányzat gyorsítási törekvéseinek eredményességét.

A kormányzat elmúlt hat évben tett populista ígéreteinek és lépéseinek – a nyugdíjak megvédésétől az ingyenes vagy „rezsicsökkentett” közszolgáltatásokon át az olyan nagy közösségi álmokig, mint az olimpia – fő célja az, hogy leplezzék az erőforrások alapvetően hatalmi érdekeket szolgáló felhasználását. Ráadásul a kormányzat nemcsak a **múltban** felhalmozott és a **folyamatosan képződő** forrásokat éli fel, de tömegesen tervez a **jövő terhére való**, feltehetőleg soha meg nem térülő kötelezettségvállalásokat is.

A **múltban felhalmozott** források felélésének tipikus példája a magán-nyugdíjpénztári vagyon kvázi államosítása, mely nemcsak egyszeri, a GDP mintegy 8-9%-át kitevő vagyon felélését jelentette, hanem az évente odairányuló, a GDP kb. évi 1,5%-át kitevő befizetés folyamatos költségvetésbe irányítását is. Egyébként az utóbbi években az államháztartás egyenlege kb. ennyivel javult! Ezeket a hiányzó összegeket előbb-utóbb a nyugdíjjárulék emelése vagy a nyugdíjasok járandósága és korhatára terhére kell majd pótolni. De ide tartozik az MNB többszáz milliárd forintos árfolyam-nyeresége is, melyet alapítványokba és ingatlanokba fektetett ahelyett, hogy a költségvetésbe való befizetésen keresztül az államadósság csökkentésére fordított volna. Nemcsak azért, mert ha valamikor az MNB veszteséges lesz, akkor azt a költségvetésnek kell megtérítenie, hanem azért is, mert ez a pénz nem üzleti tevékenység eredménye, hanem gazdaságpolitikai-monetáris döntések velejárója.

A **folyó források felélésnek** jellegzetes példája az EU-támogatások járadékvadász módon való hasznosítása, vagyis a **lehívható források maximálása függetlenül azok felhasználásának hatékonyságától**. Az elmúlt évek viszonylag gyors magyar növekedésében döntő szerepe volt az évi kb. 5 milliárd eurót, (a GNI évi kb. 4,5%-át) kitevő EU-transzfereknek. Ezek nélkül valószínűleg alig lett volna növekedés. Az EU-transzfereknek köszönhető a devizatartalékok emelkedése, ezzel összefüggésben a lakossági devizahitelek forintosítása, sőt még a kamatcsökkenés jó része is (mivel a

külföldi hitelekre való nagyobb ráutaltság magasabb kamatszínvonalat okozna). Az Állami Számvevőszék elemzése szerint az EU-támogatások a költségvetési egyenlegre is rendkívül kedvezően hatnak, 2013-ig a kifizetések adótartalma mintegy 1200 milliárd forinttal haladta meg a társfinanszírozás költségeit, növelve ezzel a költségvetés mozgásterét. **Nem a „magyar reformok működtek” tehát, hanem az elmúlt közel egy évtizedben beáramló, 30 milliárdnál is több euró.** Mi lesz, amikor erre a forrásra már nem lehet számítani? A kérdés annál is indokoltabb, mivel a támogatások sok esetben csak a folyó felhasználás növelése révén járulnak hozzá a GDP növekedéséhez, maguk a megvalósult beruházások már nem feltétlenül segítik a gazdasági fejlődést. Sőt fenntartási költségeik, illetve átgondolatlanságuk, szigetszerűségük miatt esetenként alig vagy egyáltalán nem hasznosulnak. A támogatások felhasználásának társadalmi-vállalati-intézményi hatékonysága – a **lobbi-érdekek** meghatározó szerepe és ezzel összefüggésben a folyamatot átható **korruptió** miatt – rendkívül alacsony.

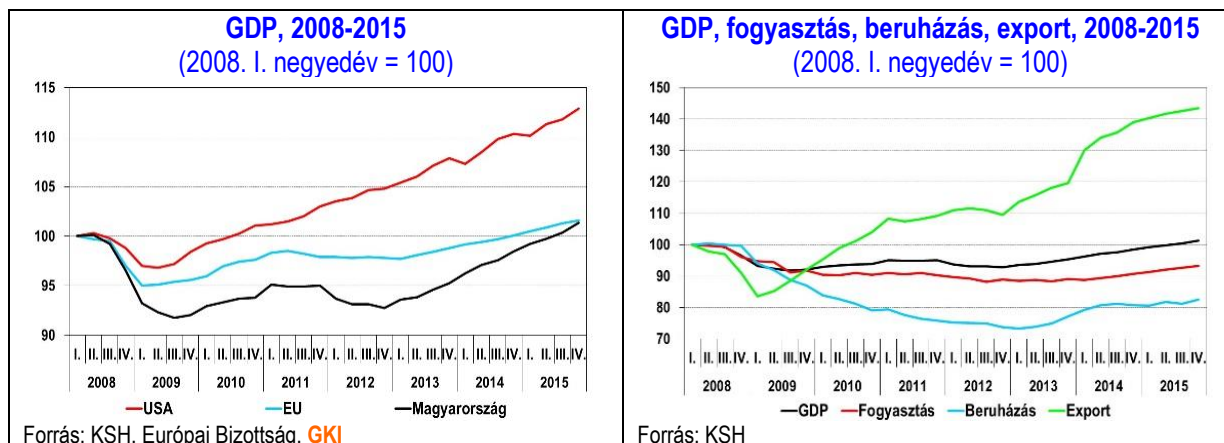

A folyó források hatalmi szempontoknak való alárendelődése tükröződik az **államháztartás bevételi és kiadási szerkezetében** is. A kormányzat az EU-források megszerezhetősége érdekében mindenképpen igyekezett elkerülni a túlzottdeficit-eljárást, így látványosan leszorította a hiányt. **Egy intelligens költségvetési politika azonban nemcsak a hiánycélt állítja a középpontba, hanem annak eszközrendszerét is.** A bevételi oldalon a növekedést és befektetési hajlandóságot akadályozó ágazati adók kiterjedt alkalmazása, a kiadási oldalon az egészségügyi és oktatási rendszerek, a „rezsicsökkentéssel” sújtott közművek működőképességük határára kényszerítése látható. Mindez kiegészül különböző, sokak számára népszerű, a gazdaság számára azonban csak folyamatos kiadásokkal járó programokkal, például a stadionprogrammal, vagy éppen a Buda-Cash, Quaestor-károsultak indokolatlan mértékű kártalanításával.

A **jövő terhére való költekezés** sajátos formája az a kormányzati elképzelés, hogy **legkésőbb 2019 elejére az összes EU-támogatást fizessék ki.** Ez nemcsak nehezen, vagyis csak erőltetett módon megvalósítható, és ennek következtében rögtönzésre, pazarlásra ösztönző, de 2019 utánra a növekedés drasztikus lassulását is előrejelíti. Az EU-támogatások ugyanis 2020 után, legalábbis az ingyenes, nem visszatérítendő formában valószínűleg nagyrészt megszűnnek, ami a magyar gazdaság eddigi fő hajtóerejének kiesését jelenti. Kifejezetten a **jövő terhére való eladósodást** jelentenek a kormányzat **gigantomán és voluntarista tervei** a paksi atomerőműtől kezdve a budapesti olimpián át a Budapest-Belgrád vasútvonalig, vagy akár a Várnegyed és a Városliget átalakításáig. Ezek megvalósulása ugyan egyáltalán nem vehető biztosra, de az éves költségvetéseket már a tervezésük, előkészítésük és propagandájuk is megterheli. (Mindennek fényében a kormányzat terve az államháztartási hiány nullára csökkentésére igencsak merész elgondolás.)

A kormány a valódi problémáktól való figyelemelterelés céljából politikájának középpontjába immár egy éve a **menekültügyet** állítja; ezt a magyar szempontból nem elsődleges fontosságú, félelemkeltő témát. Míg az EU-val folytatott „szabadságharc” korábban elsősorban a magyar modell védelmében folyt, az **immár az EU egész együttműködési rendszere ellen, a nemzetállamok mind teljesebb**

önállóságának visszanyerése érdekében folyik, s kifejezetten bomlasztó hatású. E politika elsősorban az EU szélsőjobb pártjaiban és a régió autoriter jellegű kormányai körében talál szövetségeseit. A könnyen két- vagy többbesszűvé válható **EU perifériájára való** – önkéntes! – kiszorulás gazdasági és társadalmi szempontból is a kormány történelmi bűne lenne, ami tartósan illuzórikussá tenné a felzárkózást. A **keleti nyitás** és az **illiberális állam-felfogás** keretében megcélzott országok – Oroszország, Törökország, Azerbajdzsán – **súlyos gazdasági problémákkal** küzdenek.

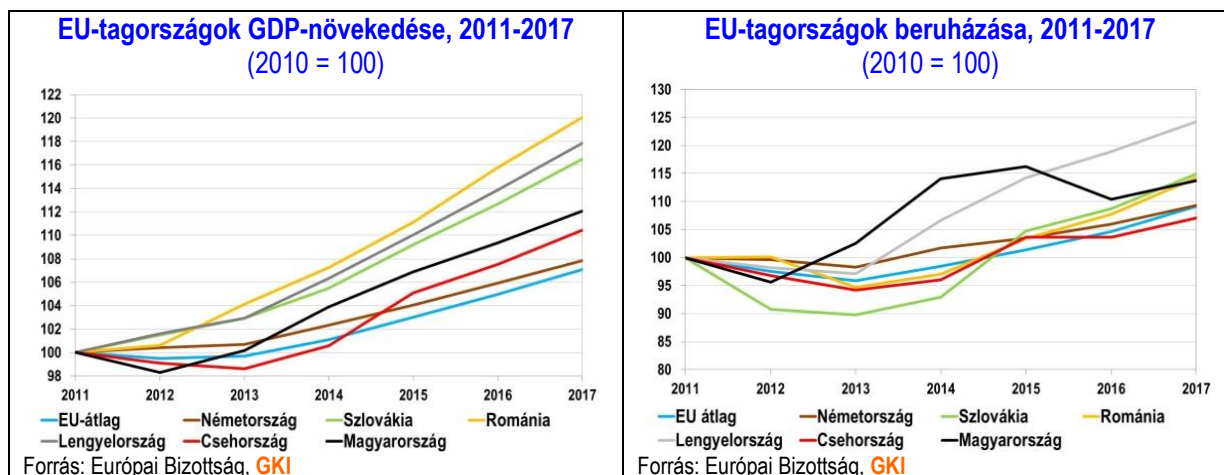
Miként 2012-re a kormány megértette, hogy a túlzottdeficit-eljárás alóli kikerülés – s ehhez az államháztartási hiány csökkentése – nélkül veszélybe kerülnek az EU-tól lehívható támogatások, 2015-ben – nem kis ingadozások után – elfogadottá vált a **bankokkal való, legalább részleges kiegyezés** szükségessége, majd az EBRD-val és az Erstével aláírt megállapodás tényleges betartásának elkerülhetetlensége. Ez ugyanis a banki hitelezés, a **felminősítés, s közvetve a tőkevonzó-képesség javításának előfeltétele**. Ugyanakkor, mivel a gazdaságpolitika egészében, így mindenekelőtt a **jogbiztonság megteremtésében, a korrupciós rendszerek megszüntetésében nem látszik érdemi változás** – sőt, például a földprivatizáció vagy a legutóbbi parlamenti döntések (MNB, NOK, stb.) esetében folytatódik a kliensrendszer kiépítése -, az államháztartás finanszírozásával, az MNB tevékenységével és egyes állami cégekkel kapcsolatban tovább romlik, illetve szinte megszűnik az átláthatóság. Magyarország és az **EU-intézmények között konfliktusforrás** Paks II. és több, korrupciógyanús közbeszerzési eljárás. Növekszik a Magyarország ellen indított **kötelezettségszegési eljárások** száma – legutóbb a két évig veszteséges élelmiszerláncok felszámolásának előírása és a cafeteria-rendszer kvázi államosítása miatt -, miközben a **kormányzat nyíltan hirdeti, hogy az EU által megtiltott módszereket másfajta, ugyancsak nem versenysemleges lépésekkel fogja ellensúlyozni** (legutóbb, a reklámadóban történt visszavonulást követően a médiumok saját tulajdonában levő, reklámfelület-értékesítő kereskedőházak diszkriminációja formájában).

A magyar üzleti környezet minden ellenkező deklaráció ellenére romlik. A verseny korlátozása a versenyképesség romlásában – a különféle rangsorokban való folyamatos lecsúszásban, időnként stagnálásában - is megmutatkozik. **Egyes részteljesítményeket** – mint a makrogazdasági mutatók javulása, a hitelhez jutás feltételeinek javulása, az adóterhek csökkenése – elismernek a minősítők, az összkép azonban borús. Legutóbb az ENSZ „**boldogság-rangsorában**” a 157 ország közül elért 91. helyezés jelzi a gondokat. Szomszédaink közül csak Ukrajna szerepelt rosszabbul, mellettünk Marokkó és Pakisztán foglal helyet. Az állampolgárok **döntéshozatali szabadságában**, a bőkezűségben (adományozási hajlandóságban, illetve képességben) és **főleg a korrupció** tekintetében szerepelt rosszul Magyarország.

A magyar innovációs teljesítmény az Európai Unió Innovációs Eredménytáblája szerint 28 tagállam között a 20. helyen van, így továbbra is **csak a mérsékelt innovátorok** csoportjában található. A legnagyobb elmaradást a kutatási rendszer zártsága, illetve a kutató- és vállalati szféra kapcsolatában talált az uniós értékelés. Relatív erősségünk a külföldről származó szabadalmi bevételek és a high-tech export terén van, mindkettő a **nemzetközi cégekhez** köthető. Ígéretesen növekednek a vállalati K+F

kiadások és a közösségi kereskedelmi márkabejegyzések, de ezek szintén inkább a multinacionális cégek tevékenységének köszönhetők, kevés a magyar eredetű (kivéve talán a gyógyszeripari szereplőket).

Magyarország 2015-ben technikailag nagyjából teljesítette a maastrichti kritériumokat. Az euró bevezetése azonban a kormányzati kommunikációja szerint még évtizedes távlatban sincs napirenden. Emellett jól érzékelhető, hogy a kedvező belső egyensúlyi számok kialakítása - főleg az államadósság esetében - részben a nemzetközileg szokásosnál sokkal kiterjedtebb kreatív könyvelési módszereknek köszönhető. **A formailag megfelelő egyensúlyi adatok elegendőek lennének az ideai felminősítéshez,** de a gazdaságpolitikai hitelesség hiánya még kitolhatja azt.

A kormányzat az EU-támogatások apályát növekedésserkentő lépésekkel igyekszik ellensúlyozni. Ilyen az **EU-pályázatok gyorsított kiírása**, minél több előleg kifizetése. A folyamat azonban a tervezettnél sokkal lassúbb, érdemi növekedési hatás idén nem várható. A **lakásépítést** serkentő lépésektől idén ugyancsak kevés eredmény várható. Hasonló a helyzet az MNB **piaci hitelprogramjával**, mivel az nem változtat a beruházásokhoz elengedhetetlen kiszámíthatatlan közgazdasági környezetben. Az állami szférában végrehajtott átalakítások az eddigiekben jellemzően centralizációt, valamint újabb és újabb szervezetek létrehozását, „jogalkotási dühöt” jelentettek, ami növelte a bürokráciát, költségesebbé és rosszabb színvonalúvá tette a közszolgáltatásokat (pl. KLIK). (A Wolters Kluwer jogtárszolgáltató összeállítása szerint csak 2015-ben 1300 új jogszabály keletkezett, 30%-kal több az egy évvel korábbinál. 2016. január 1-én pedig nem kevesebb, mint 3917 jogszabály lépett hatályba, módosult vagy szűnt meg, egy évvel korábban csak 859.) A **bürokrácia elleni, létszámközpontú, a hierarchikus rendszeren belüli átszervezésekben testet öltő harc nem érinti a rendszer lényegét**, s ennek megfelelően - a tervgazdaságban tapasztaltakhoz hasonlóan - **érdemi javulással sem kecsegtet**. Az **államosítás** pedig gyakran veszteséges (lakossági energiaszolgáltatás), vagy állami kézben veszteségessé váló (gáztárolók), esetenként értékéből sokat veszítő vagyont megvásárlását jelentette.

A magyarországi tőkeállomány 2009-től napjainkig a nemzetközi tőkemozgások eredőjeként **lényegében csak a bankszektor feltőkésítésének mértékével emelkedett**, ami a **tőkevonzó képesség drámai romlását jelzi**. 2015-ben 0,2 milliárd euró volt a tőkevesztés. A **munkaerő külföldre áramlása az elmúlt években látványosan felgyorsult**, a külföldre települt és ingázó magyar állampolgárok száma megközelítheti a félmilliót; feltehetőleg jelentős részben a szakmájukban legrátermettebbek vagy leginkább vállalkozó kedvűek. A megrogyant közszolgáltatásokban dolgozók és az azok igénybevevőinek elégedetlensége pedig ez év elején váltott új minőségbe. Bár az EU-támogatású beruházások 2017-től ismét emelkedni fognak, **2020 után** azonban e forrás ebben a formában valószínűleg nagyrészt véglegesen megszűnik, ami a magyar gazdaság **fő hajtóerejének kiesését** jelenti. Ennek ellensúlyozásához **az európai piacgazdaság működési elveivel való visszatérésre lenne szükség**. Ilyen kormányzati szándék azonban egyelőre nem látható.

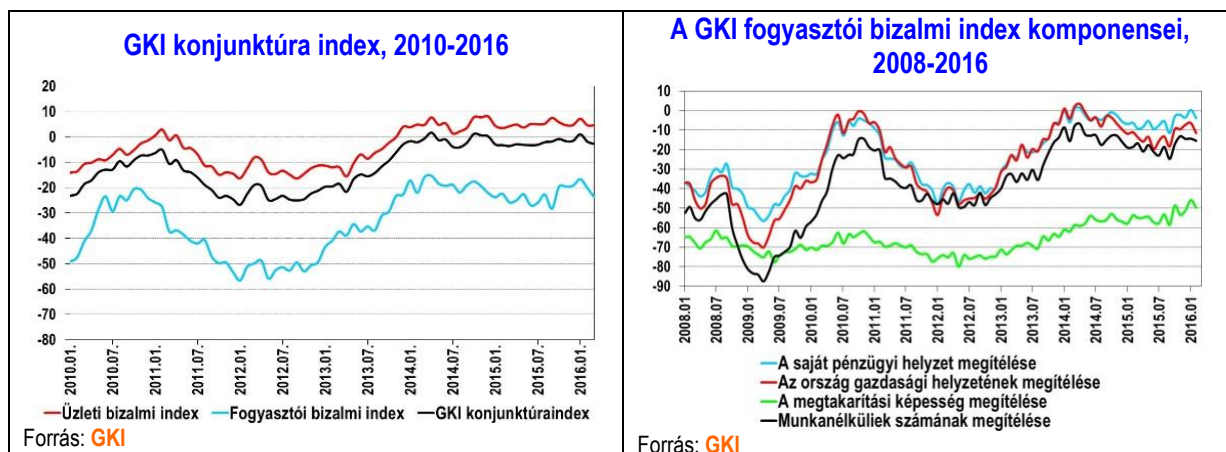
4. Belföldi kereslet

4.1. Üzleti és fogyasztói várakozások

Az EU-ban 2016 első hónapjaiban jellemzően romlottak a gazdasági várakozások. A GKI konjunktúraindex februárban a januári, igen magas szinthez képest egy éve nem látott mértékben mérséklődött, s a romlás márciusban is folytatódott. A gazdasági várakozások azonban így is meglehetősen optimista hangulatot tükröznek.

2015 második félévében lényegében hónapról-hónapra javultak az **európai** cégek és fogyasztók kilátásai, az idei első két hónapban azonban **némi elbizonytalanodás** érezhető: az EU egészét jellemző konjunktúraindex februárban a tavaly júniusi szintre esett vissza. Februárban a kereskedelem kivételével minden ágazatban enyhén romlottak a kilátások, az iparban több mint két éve nem volt ilyen alacsony a bizalmi index értéke, beleértve Németországot is. A fogyasztói várakozások is másfél éves mélypontjukon voltak.

Magyarországon februárban az üzleti bizalmi index minden ágazatban esett, majd márciusban összességében nem változott. Ezen belül a kereskedelemben és a szolgáltató cégeknél folytatódott a romlás, az iparban és főleg az építőiparban azonban javulás történt.

A **foglalkoztatási hajlandóság** 2015 őszétől enyhén javult, februártól azonban az iparban és a szolgáltató cégeknél gyengült. A lakosság munkanélküliségtől való féltelme februárban és márciusban is kissé nőtt. Az **áremelési szándék** az üzleti szférában jellemzően erősödött, miként a fogyasztók inflációs várakozása is. Az építőiparban az áremelésre törekvő cégek aránya februárban és márciusban hosszú idő után érdemben meghaladta az árcsökkenést valószínűsítőket. A **magyar gazdaság kilátásait** ősztől minden ágazatban javulónak érezték a válaszolók, februárra azonban a romlást és javulást látók aránya már szinte azonos lett, s ez márciusban sem változott. Pesszimistább lett a lakosság is.

A **GKI fogyasztói bizalmi index** háromhavi emelkedést követően februárban és márciusban is esett. A fogyasztók következő egy évben várható pénzügyi helyzetüket sokkal kedvezőtlenebbnek ítélték, mint januárban. A nagyértékű fogyasztási cikkek jelenlegi vásárlási lehetőséget pedig jelentősen romlónak, a következő egy évben kissé romlónak érezték.

4.2. A lakosság jövedelme, fogyasztása és megtakarítása

A lakosság egy részének növekvő jövedelme, csökkenő hitelterhe és növekvő vásárlási hajlandósága egyre inkább élénkíti, 2016-ban legalább, 2017-ben közel 3%-kal növeli a fogyasztást. A külföldi munkavállalás és az oktatási rendszer elavultsága miatt számos szakmában munkaerőhiány, ezzel összefüggésben erős béremelési nyomás tapasztalható, máshol viszont a minimálbér 5,7%-os emelése is nagy gondot okoz. 2016-ban a bruttó béremelkedés kissé, 4,5%-ra, majd 2017-ben 4,7%-kal emelkedik. A reálkeresetek átlagosan

5,2%-kal, majd jövőre 4,2%-kal nőnek, meglehetősen nagy differenciáltság mellett. A nyugdíjak reálértéke kis mértékben emelkedik. Míg egy évtized alatt, 2017 végéig a versenyszférában dolgozók reálkeresete csaknem 30%-kal nő, addig a közszférában még kissé csökken.

2015-ben a reálkeresetek 4,3%-kal (a közfoglalkoztatottak nélkül 4,6%-kal) emelkedtek. A versenyszférában átlagosan 4%-os, a költségvetési szektorban 5,2%-os reálkereset növekedés következett be, mely utóbbi néhány foglalkoztatási csoport – pedagógusok, háziorvosok, rendvédelmi dolgozók – körében történt nominális béremelés következménye. A reálnyugdíj (az ismételt meglepetés dezinfláció következtében) 1,9%-kal, a reáljövedelem a GKI becslése szerint 3%-kal emelkedett. A **fogyasztás** bővülésének mértéke ehhez hasonló, **2,6%-os** volt. Ebben a már harmadik éve tartó keresetnövekedés késleltetési hatása mellett szerepe volt a devizahitelek tehercsökkenésének is. A vásárlóerőt növelték a külföldről hazautalt jelentős jövedelmek is.

Az alkalmazásban állók keresete, jövedelme, fogyasztása, 2013-2016
(előző év azonos időszaka=100)

	2013	2014	2015	2016	2017
Minimálbér	105,4	103,6	103,4	105,7	105
Bruttó kereset	103,4	103	104,2	104,5	104,7
- versenyszféra	103,6	104,3	103,9	105	105
- közszféra	103,6	101,2	105,1	103,5	104
Nettó kereset	104,9	103	104,2	106	106,2
- versenyszféra	105,2	104,3	103,9	106,5	106,5
- közszféra	104,6	101,2	105,1	105	105,5
Reálkereset	103,1	103,2	104,3	105,2	104,2
- versenyszféra	103,4	104,5	104	105,7	104,5
- közszféra	102,9	101,4	105,2	104,2	103,5
Reálnyugdíj	103,4	102,4	101,9	100,8	101
Reáljövedelem	101,7	103,4	103	103,2	102,8
Fogyasztás	100,2	101,5	102,6	103	102,8

Forrás: KSH, GKI

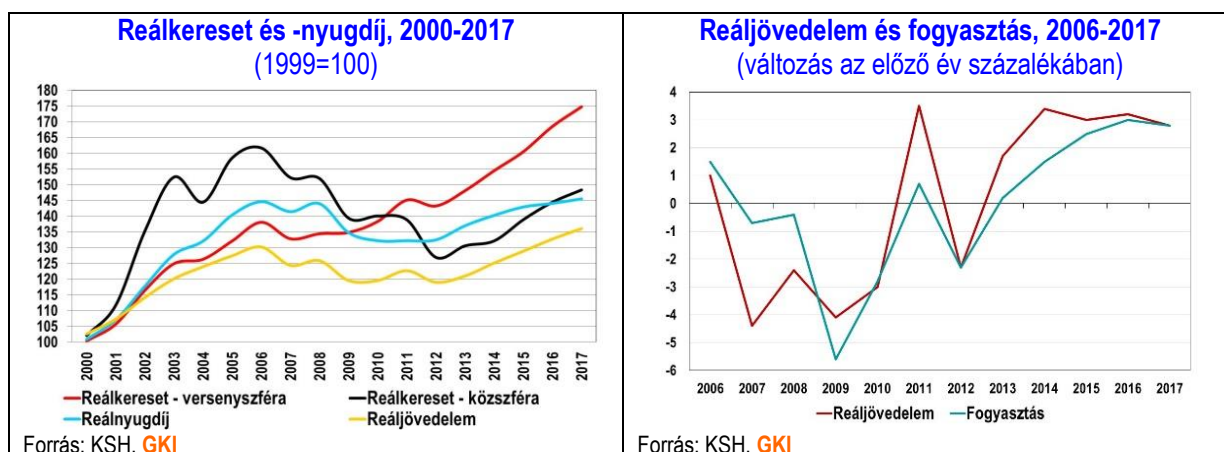
A teljes munkaidőben foglalkoztatottak **minimálbére** 2016. január 1-jétől havi 111 ezer, míg a legalább középfokú végzettségűek bérminimuma havi 129 ezer forint. Így **2016-ban** mindkét bérminimum **5,7%-kal** nő, ami az elmúlt négy év bármelyikénél gyorsabb ütem. Miközben a **versenyszférában - azon belül is főként a feldolgozóiparban és a kereskedelemben - számos cégnél a szakképzett munkaerő hiánya miatt erősödő bérverseny van kialakulóban, sok helyen gondot fog jelenteni a minimálbér ekkora emelése.** A minimálbér 2011-ig a bruttó átlagkereset 35-36%-át képviselte, majd annak 42-43%-ára emelkedett. Ez a **jelentős ugrás azonban nem gyorsította** a bruttó átlagkereset növekedését. A cégek ugyanis egyéb módon (részmunkaidős foglalkoztatás kiterjesztése, elbocsátás, bejelentett bér arányának csökkentése, stb.) próbálnak alkalmazkodni a változásokhoz.

2016-ban az szja 1 százalékponttal, 15%-ra csökken, ami a nettó kereseteket 1,5%-kal emeli. Így az **előző évinél gyorsabb, 4,5% körüli bruttó keresetemelkedés** mellett a nettó keresetek 6%-kal emelkednek. (2016 januárjában a bruttó kereset 5,8%-kal, a nettó 7,4%-kal emelkedett.) Ez 0,8%-os infláció esetén **5,2%-os reálkereset-emelkedést** jelent (ezen belül a **versenyszektorban 5,7% körüli**). A közszférában az életpályamodellben érintett ágazatokon kívül (pedagógus, orvos, rendőr, közigazgatási dolgozó) nem várható jelentősebb béremelés. A kétgyermekesek családi adókedvezménye emelkedik.

A kormány 2016. január 1-től 1,6%-kal - azaz az infláció általa prognosztizált mértékével - emelte a **nyugdíjak** összegét. A tényleges infláció a **GKI** előrejelzés szerint ennél alacsonyabb lesz, vagyis a reálnyugdíj több évnyi emelkedést követően újra – közel 1%-kal – nőni fog, **három-négy év alatt a 13. havi nyugdíj visszanőtt.** A családi pótlék és az egyéb szociális jövedelmek nominális összege 2016-ban is változatlan marad. A vállalkozási javadalmak, valamint a családi adókedvezmény nominális értéke emelkedik. A valódi és a közfoglalkoztatottak száma kissé nőhet, miként a külföldön dolgozók

családjuknak hazautalt jövedelme is. Végeredményben **2016-ban a reáljövedelmek növekedési üteme 3-3,5% körül lesz.** A **fogyasztás hasonló ütemben, 3%-kal,** esetleg ennél valamivel gyorsabban bővül.

2017-ben, a választásokat megelőző évben a kormányzat minden bizonnyal adó- vagy járulékcsoökkentéssel folytatja a munkavállalók terheinek csökkentését. Ennek **módja még nem ismert,** miként az sem, hogy e rendszerbe hogyan fog illeszkedni a **cafeteria-rendszer** tervezett átalakítása, esetleg szinte teljes megszüntetése, bérre alakítása. A **GKI korábbi előrejelzéseiben azt feltételezte,** hogy a kormányzat 2017-ben is folytatja az szja-csoökkentést, s minden bizonnyal az előző évihez hasonló minimálbér-emelést fog kihirdetni. Ha a bruttó béremelkedés hasonló (4,7%) lesz a 2016. évihez, s valóban sor kerül az 1 százalékpontos szja-csoökkentésre, akkor a nettó keresetek átlagosan 6,2%-kal emelkednek, ami az infláció 2%-ra emelkedése miatt a reálkeresetek 4,2%-os bővülését eredményezné. (Ez 1 százalékponttal alacsonyabb az idei várhatónál.) Ugyanakkor könnyen lehet, hogy a közelgő választásokra is tekintettel a nyugdíjak a törvényben előírtól ismét gyorsabban emelkednek – akár egyszeri kifizetés révén -, s így a reáljövedelem és fogyasztás dinamikája ismét 3% közelében alakulhat (ezúttal inkább alulról közelítve azt).

A **cafeteria-rendszer tervezett átalakításának** – az eddig így kapott jövedelem kedvezményes adózású vagy adómentes kifizetésének – módja és köre még teljesen homályos. Mivel az eddigiekben a cégek különböző összegben nyújtottak cafeteriaát dolgozóiknak – a maximális összeg fejenként évi 450 ezer forint volt -, gyakorlatilag megoldhatatlan (vagy csak jelentős túlkompenzálással érhető el), hogy senki ne járjon rosszabbul. Ha a fizetések egy része adómentes vagy kedvezményes szja-kulcsú lesz, az **elvileg az egykulcsos szja megszüntetését** jelentené.

Bár a 2016-2017. évi, átlagosan 3%-os fogyasztásbővülésre 2005 óta nem volt példa, de ennek szintje még 2017-ben is csak a válság előtti szintet fogja elérni. Az EU prognózisa szerint a régióban a következő években a balti országokon kívül a román, a lengyel és a szlovák fogyasztás bővülése lesz gyorsabb a magyarnál.

A **háztartások nettó finanszírozási képessége** a 2015. IV. negyedével záruló egy évben a GDP 8%-a volt, melyből 2015 IV. negyedéve a GDP 6,8%-át tette ki. (Az előző negyedévek magas rátája a devizahitelek forintosításának következménye volt, ennek hatása éves szinten 2-3 százalékpont.) A lakosság 2016-ban is nettó hitel-visszafizető marad, az elszámolások lezárultával **hitelállománya jelentősen csökken.** A devizakitevesség mérséklődése miatt az óvatossági célú megtakarítások fokozatosan mérséklődhetnek. Az új hitelek felvétele kissé növekszik, 2017-ben már lendületesebben, mégpedig főleg a lakáscélú hiteleké. 2016-2017-ben a lakosság nettó finanszírozási képessége – a bankokkal való elszámolás miatt kiugró 2015-höz képest jelentősen csökken, de – a korábbi 5-6% közötti sáv alsó részén, 5% körül marad. **Ha a kormányzat a választások előtt további jövedelemnövelő és a hitelfelvételt ösztönző lépéseket tenne, s a jövőtől való félelemérzet nem romlana jelentősen, akkor a gyorsabb fogyasztásbővülésnek és az alacsonyabb, 5% alatti nettó**

finanszírozási képességnek, hosszabb távon új hitelbuborék kialakulásának jelentősen megnő az esélye.

A magyar háztartások pénzügyi megtakarítása 2015-ben az egy évvel korábbi 9,5%-kal szemben 7,9%-kal gyarapodott, és meghaladta a 35 ezer milliárd forintot. A lakosság magatartását továbbra is az alacsony kamatkörnyezet határozza meg, hiszen a hagyományosan elsődleges megtakarítási formának számító bankbetétek kamatszintje alig több a nullánál, ráadásul a pénzkívét költségeit is figyelembe véve a **kamat esetenként már negatív**. Ezért **nő az állampapírok és a készpénz aránya**.

A lakosság **állampapír-állománya tavaly 36%-kal, készpénzállománya 20%-kal emelkedett**. A dobogó harmadik fokára a nyugdíjpénztárak kerültek 5,4%-os növekedésükkel. Ugyanakkor kissé megindult a betétállomány növekedése is, ami annak a következménye, hogy a lakosság a készpénzhez hasonló funkciót ellátó folyószámlán vagy látra szóló betétben tartja pénzét.

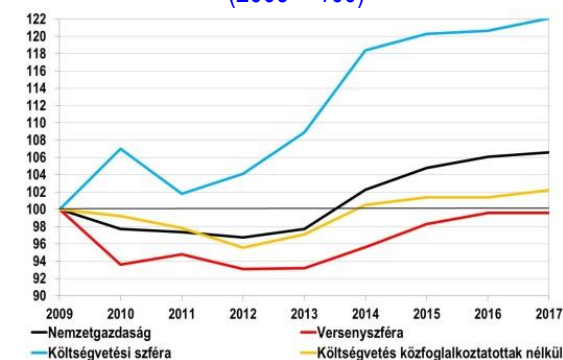
4.3. Munkaerőpiac

A foglalkoztatottak száma 2015-ben az előző évihez képest fele olyan gyorsan, 2,7%-kal nőtt. Ez is jelentős növekedés, ami elsősorban a költségvetési szektor közfoglalkoztatáson túlmenően is jellemző duzzadásának, valamint a mezőgazdasági és az építőipari foglalkoztatásnak – ezen belül részben a fehéredési hatásnak –, továbbá a külföldi munkavállalás dinamikus bővülésének következménye. A foglalkoztatottak számának bővülése 2016-2017-ben éves átlagban 1,5-2% körül lesz. A munkanélküliségi ráta 6,5 majd 6%-ra csökken, a valódi munkanélküliség 9% körüli lehet. A közfoglalkoztatás magas szintje fennmarad, de már csak minimálisan nő. A kormány az állami foglalkoztatás szűkítését jelentette be, de ez várhatóan csak az eddigi dinamikus növekedés megállítására lesz elég. 2017-ben a költségvetési szférában foglalkoztatottak száma mintegy 20%-kal fogja meghaladni a 2008. évit, miközben a versenyszféráé jó esetben is csak eléri azt.

A foglalkoztatottak száma (a munkaerő-felmérés szerint) **2015-ben** az ipari szektorban **1,9%-kal** bővült, ami radikális lassulás az előző évi 7,2%-os növekedéshez képest, noha az ipari termelés bővülési üteme nem változott. A szolgáltatási szektorban 3,1%-os volt a bővülés, ami 1 százalékpontos visszaesés. Oka az üzleti szolgáltatók hektikus foglalkoztatási képessége, melyet a költségvetési szektor terjeszkedése csak részben ellensúlyozott. A fontosabb ágazatok közül már harmadik éve kiemelkedő a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás létszámának bővülése (2013-ban 13,5%-os, 2014-ben és 2015-ben is 10%-os), mely a közmunka folyamatos – bár lassuló dinamikájú - kiszélesítésének köszönhető, de ennek figyelembe vétele nélkül is növekedett az ágazat létszáma. Szembetűnő a **mezőgazdaság, a szálláshely-szolgáltatás és a művelődés** szakágazatok kiemelkedő létszám-növekedési dinamikája, ami a szigorú ellenőrzés következtében **kifehéredő működésre utal**.

A legalább ötfős cégeknél és a költségvetési intézményeknél 2015-ben 2,6%-kal emelkedett az alkalmazottak száma, ami szintén lényeges lassulás az előző évi 4,6%-hoz képest. Ezen belül a versenyszféra létszáma 2,8%-kal, a költségvetési szféráé 1,6%-kal (közfoglalkoztatás nélkül 2,3%-kal) emelkedett. Tavaly a közfoglalkoztatásban résztvevők száma már csak 5,1%-kal bővült, ami drasztikus mérséklődés az előző évi 41,5%-hoz képest, viszont zömükben teljes munkaidőben voltak foglalkoztatva. Továbbra sem látszik kormányzati szándék a közmunka szintjének mérséklésére, de valószínű, hogy mértéke a korábbi tervekétől elmarad, s növekedési üteme lassul. 2015-ben havi átlagban 192 ezer ember dolgozott közmunkásként a tervezett 213 ezer helyett. Így már 2015-ben sem költötték el közfoglalkoztatás finanszírozására előirányzott 270 milliárd forintot (csak 257 milliárd forintot), miközben az idei előirányzat 340 milliárd forint. A közfoglalkoztatás kialakult mértéke egyértelműen zsákutca, mert a közmunkások álláskeresői aktivitása jelentősen visszaesik, a közmunka szervezők érdekeltek a jobb minőségű munkaerő közmunkában tartásában, sok helyen a közmunkások piaci foglalkoztatásba való átvezetése helyett a „normál” állások olcsóbb közmunkásokkal való feltöltése folyik.

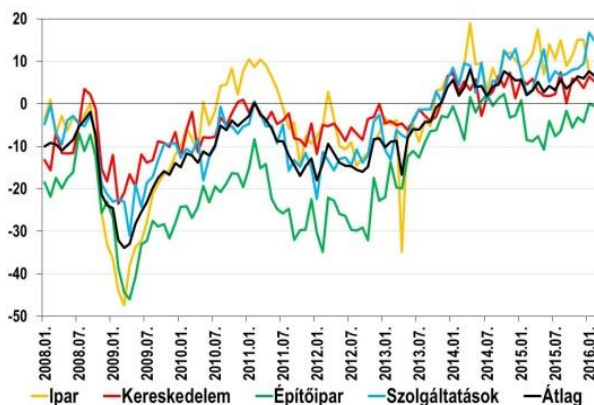
Az alkalmazottak száma szektoronként, 2010-2017
(2009 = 100)

Alkalmazottak: a legalább 5 főt foglalkoztató vállalkozásoknál és a teljes költségvetési szférában

Forrás: KSH, GKI

Ágazatok foglalkoztatási várakozásai, 2008-2015

Forrás: GKI

2008 és 2015 között a költségvetési szféra 20,3%-kal növelte alkalmazottjai számát, miközben a versenyszféráé 3,7%-kal csökkent, ami kedvezőtlen strukturális változás.

A **munkaerő-kínálatot** a demográfiai folyamatok, a vándorlási különbözet és az oktatási rendszer determinálja. 2013-tól a foglalkoztatási arány növekedését segíti a nevezőben szereplő munkavállalási korú népesség számának fogyása (a lakosság elöregedése miatt). E tendencia folytatódik, s a nyugdíjkorhatár folyamatos emelése sem tudja ellensúlyozni. Mennyiségi értelemben kínálatbővítő szerepet tölt be a tankötelezettség határának leszállítása és az államilag finanszírozott felsőoktatási keretszámok csökkentése. **Az idősödő munkavállalók számának és arányának növekedése, valamint a nem megfelelően képzett fiatalok számának gyarapodása azonban sokkal inkább a munkaerő-piaci feszültségek további éleződéséhez járul hozzá.**

A **munkaerő-kereslet 2016-ban** az előző évinél kevésbé, 1,5%-kal növekedhet a közmunka szinten tartása és a gazdasági növekedés lassulása nyomán. A versenyszféra létszámfelvévő képessége továbbra is bővül, bár dinamikája 1,3% körülire lassul, a költségvetési szektorban dolgozók növekedése viszont megáll. **Miközben a képzetlen és kulturálatlan munkaerő számára kevés a piaci munkaalkalom, mind több szakmában munkaerő-hiány tapasztalható.** Például az ipari cégek a termelésük bővítését akadályozó tényezők között második helyen ezt említették (az elégtelen kereslet mögött).

A munkaerő felmérés szerinti **munkanélküliek száma** 2015-ben havi átlagban 308 ezer fő volt, ami bő 40 ezer fővel kevesebb az egy évvel korábbinál. A regisztrált álláskeresőké - éves átlagban - 378 ezer fő, ez 45 ezer fős mérséklődést jelent. A munkanélküliségi ráta éves szinten közel egy százalékponttal, 6,8%-ra csökkent. A munkanélküliségi ráta korábban jellemző évközi ciklikussága 2013-tól megszűnt, negyedévről-negyedévre csökkent a munkanélküliségi ráta. Ennek fő oka a közmunkába vontak számának irracionális emelkedése volt. A közmunka bármely okból történő visszautasítása a nyilvántartásból való törlést eredményezte. Előreláthatólag 2016-ban is fennmarad a **statisztikai munkanélküliség leSORÍTÁSÁNAK erőszakos tendenciája**. Ennek következtében éves szinten a **munkanélküliségi ráta statisztikailag 6,5% körül alakulhat (a valódi valahol 9% körül lehet)**. A munkanélküliség kezelésének aktív eszközei leépültek, a forrásokat szinte kizárólag a közmunka finanszírozására fordítják. Továbbra is fennmarad azonban a munkahelyvédelmi akcióterv, mely öt kiemelten veszélyeztetett társadalmi csoport (fiatalok, idősek, szakképzetlenek, kisgyermekes anyák és tartós munkanélküliek) számára biztosít állami támogatást a munkáltató számára, amennyiben felvállalja az említettek alkalmazását. **2016 elején kb. 900 ezer főre tehető** azon foglalkoztatottak száma, akik után a munkáltatók támogatásban részesülnek. A konstrukció által támogatott foglalkoztatás lassan bővülő tendenciát mutat.

Az egy foglalkoztatottra jutó GDP alapján mért **termelékenység a korábbi két év csökkenése-stagnálása után 2016-ban is csak 0,8%-kal emelkedik**, vagyis a gazdaság egyelőre nem tud kilábalni

a hatékonysági válságból. A nemzetgazdasági szintű termelékenység (az egy foglalkoztatottra jutó GDP) **2016-2017 átlagában évi 0,6%-kal emelkedik**. Az iparban évi 3%-os, a mezőgazdaságban 2% körüli növekedés, az építőiparban romlás várható.

4.4. Közösségi fogyasztás

A közösségi fogyasztás volumene a GKI prognózisa szerint 2016-ban várhatóan stagnál, 2017-ben 1%-kal csökken.

Az államháztartás konszolidált funkcionális folyóáras kiadásai közül 2016-ban az **állam működési kiadásai** a korábbi évekhez hasonlóan jelentősen nőnek, 2017-ben azonban a létszámcsökkentési elképzelések valóra válásának mértékétől függően stagnálás, némi csökkenés valószínű. 2016-ban az állam működési funkcióin belül jelentősen növekednek a védelmi és a rendvédelmi kiadások főleg a korábban elhatározott béremelések következtében. Ugyancsak bővülnek a pénzügyi és költségvetési tevékenységekre fordítandó összegek, ugyanakkor a törvényhozó és végrehajtó szerveké kissé csökken. Ugyanakkor idén a kormányzat 2016-ra jelentős – a tervek szerint hatalmas létszámcsökkenéssel járó – **közigazgatási átszervezést** jelentett be. Ennek hatása azonban csak 2017-ben jelenik meg a munkaerőpiacon (ha egyáltalán...). A háttérintézmények, illetve az önálló intézmények állományának a felügyeleti minisztériumba való átcsoportosítása önmagában nem jelent létszámcsökkenést. Valószínű, hogy idén csak a közigazgatásban dolgozók létszámának növekedése fog megállni. A közfoglalkoztatottak létszáma éves szinten stagnál vagy inkább enyhén további emelkedik. Az állam egyre erőteljesebb nyomulása a gazdaságirányításban, illetve a tulajdonszerzésben további intézmények létrejöttét vetíti előre, amely a közfoglalkoztatáson túl is létszám-bővüléshez vezethet. 2017-ben azonban a **létszám némi csökkenése** valószínű, ami **mérsékli a GDP-t**.

A **jóléti kiadásokra** szánt keret 2016-ban összességében nominálisan kissé emelkedik, de az infláció tervezett mértékét figyelembe véve reálértéken érzékelhetően csökkenne, a jelenleg várható áremelkedés megvalósulása esetén nagyjából stagnálna. Különösen az **egészségügyre** és **oktatásra** tervezett összegek nominális csökkenése okoz súlyos, már megkezdett „tűzoltást” is igénylő feszültségeket. A kormányzat eddigi szemlélete alapján vélelmezhető, hogy 2017-ben is folytatódik a kiadások **elértéktelenedése**, a társadalmi tiltakozás azonban némiképpen módosíthat ezen. Az **oktatási ágazatban** az oktatási létszám lassú apadása várható a tanuló létszám csökkenése következtében. A pedagógusok fokozódó elégedetlensége miatt azonban lehetséges, hogy a kényszerű nyugdíjba vonulás irracionális szabályai rugalmasabbá válnak. A KLIK beígért nyári átalakításának – netán megszüntetésének – módja még teljesen homályos. A működésképtelen szervezet gyors és szokás szerint egyeztetés nélküli „megreformálása” a káosz további növekedését sem zárja ki. Az egészségügyben is újabb átszervezések várhatók a költségek csökkentése érdekében, miközben a szakmai átgondolatlanság, a munkaerő- és pénzhány következtében az egészségügyi ellátás sok tekintetben túllépett működőképessége határain. Az egészségügyben és az oktatásban a **magánszektor egyre inkább teret nyer** (ami nem baj!), a **közzolgáltatások színvonala viszont egyre inkább romlik** (ami viszont nagy baj!). Ez **tovább növeli** a társadalom amúgy is **túlzott differenciálódását**, lefagyasztja a mobilitást.

A **nyugellátások** folyósítása nominálisan növekvő, reálértéken csökkenő terheket jelent majd 2016-ban és 2017-ben is a nyugdíjkorhatár-emelés és a korkedvezményes nyugdíj hiányából adódóan. (Ugyanakkor a negyvenévnél munkaviszonnyal rendelkező nők kedvezményezése, a reál nyugdíjak emelkedése rontja a nyugdíjrendszer fenntarthatóságát. 2016-ban **munkanélküli segélyre** még 50 milliárd sem fog jutni a közmunka-előírányzat 340 milliárdjával szemben, vagyis – ha a korábbinál kisebb ütemben is –, de folytatódik a közfoglalkoztatás szélesítése.

Új keletű, de könnyen lehet, hogy tartós a nemzetközi **migráció kezelésével** kapcsolatos kiadási igény. A NATO a **katonai kiadások** növelését igényli. A közösségi fogyasztásba sorolt egyéb tételeik közül az útfelújítások, karbantartások, illetve a vízgazdálkodással kapcsolatos tételek részben kényszerpályák

mentén (pl.: árvizek), részben előre eltervezett fejlesztések mentén alakulnak, de az ezekre fordítható források 2016-2017-ben szerények (az EU-források apálya miatt).

4.5. Beruházás, felhalmozás

Az állóeszköz-felhalmozás 2014-ben 11,2%-kal, míg 2015-ben 1,9%-kal bővült. Idén főként az EU források visszaesése miatt 5%-os csökkenés, 2017-ben az ismét emelkedő EU-támogatások hatására 3%-os növekedés valószínű. Bár az átlagos beruházási hitelköltség a Növekedési Hitel Program(ok) hatására kissé mérséklődött, de még mindig magas, különösen az alacsony termelői árindex tükrében. (A feldolgozóipar belföldi termelői árindexe tavaly -3,3% volt.) A vállalkozások túlnyomó része egyáltalán nem akar hitelt felvenni. A fejlődésre képes kkv-k viszonylag olcsón juthatnak forráshoz. A beruházási ráta 2014-ben 21,7%-ra emelkedett, tavaly 21,3%-ra csökkent, idén és jövőre pedig várhatóan 20% alatt lesz, ami egy közepesen fejlett ország esetében igen alacsony arány. A beruházások volumene kb. a tíz évvel ezelőtti szinten lesz.

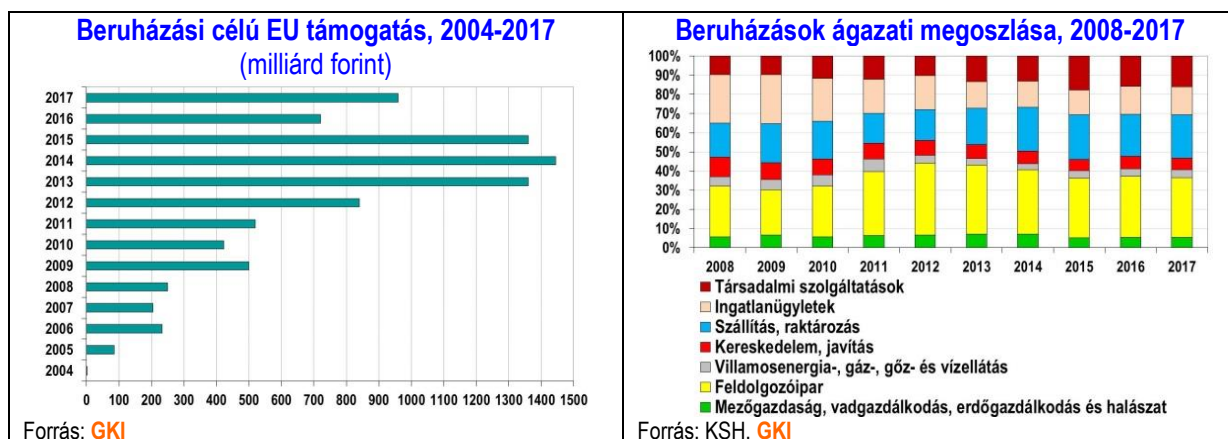
2015-ben kilenc ágazat kivételével visszaestek a beruházások. Növekedés volt a villamosenergia-ipar (+21%), a vízellátás, szennyvíz-, és hulladékkezelés (+24%), a szállítás, raktározás (+2%), az infó-kommunikáció (+8%), a pénzügyi tevékenység (+8), valamint a közigazgatás (+49%), az oktatás (+20%), az egészségügy (+40%), valamint a művészet, szórakoztatás, szabadidő (13%) ágazatban. Bővülést láthatóan főleg azok az ágazatok tudtak felmutatni, amelyek a költségvetéshez (EU forrásokhoz) kötődnek. A beruházások volumene összességében 0,6%-kal nőtt (a statisztikailag kissé más tartalmú állóeszköz-felhalmozás 1,9%-kal).

2016-ban növekedést várható a villamosenergia-iparban (+2%), a kereskedelemben (+2%), az infó-kommunikációs ágazatban (+2%), a pénzügyi tevékenységben (+2%) és az ingatlanügyletekben (+5%). Stagnálást valószínű a mezőgazdaságban, az építőiparban és a szálláshely-szolgáltatásban. A többi ágazatban kisebb-nagyobb visszaesésre lehet számítani.

2015-ben az **építési beruházások** 2,3%-kal estek vissza, a **gépberuházások** pedig 4,1%-kal bővültek. **2016-ban** a GKI számításai szerint az **építési beruházások 7%-kal, a gépberuházások 3%-kal csökkennek. 2017-ben az építés 5,5%-kal, a gépberuházások 1%-kal növekednek, az újrainduló EU forrású beruházások miatt.**

A beruházások növekedését hosszú idő óta **akadályozó tényezők** – bizonytalan üzleti klíma, szigorú hitelfeltételek, kapkodó gazdaságpolitika, kereslet korlátossága – 2015-ben kissé enyhültek. Emellett a hazai vásárlóerő is nőtt. Ugyanakkor Magyarország továbbra sem képes vonzani a nagy beruházókat (az új, bejelentett fejlesztések volumene kicsi, s jelentős állami támogatás társul hozzájuk), a **befektetési klíma inkább romlik, mint javul.** A hazai tulajdonú, jellemzően kkv-kör továbbra sem képes a kitörésre. A **kkv-k egy része fél a gyors növekedésétől, nehogy az államosítások, piac-átrendezések újabb áldozatává válják.**

Az Új Széchenyi Terv keretében 2013-ra kifogytak a vállalkozásfejlesztésre fordítható források. 2014 végén meghirdettek ugyan kisebb pályázatokat, de jellemzően az intézményi körnek. A 2015-ös nyári GINOP pályázatot idő előtt le kellett zárni, mert a meghirdetett 60 milliárd forintos keret kimerült. Az eredményhirdetésre azonban csak 2016 elején került sor. A szétaprózott, át nem gondolt célok az új pályázatoknál is látszanak, a fő cél a gyors pénzköltés. Ezt célozza az is, hogy 2017-re minden pályázatot meg akarnak hirdetni. Ugyanakkor az előző ciklushoz képest **nincs érdemi gyorsulás**, miközben két év már a jelenlegi ciklusból is eltelt. A Portfolio.hu pályázati összesítője szerint február végéig a **meghirdetett** pályázatok összege közel 4100 milliárd forint (a teljes hét éves ciklusra tervezett összeg több mint fele), s ebből 475 milliárd forint támogatást **ítéltek oda** (összesen 2069 pályázó számára). Ugyanakkor a **kifizetések összege** mindössze 10,7 milliárd forint (a megítélt 475 milliárd forint 2,25%-a). Gyakori, hogy a megítélt támogatásokkal egy időben hiánypótlást kér a kiíró.

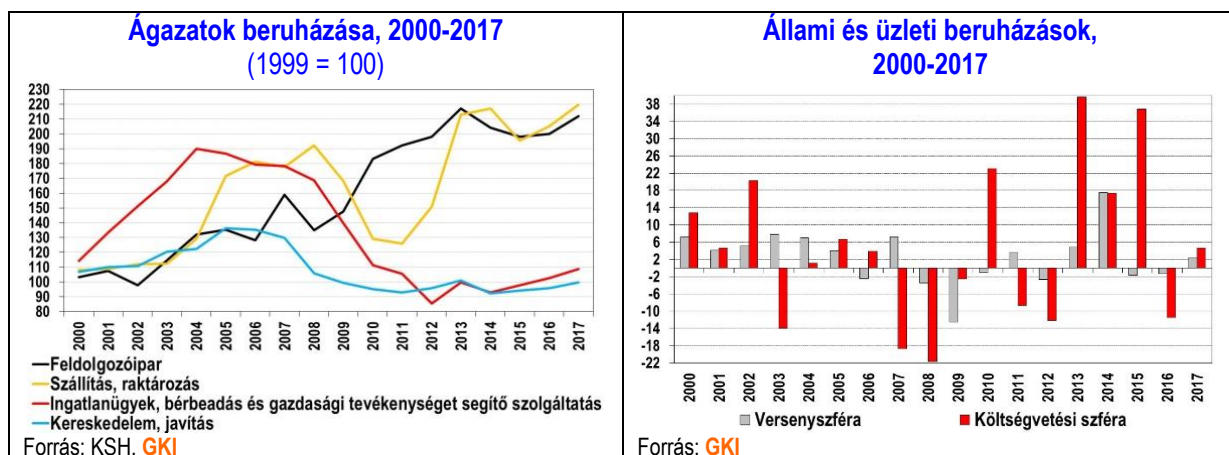

A **feldolgozóipari beruházások** 2012-ben és 2013-ban 3-5%-kal bővültek, majd 2014-ben 10%-kal ugrottak meg. A kedvező dinamika néhány nagy exportáló autóiipari vállalkozás és a hozzájuk kötődő beszállítók fejlesztéseinek volt köszönhető. 2015-ben – részben a magas bázis miatt - 6%-os **visszaesés** történt, 2016-ban 3%-os csökkenés, 2017-ben 1%-os növekedés várható. Az **ingatlanügyletek**, gazdasági szolgáltatás szektorban a beruházási volumen 2013-ban 19%-kal csökkent, részben a rekord alacsony lakásépítés miatt. 2014-ben 17%-os növekedésre váltott az ágazat, amit 2015-ben 7%-os visszaesés követett, 2016-ban pedig 5%-os növekedés várható. A CSOK és az ingatlanpiacra jellemző spekulációs építkezések miatt 2017-ben további 5%-os bővülés valószínű.

A **kereskedelmi** ágazatban az építkezési korlátozások, a vasárnapi zárva tartás nehezíti a növekvő vásárlóerő kihasználását. 2015-ben 9%-kal esett a teljesítmény, 2016-2017-ben 2-2%-os növekedés lehetséges. A **szállításban** a vasútnál és a gyorsforgalmi utaknál tovább folytatódnak az EU-forrásokra alapozott fejlesztések. A közúti teherszállításban a járműbeszerzés területén lehet kis élénkülés, a vasúti teherszállításban új mozdonyok beszerzésére kerül sor. Folytatódik a saját fejlesztésű IC-k gyártása is. A raktározásban a meglévő logisztikai centrumok többsége bővít (elsősorban EU-források segítségével). E területeken 2013-ban 20%-os, 2014-ben 41%-os növekedés volt, 2015-ben ez 2%-ra szelődött, majd 2016-ban 10%-os visszaesés várható. Az újra induló infrastruktúra-fejlesztések miatt 2017-ben ismét 5% körüli növekedést valószínű. A **szálláshely-szolgáltatás** és vendéglátás ágazatban újabb szállodai és fürdő-kapacitások léptek be, de ezek mértéke tovább csökkent. Az ágazatban 2014-ben 35%-os növekedés volt, 2015-ben 18%-os zuhanás történt, idén stagnálás, jövőre 2%-os növekedés valószínű.

Az **infó-kommunikációs** szektorban tovább zajlik az optikai hálózat és a mobil szélessávú internet-fejlesztés. Folytatódik a mobil-internet térhódítása, a régi bázisállomások felújítása, új bázisállomás-rendszer kiépítése. Az elnyert frekvenciák és az új EU-s pályázatok újabb lökést adtak a szektornak. Az okos telefonok gyors elterjedése az alkalmazásfejlesztést helyezi előtérbe. Összességében (a technológia olcsóbbá válása mellett) 2013-ban 8%-os visszaesés, 2014-ben 13%-os, 2015-ben pedig 8%-os bővülés történt. Idén 2%-os, jövőre 6%-os növekedés várható.

Az **állami-önkormányzati beruházások szinte csak EU-s forrásokra támaszkodnak**. A hitelfelvétel központi engedélyezése tovább szűkítette az önkormányzatok mozgásterét. Az önkormányzati adósságok részleges átvállalása sem javított a helyzeten, mivel az elvett önkormányzati bevételek meghaladják a megnyert (ki nem fizetett) kamatokat. Az önkormányzati cégek adóssága közel lehet az 1000 milliárd forinthez, ami a rezsicsökkentés hatására tovább nő. A 2015-ös és a 2016-os költségvetés vesztese az önkormányzati rendszer, mert további feladatokat kell ellátniuk kevesebb pénzből. Az önkormányzati „rezsicégek” csőd közeli helyzete azt is jelzi, hogy az eddigi „fejős tehenek” „pénznyelő automatákká” válnak. További gondot okoznak az EU forrásból finanszírozott intézményfejlesztések, illetve az új intézmények (főleg sportlétesítmények), amelyek működtetésére nincs forrás. Nem valószínű, hogy 2017-ben érdemben javuljon a helyzet.

Tetézi a problémákat az **át nem gondolt, erőltetett államosítás az egészségügyi és oktatási szektorban**. Külön gond az önerő és a kezdeti finanszírozás megoldása a nem-önkormányzati szférában, ahol a döntések koncentrációja miatt a decentralizált beruházások sora akadozik. A felsőoktatásban az új felvételi rendszerrel együtt járó finanszírozás-szűkítés korlátozza a beruházások tervezhetőségét.

Mivel az **EU-források** egyre nehezebben szerezhetők meg a kormányzat számára „kedves” célokra, a 2016. évi költségvetésbe erőltetett út-, sport és kulturális fejlesztések kerültek, részben a visszaeső EU-források ellensúlyozására. Ezzel valamelyest mérsékelni lehet a beruházások várható zuhanását.

Mivel a beruházások egyik fő forrását jelentő ingyenes EU-támogatásokra 2020-tól kezdve aligha lehet komolyan számítani, **érthetetlen**, hogy a magyar kormány miért nem tesz meg mindent az **ún. Juncker-tervbe való bekapcsolódás érdekében**. Az Európai Stratégiai Beruházási Alap (EFSI) ugyanis nagy befektetések magyarországi megvalósulását tudná elősegíteni.

Az **üzleti beruházások hitelezése bizonytalan**. Az EU-forrásokból megvalósuló vállalati beruházásokhoz újabb állami források (hitel, garancia) állnak a vállalkozások rendelkezésére. Az MNB növekedési hitelprogramjai a meglévő hitelek lecserélését érték el, a beruházások látványos felfutását nem. Sőt, a vállalati hitelállomány újra mérséklődik. Az NHP kivezetése idén elkezdődik, viszont a beruházási hitelpiac élénkítésére banki vállalkozások vannak. A banki „rosszhitel”-portfólió kitisztítása a mérlegekből elvben növelhetné a bankok hitelezési aktivitását, ugyanakkor a vállalati oldalról a reális hiteligénylési szándék alacsony (akik kérnének, azok nem hitelképesek, akiknek adnának, azoknak meg nem kell a hitel).

A **külföldi beruházások** a kiszámíthatatlan üzleti környezet miatt visszafogottak, a zöldmezős beruházások **támogatás-igénye** a korábbi években kialakult többszöröse. (A Tata jövőre elkészülő gumiabroncsgyára munkavállalónként összesen kb. 30 millió forint, a ThyssenKrupp konzern márciusban bejelentett, s 2018-ban termelni kezdő jászfényszarui autóalkatrész-gyára dolgozónként 20 millió forintos támogatásban részesül.) Ez azt jelenti, hogy – országos átlagbérén számolva – hét-tíz éven át a teljes bérköltséget a magyar állam állja. Ilyen feltételekkel minden magyar kkv tudná cégét bővíteni.

5. Reálfolyamatok

2016 elején a magyar gazdaságra vonatkozó különböző, hazai és nemzetközi, független és állami növekedési előrejelzések trendjükben, sőt számszerűleg is igen közel állnak egymáshoz. Nemcsak abban van egyetértés, hogy 2015 után idén is folytatódik a lassulás, majd 2017-ben némi gyorsulás (az idei 2,3% után 2,5%-os növekedés) várható, de abban is, hogy az ütemváltozás elsősorban az EU-támogatások és ezzel a beruházások függvénye.

A **2015. évi folyamatok számszerűen és részleteiben is** a GKI 2015 júniusa óta érvényes prognózisához **közelállóan** alakultak. A GDP-növekedés a 2014. évi 3,7%-ról 2015-re 2,9%-ra lassult, ami 0,2 százalékponttal gyorsabb a GKI előrejelzésénél. A legnagyobb eltérés az állóeszköz-felhalmozás 1,9%-os növekedése a GKI által várt stagnálás helyett, miközben az export volumene a korábban gondoltnál kevésbé (csak 0,6 százalékponttal) nőtt gyorsabban, mint az import. Vagyis a látványos külkereskedelmi aktívumban az energia-áresés okozta 0,8%-os cserearány-javulásnak volt nagyobb szerepe. Látványos a mezőgazdaság – elsősorban időjárási okok miatt kialakult - 13%-os visszaesése és az építőipar csaknem 10 százalékpontos lassulása. Gyorsult viszont a kereskedelem, turizmus szektor illetve az infó-kommunikációs ágazat teljesítménye (az előbbi 5,7, az utóbbi 2,9%-kal nőtt), kezdett erőre kapni az ingatlanszektor (2%), s ötévi visszaesés után már **csaknem stagnált a pénzügyi szektor** GDP-termelése. A magnnövekedés – az agrárium és az állami közszolgáltatások nélküli növekedés – az átlagosnál gyorsabb, 4,4% volt.

A számszerűen hasonló előrejelzések ellenére a gazdasági folyamatok **jellemzésében** továbbra is nagy a különbség. **A különbség mindenekelőtt a magyar „unortodox” gazdaságpolitika megítéléséből, növekedést segítő vagy éppen fékező hatásának minősítéséből fakad.** A kormányzat fenntartható növekedésről, a közgazdászok jelentős része viszont csak átmeneti és alapvetően az EU-forrásoknak köszönhető sikerről, lassulásról, folytatódó regionális leszakadásról beszél. Az utóbbit támasztja alá, hogy bár a magyar növekedés tavaly több mint 1 százalékponttal meghaladta az EU 1,8%-os átlagát, a régióban a szlovák, a lengyel, a román és a cseh növekedés is meghaladta a magyart. (Ugyanakkor az is tény, hogy a **GKI egy ideig alábecsülte a hibás gazdaságpolitika hatásait 2015-ben részben ellensúlyozó erőket.** Így a világgazdasági folyamatok szerencsés alakulását: a világpiaci energiaárak folytatódó zuhanását, a nemzetközi pénzpiacok tartósan jelentős likviditását, s főleg az EU-támogatások tovaryűrűződő növekedés-serkentő hatását.)

Idén a növekedési folyamat **további lassulása** várható, a GKI 2,3%-os bővülésre számít. A januári ipari, építőipari, kiskereskedelmi és exportadatok, valamint a várakozások is a fékeződést támasztják alá. Az év egészében a visszaeső beruházások erősen negatívan, a gyorsuló fogyasztás pozitívan hat, miközben az export a korábbinál valamivel kisebb mértékben járulhat hozzá a növekedéshez. A mezőgazdaság, a pénzügyi tevékenység valamint az ingatlanügyletek kivételével minden ágazatban fékeződés valószínű. A növekedés **fogyasztásorientálttá** válik.

2017-ben a GKI prognózisa szerint 2,5%-os, vagyis enyhén gyorsuló növekedés várható. A fogyasztás ugyan kissé lassul, az import dinamikája utoléri az exportét, de a beruházási visszaesés ismét növekedésbe vált át, **hála az ismét nekilödulő EU-támogatásoknak.** A termelési oldalon az ideai építőipari visszaesést újabb nekilendülés követi, az ipar és a pénzügyi tevékenység GDP-termelése kissé gyorsul.

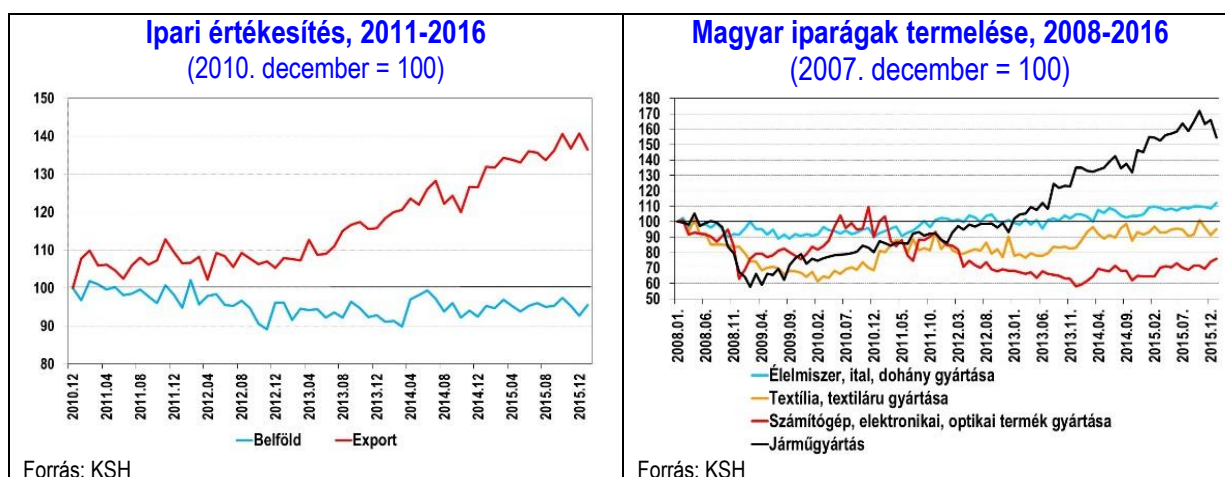
A gazdaság ágazati szerkezetében a 2015-2017-ben, az előző hároméves időszakhoz hasonlóan növekszik az árutermelő és **csökken a szolgáltató szektorok részesedése** (ez utóbbiaké 66%-ról 65%-ra majd most 64% közelébe). A szolgáltató szektorok **lebecsülése** – amely egyébként ódivatú megközelítés – a kormány kommunikációjának és politikájának szerves része.

A kormány politikájának fontos célja – összhangban az Európai Unió célkitűzéseivel –, hogy **növelje az ipar részarányát** a gazdaságban. Ez sikeresen meg is valósul, az ipar részesedése a GDP-termelésben a 2010. évi 25,9%-ról 2015-re 27,4%-ra emelkedett és 2017-ben várhatóan eléri a 28,5%-ot. Ez az üzleti szolgáltatások arányának csökkenésével jár, amiben pénzügyi szektor arányának 2010. évi 4,7%-ról 3,6%-ra, az ingatlanügyletek 8,6%-ról 7,7%-ra, valamint a közösségi szolgáltatások 20,8%-ról 19,7%-re történő mérséklődése játszik fontos szerepet.

5.1. Ipar

A magyar ipari növekedés 2015-ben 7,5%-os volt, csaknem azonos az előző évvel (7,6%). A feldolgozóipar az átlagosnál gyorsabban, több mint 8%-kal bővült, de az elmúlt évektől eltérően nem csökkent, hanem emelkedett az energiatermelés is. Az ipar hajtóereje a járműipari konjunktúra volt. Tavaly november óta azonban az előző hónaphoz viszonyítva már harmadik hónapja csökken az ipari termelés volumene. Az év egészében 5,5%-os ipari növekedés várható.

Az iparban egyre nagyobb a **járműgyártás szerepe**. Az ágazat súlya a feldolgozóipar bruttó termelésében a 2010. évi 18,7%-ról 2015-ben már 27,4%-ra nőtt, 2017-ig várhatóan tovább emelkedik 31%-ra. Ez a már veszélyesen nagy arány magában hordja a túlzott függés kockázatát. A járműipar dinamikus fejlődését részben a már itt működő autógyárak és beszállítók kapacitáskiterhelése és beruházásai húzzák, részben további cégek belépése, amelyek közül a legnagyobb a termelését várhatóan 2017 elején megkezdő Apolló Tyres gumibroncsgyár lesz. Ugyanakkor fenyegető jel, hogy a hírek szerint a Mercedes gyár bővítési terveinek helyszínéül a már tulajdonában levő kecskeméti terület mellett Szlovákiát is vizsgálja. A járműipar 2015-ben nagyon jó évet hagyott maga mögött, de a következő időszaki kilátások már kevésbé derűsek.

Bár 2015-ben több más ipari ágazat is dinamikát mutatott, ezeken belül leginkább a járműiparhoz kötődő szakágazatok tudtak növekedni. Némi lendület az élelmiszeriparban és az elektronikában is mutatkozott, ezek tartóssága azonban még kérdéses. A már bejelentett **Irinyi-terv** nevű iparstratégia tervezett intézkedései mostanáig nem váltak ismertté. Aggodalomra ad okot, hogy olyan piaci versenyben működő ágazat állami támogatásáról is szó van, mint a máris túlsúlyos járműipar. De az élelmiszeripar tartósan gyenge helyzetében is szerepet játszhatott, hogy a hazai termelők egy részét mindig megvédték a világpiacon a versenyből, tehát az ágazat ismételt megjelenése a preferált ágazatok között ugyancsak óvatosságra int.

A magyar ipari növekedés egyértelműen **exportvezérelt**, a kivitel 10%-kal haladta meg az előző évit, s a járműipar adta teljes ipari kivitel több mint egyharmadát (a második helyen az elektronikai ipar állt 14%-kal). **Hét évnél hosszabb idő után 2015-ben ismét, ezúttal 3%-kal nőtt az ipar belföldi eladásai** is. Elsősorban ágazaton belüli mozgásról volt szó: leginkább a járműgyártás (35%) belföldi értékesítése emelkedett (többek között a Bosch beszállításai révén). De sokat emelkedtek az egyéb feldolgozóipar (22%) - legnagyobb ágazatai a bútorgyártás és a műszergyártás -, a gép- és berendezésgyártás (17%), a kőolaj-feldolgozás (10%) hazai eladásai is.

A 2016. évi kilátások **visszafogottabbak** a tavalyinál. A konjunktúramutatók mind az EU-ban és ezen belül legfontosabb exportpiacunkon, Németországban **az ipari növekedés lassulását** jelzik előre. Ez részben a feltörekvő országok felvevőpiacainak gyengélkedése, részben a 2009-es roncsprémium programokban eladott járművek csereidőszakának kifutása miatt fékezi a magyar értékesítési lehetőségeket is. Az autógyártásban a Volkswagen emisszió-hamisítási botránya tavaly végül nem okozott

komolyabb megrázkódtatást, a problémakör azonban még hosszabb ideig napirenden marad. A magyar ipari dinamika a nemzetközi járműipar lassuló 2016. évi bővülését követve idén 5,5% körüli mértékben bővül, ami az exportot és a beszállítások révén a belföldi értékesítést is érinti. 2017-ben az Apollo Tyres belépése hatására 6% körülire gyorsulhat az ipari termelés növekedési üteme.

A teljes energiafelhasználásban megfigyelhető **csökkenő trend 2014 óta megváltozni látszik**: részben az átlagosnál kedvezőtlenebb időjárás, részben az ipar súlyának erősödése, valamint az árak mérséklődése a 2015. évi teljes energiafogyasztást (nem végleges adatok szerint) meglepő mértékben megemelte. Még nem látszik, hogy trendváltásról vagy csak átmeneti módosulásról van-e szó. Mindenesetre az olcsóbbá váló energia, az ipar szerepének növekedése, az energiatakarékosság háttérbe szorulása egyaránt a csökkenés ellen hat. Tavaly különösen az üzemanyag-fogyasztást növekedett (8-9%-kal), de a villamosenergia-felhasználás is több mint 2%-kal emelkedett. a gázfogyasztás érdemben nem módosult. A következő két évben a teljes bruttó energiaigény átlagosan 1% alatti mértékben bővül, 1% körüli lehet a villamosenergia-igények emelkedése és 4-5% közötti az üzemanyag-fogyasztás bővülése. A villamosenergia-import további erősödése a teljes gázfogyasztás mérséklődését okozhatja. Az energiatermelésben a 2020-ra vállalt 13%-os megújuló arány teljesítése nagyon bizonytalan, csak jelentős és sikeres támogatási rendszert feltételezve teljesíthető.

2015-ben a **feldolgozóipari beruházások** 6%-kal csökkentek. Ebben a kiszámíthatatlan üzleti környezet mellett szerepe lehetett annak is, hogy feldolgozóipar belföldi termelői árindexe tavaly -3,3% volt, vagyis a megtérülések sok esetben kétségesek. A GKI üzleti felmérései szerint a feldolgozóipari vállalatok idén tavalyhoz képest lényegében nem kívánják növelni beruházási ráfordításaikat. A gyöngyösi Apollo Tyres autóabroncs gyár termelése csak 2017 elején indul. Az **ipari foglalkoztatás** 2015-ben 2,5%-kal növekedett, a feldolgozóipari 3%-kal. A GKI üzleti felmérései szerint a válaszadók továbbra is bővíteni szeretnék létszámukat, azonban ez egyre nagyobb nehézségekbe ütközik. Januárban a válaszadók 36%-a a **belföldi kereslethiányt és a szakképzett munkaerő hiányát** jelölte meg növekedés fő akadályaként, jelentősen megelőzve ezzel a többi lehetséges akadályt. A képzési rendszer gondjai mellett a **külföldi munkavállalás** és a **közmunka elszívó hatása** is nehezíti az ipari munkaerőigények kielégítését.

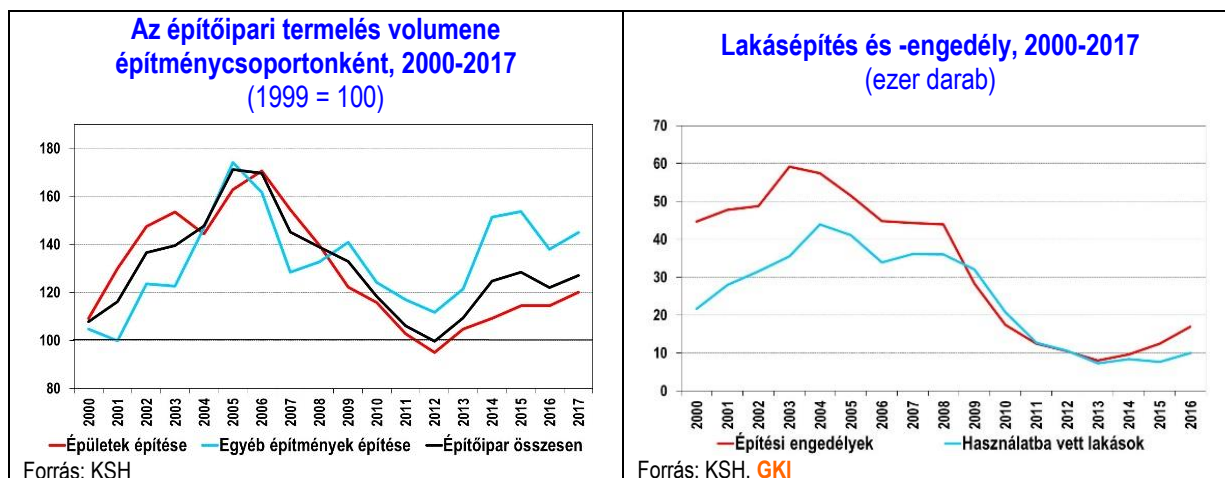
5.2. Építőipar

A 2015-ös 3%-os növekedés után 2016-ban 5%-kal csökken az építőipar termelése, mivel az új EU-s pénzügyi ciklus forrásai még nem testesülnek meg új megrendelésekben, a lakáspolitikai intézkedések kedvező hatása pedig inkább csak a II. félévtől lesz érzékelhető.

Az építőipar teljesítménye 2013-2014-ben lendületesen, 10-15%-kal bővült, **tavalyra azonban csaknem elfogyott a lendület: már csak 3%-os volt a dinamika.** A magasépítés teljesítménye csaknem 5, a mélyépítésé 1,8%-kal nőtt. A nemzetgazdaság építési beruházásai ugyanebben az időszakban 2,3%-kal, az ágazat saját beruházásai 7,6%-kal csökkentek. Elindult a piac tisztulása, az ágazati szerkezet a korábbinál jóval egészségesebb. Érdemben csökkentek a láncartozások. Az elmúlt két évben csaknem folyamatosan javult a kereskedelmi bankok építőipari portfóliójának minősége, s a közeljövőben is további enyhe pozitív változás valószínű. Gondot jelent azonban a változatlanul **erőteljes cégfluktuáció, s a fokozódó szakemberhiány.**

A **GKI építőipari bizalmi indexe** 2015 második félévében és az idei év elején tendenciájában **csökken.** Az építőipari cégek **szerződésállománya 2015 végén alig a fele volt az egy évvel korábbinak.** Ezen belül a mélyépítésnél csaknem 70%-os visszaesés, a magasépítésnél 36%-os növekedés következett be. 2016 januárjában 20%-kal csökkent a termelés volumene. Míg az elmúlt két-három évben a mélyépítés fejlődött dinamikusan, 2016 az épületek építésének éve lesz. A **közbeszerzési** szférában – az EU-források erőltetett lehívása eredményezte boom magas bázisa miatt – **csökkenni fog az építés iránti kereslet, ebben viszont 2017-ben változás várható. A lakásépítés** 2013-2015-ben elérte a mélypontot, idén és jövőre már bővülésre lehet számítani. A vállalati beruházások – elsősorban a továbbra sem befektető-barát üzleti klíma miatt – legfeljebb mérsékelt

ütemben és a feldolgozóiparra koncentráltan bővülnek. A GKI **2016-ban** az építőipari termelés **5%-os csökkenésére, 2017-ben 5%-os bővülésére** számít. A lakástámogatási rendszer – áfa-csökkentés, CSOK – hatása várhatóan csak korlátozottan jelenik meg az árakban, az sokkal inkább az **építőipari cégek profitabilitását** javítja.

5.3. Mezőgazdaság

A magyar mezőgazdaság két kedvező időjárású év kiugró teljesítménye után 2015-ben visszaesett, GDP-termelése 13%-kal csökkent. 2016-ban is az időjárás szeszélyei határozzák meg az ágazat teljesítményét, átlagos időjárás esetén 2016-ban kb. 5%-os növekedés, 2017-ben stagnálás várható.

A Nemzetközi Gabonatanács megemelte a 2015-2016-os szezonra vonatkozó termésbecslését. A FÁK, az USA, Dél-Amerika és Afrika kukoricatermése is valamivel nagyobb lesz a korábban vártnál. A mintegy 10 millió tonnás terméstöbbletet nagyjából fel is veszi a növekvő takarmánycélú felhasználás. Mindez a világgiazi **gabonaárak további szolid mérséklődésével** jár együtt.

A magyar mezőgazdaság teljesítménye a sokfelé korszerűtlen agrotechnika miatt erősen ki van téve az **időjárás ingadozásainak**. Két kedvező év után 2015-ben volt egy aszályos időszak, ami nálunk elsősorban a kukoricatermést vetette vissza. A **növénytermesztés** tavaly a mezőgazdasági bruttó kibocsátás 58%-át állította elő. Összes értéke 2015-ben az előző évi 98%-át érte el, a volumen 8,6%-ot esett vissza, az árindex 107,4% volt. A gabonatermesztés kibocsátási volumene 13,5%-ot zuhant, a burgonyáé még többet. A kertészeti termékeké szerényen emelkedett, a zöldség- és gyümölcsstermelők mérsékelni tudták a száraz időszak kárait. **2016-ban a csapadékos tavasz jelent gondot**, részben az őszi vetésű terményeket veszélyeztetve, részben a tavaszi munkák kezdetének csúszása miatt. A magas talajvíz viszont tartalékot is jelent a következő időszakra, így most még nem lehet megítélni, hogy a hatások eredője pozitív, vagy negatív lesz-e.

Az **állattenyésztés** bruttó kibocsátása tavaly 3,3%-kal emelkedett az előző évhez képest, így 35%-os lett a súlya. A növekedés a volumen 5,7%-os emelkedéséből és az árindex 2,3%-os csökkenéséből állt össze. Az állattenyésztés tavalyi teljesítményének javulásában – különösen a szarvasmarha létszám emelkedésében - közrejátszhatott, hogy **jelentősen emelkedett az állattartó telepek korszerűsítésére adott támogatás**. A kedvező hatások a **2016. évi** teljesítményt is növelhetik. A sertéságazatban bevezetett 5%-os áfa nem növelte meg az állományt. A baromfitermelők viszont jelentős árcsökkentésre kényszerültek miatta, ezért e szektorban is megjelent az 5%-os forgalmi adó bevezetésének igénye. A földbérleti és földprivatizációs pályázatok elsősorban az állattenyésztő üzemeket hagyták takarmánytermelésre alkalmas föld nélkül, ez kedvezőtlenül hat a nagytestű állatok állományára.

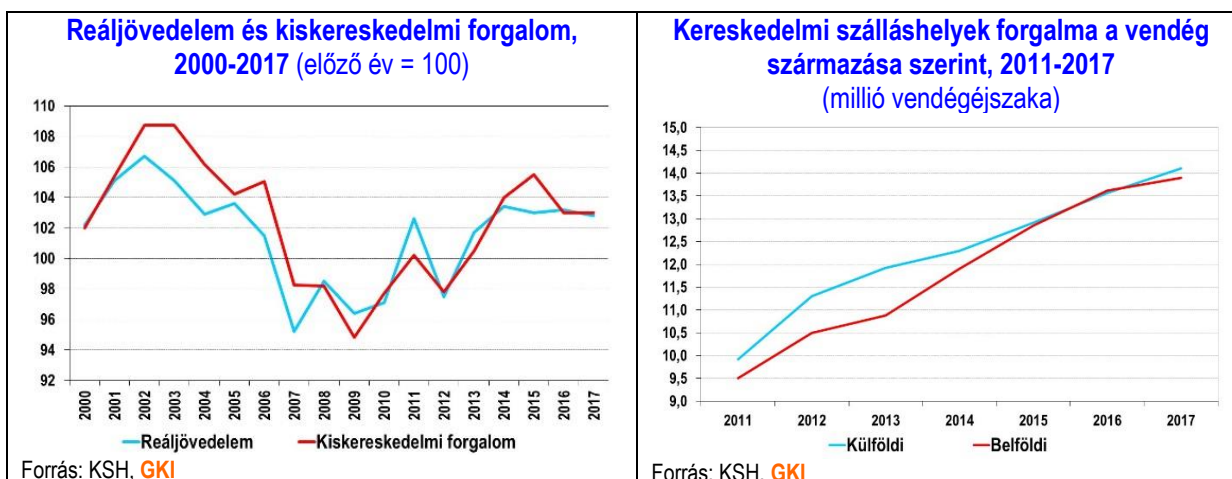
Az **öntözés** aránya még mindig elképesztően alacsony: a vízjogi engedéllyel rendelkező mezőgazdasági területek arányát a 2010. évi 3,3%-ról 2014-ben 4,2%-ra, a ténylegesen öntözött területekét 1%-ról 2,4%-ra sikerült emelni. Ennek dacára a magyar mezőgazdaság ágazati szerkezete egyre inkább a növénytermesztés felé tolódik el, azon belül is a szántóföldi növények, főleg a gabonák és olajos magvak, tehát az **extenzív gazdálkodás** felé. A gabonák részesedése a bruttó kibocsátáson belül a 2010 évi 27,3%-ról 2015-ben 26,2-re mérséklődött, az ipari növényeké 9,4%-ról 12,4%-ra emelkedett. A mind szaktudást, mind kézi munkaerőt intenzíven igénylő kertészet és gyümölcsstermesztés aránya lényegében stagnált, az állattenyésztésé 35,6%-ról 34,8%-ra csökkent. A földforgalomba történt durva állami beavatkozások – elsősorban a földtörvény elfogadása – a mezőgazdasági üzemek gazdálkodását elbizonytalanítják, beruházási szándékaikat visszavetik. 2015-ben 30%-kal esett az agrárberuházások volumene.

5.4. Kiskereskedelem, turizmus

A **kiskereskedelmi** forgalom 2015-ben 5,5%-kal bővült. Leggyorsabban a jelentősen olcsóbbá vált üzemanyagok forgalma (több mint 7%-kal), legkevésbé az élelmiszerek forgalma (3,4%-kal). A kereskedelmi bizalmi index több mint 1,5 éve meglehetősen magas szinten hullámzik, ami a vásárlóerő növekedésével együtt 2016-ra is megalapozni látszik a gyors forgalomnövekedést. Ugyanakkor a tavalyi magas ütemben az **online pénztárgépek okozta fehéredésnek is szerepe lehetett**. A vásárlóerő növekedésével az elmúlt években szinte **kizárólagos érzékenységgel** mellett lassan ismét növekszik a drágább, **jobb minőségű termékek** iránti kereslet. A lakásépítés bővülése serkenteni fogja a tartós fogyasztási cikkek forgalmát. **2016-ban és 2017-ben a kiskereskedelmi forgalom 3% körüli bővülése várható**. Bár a reáljövedelmek bővülése várhatóan gyorsabb lesz a tavalyinál, a „fehéredés” bázisba kerülése fékezi a bővülés ütemét.

A lakossági **nagybevásárlások egy része a városszéli hipermarketekből fokozatosan a diszkontokba helyeződik át, s az online kereskedelem is növelni tudta piaci részesedését**. Az üzletek száma folyamatosan csökken, az elmúlt négy évben az összes egység száma több mint 11 ezerrel, ezen belül az önálló vállalkozásoké több mint 6 ezerrel. **A vasárnapi zárvatartás nem javított a hagyományos kis üzletek többségének helyzetén**, ugyanakkor az ehhez való alkalmazkodás is megkezdődött (pl. a Spar új franchise-rendszert hoz létre benzinkút mellett nyíló kisboltjaival).

A hazai **online kiskereskedelem 2015. évi forgalma összességében az átlagosnál sokkal gyorsabban, 16%-kal bővült**. A legnagyobb bővülést a **szépség, egészség szektor** érte el (20%-os növekedéssel), míg a legkisebb mértékben idén is a már igen magas részesedést elért számítástechnika szektor tudott nőni (csupán 9%-kal). Néhány szektorban az átlagos kiskereskedelmi forgalomnál sokkal gyorsabb volt az online értékesítés, ilyen a játék, kultúra; a műszaki cikk; a szépség, egészség; és az otthon, kert). E szegmensekben az online kereskedők számának megugrása és a termékek online vásárlásával szembeni bizalom növekedése magyarázza leginkább a bővülést.

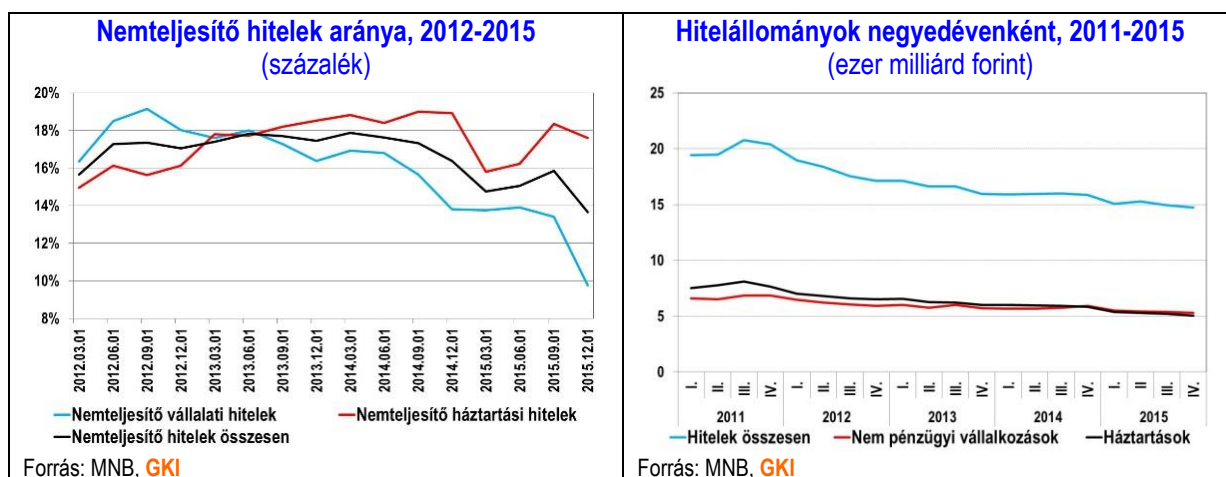
A kereskedelmi szálláshelyeken 2015-ben a vendégek száma 6%-kal, a vendégéjszakáké 5%-kal nőtt. Miközben az ötcillagos szállodákban mintegy 2%-kal csökkent a vendégéjszakák száma, a négycsillagosokban 9%-os bővülés volt. A **gyógy szállókban** eltöltött vendégéjszakák száma 10%-kal nőtt, kizárólag a **belföldi forgalom jelentős, több mint 20%-os bővülése miatt**. Az elmúlt években a **belföldiek** vendégéjszakáinak száma dinamikusabban nőtt a külföldiekénél, s ez várhatóan idén is így marad a növekvő vásárlóerő és a szépkártya hatására. A vendégéjszakák száma 2016-ban is összességében kb. 5%-kal nő, s a **vendégforgalom nagyobb részét már a magyarok fogják** kitenni.

2015-ben a kereskedelmi szálláshelyek bruttó árbevételének mintegy 5%-át fizették SZÉP-kártyával, a vendéglátó-forgalomnak pedig 15%-át Erzsébet-utalvánnyal. A cafeteria-rendszer tervezett átalakítása – netán megszüntetése – a dolgozóknak átlagosan kifizetett juttatás pénzbeli reálértékének megőrzése esetén is **jelentősen visszavetheti a belföldi turizmust és vendéglátó forgalmat**. Magának a cafeteria-rendszernek az alkalmazása, a folyó kiadásra fordított dolgozói jövedelmek megpántlikázása szakmailag valóban vitatható, de a **rendszer megszüntetése sok hazai vállalkozást hozna nehéz, esetenként csődhelyzetbe, s növelné a szürke forgalmat**. Így 2017-ben a belföldi turizmus és vendéglátó forgalom stagnálása valószínű.

5.5. Pénzügyi szolgáltatások

A bankok hitelállománya 2015-ben csökkent, portfóliójuk minősége viszont javult. Idén a kisvállalati szektorban és a lakáshiteleknel várható állománybővülés, összességében azonban 2016-ban nem várható hitelezési fordulat. A hitelezés fő akadálya a keresletben – közvetett módon a kedvezőtlen beruházási klímában – van. A bankrendszer likviditása és tőke-megfelelése jó, nyereségessége javuló. Az új hitelek már 2015-ben bővültek, ez 2016-2017-ben is folytatódni fog. A hitelállomány emelkedése azonban inkább csak 2017-ben valószínű, mivel nagyvállalatok esetében nem látszik hitelfelvételi fordulat.

A bankok **teljes hitelállománya** 2015 IV. negyedévében az előző negyedévhez képest újabb 1%-kal csökkent, így az egész év során 7%-os a visszaesés (14 700 milliárd forint). Ezen belül a **vállalati hitelállomány** az utolsó negyedévben 2%-kal, az **egész év során 10%-kal csökkent**. A vállalati hitelek éves összevetésben **csak a kisvállalatok esetében növekedtek (az NHP hatására)**, míg a mikro-, közepes- és a nagyvállalatok esetében csökkentek. A mikro-, kis- és középvállalatoknál a **beruházási hitelállomány** aránya a 2014 végi 25%-ról 2015 végére közel egyharmadra, 31%-kal emelkedett. Ez kedvező, azonban a továbbra is alacsony állomány miatt **növekedési hatása alig érezhető**.

Az Növekedési Hitel Program második szakaszában kötött szerződések alapján 2016-ban 180 milliárd forint forrást hiteleznek ki, az NHP harmadik szakaszában pedig az MNB további 600 milliárd forint forrást kíván kihitelezni. Az NHP idei kivezetése után a piaci hitelezés megindításának új eszköze a jegybank által meghirdetett Piaci Hitel Program, s ennek részeként a hitelezési aktivitáshoz kötött kamatcsere ügylet. Az eddig meghirdetett tenderek során a résztvevő bankok 180 milliárd forintnyi

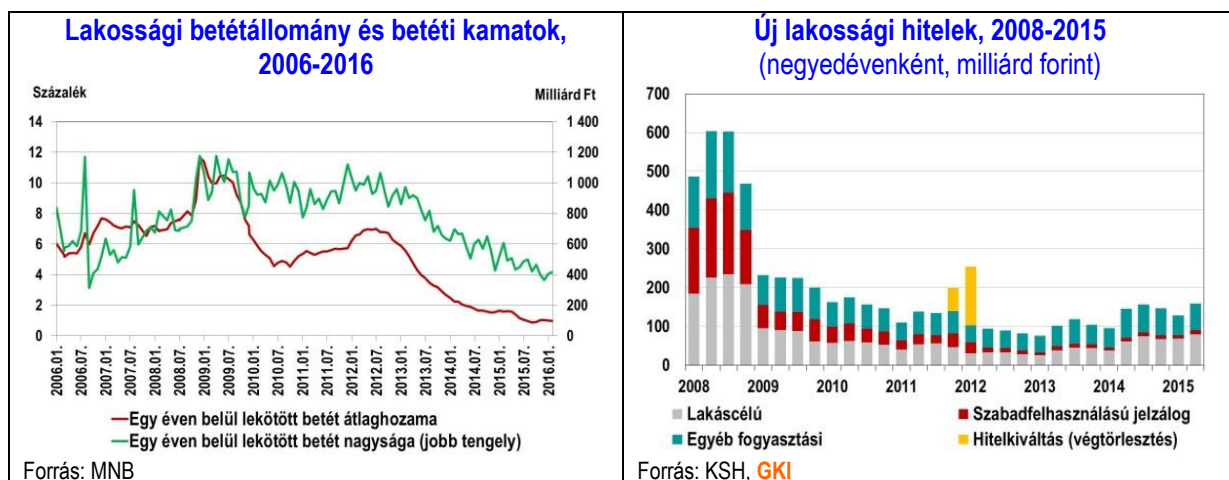
hitelállomány bővülést vállaltak 2016-ra. Mindez a **kkv-szektor számára közel 1000 milliárd forint új hitel** lehetőségét jelenti **2016-ban**. A nagyvállalatok esetében viszont nem látszik hitelfelvételi fordulat, így a teljes hitelállomány inkább csak 2017-ben fog emelkedni.

A vállalati hitelállomány csökkenésének nagysága 2015-ben szinte azonos volt a vállalati nemteljesítő hitelek állományának csökkenésével, így a **bankok vállalati portfóliója jelentősen javult**; a nemteljesítő hitelek korábbi, 13-14%-os aránya **10% alá csökkent**. A javulás túlnyomó része a vállalati devizahiteleknél következett be.

Az alacsony energiaárak, a világszerte alacsony inflációs kilátások és a márciusban tovább lazító EKB hatására az **MNB tavasszal folytatni kezdte a már korábban is kilátásba helyezett monetáris lazítást**, melynek egyik kitüntetett célja a hitelállomány növekedése. Az eddigi és várható intézkedések azonban elsősorban tüneti jellegűek, mivel **nem terjednek ki a valódi, a „magyar modellből” adódó okokra**. A gyenge hitelezés ugyanis elsősorban a **bizonytalan üzleti környezet okozta korlátozott hitelkereslet, nem pedig a gyenge hitelkínálat következménye**.

A jegybanknak jelenlegi pozíciója alapján a kamatok csökkenése esetén nyeresége, emelkedése esetén vesztesége keletkezik. Ez egy későbbi **kamatemelési periódusban** okozhat **gondot**. A PHP kamatcsere ügyleteivel a jegybank vesztesége a programokon további 30 milliárd forintot meghaladó mértékben emelkedhet minden 1 százalékpontos kamatemelés esetén (nem számolva a kamatemelés miatti forinterősödés veszteségével). Mivel a programokban alkalmazott kamatcsere-ügyletek három éves lejáratúak, az NHP, PHP és önfinanszírozási program alapján az MNB viszonylag hosszú távon, **legalább három éves távlatban számol az alacsony kamatokkal**.

A **lakossági hitelek** 2015 IV. negyedévében 3%-kal csökkentek az előző negyedévhez viszonyítva, ami **2015 egészében 14%-os csökkenést jelent**. A lakosság hitelállománya a **2011-es rekordszinthez** képest 2015 végére **közel 40%-kal csökkent**. Az év során a **fogyasztási hitelek** állománya esett a leginkább, 18%-kal, mivel ezek rendszerint rövid lejáratú hitelek, a lakossági hitelkereslet pedig alacsony. A 2011-es rekordszinthez képest is e hitelek csökkentek a legnagyobb mértékben (44%-kal). A **lakáscélú hitelek** állománya 1%-kal csökkent az utolsó negyedévben és **10%-kal 2015 egészében**. A lakásépítést serkentő kormányzati intézkedések idén már várhatóan növelni kezdik a lakáshitelek állományát. A **bankok lakossági hitelportfóliójának minősége 2015-ben javult, a háztartások nemteljesítő hiteleinek aránya 19%-ról 17,4%-ra csökkent**. (Vagyis a harmadik negyedévi romlás átmeneti volt.) Amennyiben a kormányzat újabb és újabb kedvezményekkel fogja támogatni a lakáshitelek felvételét, az a következő években – az előző évtizedhez hasonlóan – **buborék** kialakulásával járhat.

A **bankadó kivezetése az EBRD-val kötött megállapodás szerint fokozatosan történik**, ami 2016-tól javítja a bankok jövedelmezőségét. A törvény szerint a 2016. évi bankadó nem haladhatja meg a 2015-ben beszedett adó 45%-át, ami jelentős, mintegy **80 milliárd forintos könnyítés**.

Az MNB által létrehozott **eszközkezelő** a banki mérlegek tisztításán keresztül pozitív hatású lehet, mivel így a monetáris politika jobban segítheti a hitelállomány növelését. A MARK Zrt. **piaci alapon** kívánja megtisztítani a banki mérlegeket, melyet a piaci szereplők jelenleg nem tudnak, vagy nem kívánnak megtenni. A piaci alapú árazás nem tartalmaz állami támogatást, a programban részt vevő bankok nem szanálás vagy összeomlás szélén álló bankok. 2016. I. félévében az úgynevezett regisztrálási időszak zajlik, s **az eszközkezelő a regisztrált bankok összes nemteljesítő és átstrukturált projekthitelét megvásárolja 2016 nyarán. Ezt követően nem várható az eszközkezelő vásárlási programjának újranyitása. Az MNB erőteljes a nyomást gyakorol a bankokra a programban való részvételre, mivel többlet-tőkekövetelménnyel sújtja azokat, amelyek nem szabadulnak meg nemteljesítő projekthiteleiktől.** Történik ez annak ellenére, hogy a bankrendszer tartalékszintje nemcsak enélkül is jóval a kívánt fölött van, de az szabadon felhasználhatónak, likvidnek tekinthető. Az eszközkezelő a program során tulajdonosi átalakulást tervez, mely konzorciumi felvásárlás vagy tőzsdére menetel is lehet. A program hatására várhatóan javul a bankrendszer jövedelmezősége, bár ennek reálgazdasági hatásai korlátozottnak tűnnek, mivel a többlet hitelkínálat hitelkereslet hiányában várhatóan nem eredményez beruházásokat.

Az MKB és a Budapest Bank állami megvásárlása nyomán a magyar bankrendszer nagyobbik fele magyar tulajdonba került. Ennek révén **papíron csökkent a külföldi kitettség.** Ezzel szemben viszont az állami értékesítés után magyar tulajdonosok esetén **tőkeszegénységgel, illetve likviditási problémák** lehetőségével kell szembenézni. Miközben „nehéz időkben” egy nemzetközi bank nem engedheti meg magának, hogy valamelyik leánybankjának problémái rombolják presztízsét, egy ilyen helyzetben a magyar tulajdonos csak nehezen tőkésítheti újra bankját. Az **MKB eladása pontosan ilyen kételyeket ébreszt.** A magyarországi bankrendszer eszközeinek 2015 végén, a mérlegfőösszeg alapján kb. **13%-a volt állami kézben.**

Az **átlagos hitel/betét arány** – ez néhány éve még 160% volt – már **100% alatti**, igaz, igen nagy szóródás mellett. A csökkenésben a hitelek leépítéséé a fő szerep, de a betétállomány szintén csökken, igaz, kisebb mértékben. A betéti kamatok rendkívül alacsonyak – a különféle adókat is figyelembe véve a reálkamat közelít a nullához -, ráadásul érvényesül az állampapírok kiszorító hatása; emellett a bankok nem is törekednek a forrásgyűjtésre. Ugyanakkor a **bankrendszer likviditása és tőke-megfelelési mutatója kimagaslóan jó.** A bankok 2014. évi rekordvesztése után 2015 némi nyereséget hozott. A kamateredmény azonban az elmúlt tíz évben nem látott alacsony szinten áll, ami elsősorban a befektetéseken - a jelentős likviditás és a zéró infláció következtében - eltűnő kamatprémium következménye. A kieső kamateredményt 2015-ben a kiemelkedő jutalék-, és osztalékeredmény pótolta. **2016-tól viszont – sokévnnyi veszteség után – a magyar bankrendszer profitot fog termelni.**

5.6. Egyéb üzleti szolgáltatások

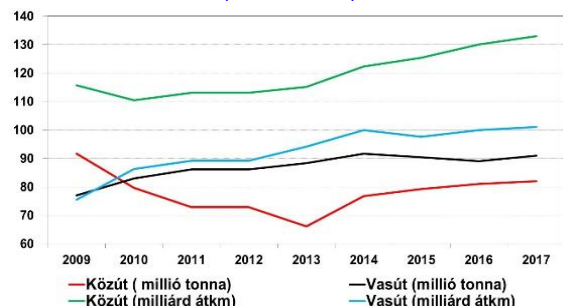
A szolgáltatási GDP 2016-ban kb. 2%-kal, 2017-ben 1,5%-kal, az átlagosnál és az előző évinél is lassabban bővül. Növekedés szinte csak az üzleti szolgáltatásoknál várható.

Az **üzleti szolgáltatások** közül 2016-ban leggyorsabban a kereskedelem-turizmus, a távközlés és az ingatlanszektor fejlődik, de gyorsulás csak az utóbbi és a pénzügyi szektor GDP-termelésében várható. 2017-ben pedig csak a pénzügyi tevékenységben valószínű gyorsulás.

Az **áruszállítás-logisztika ágazat** GDP-ben mért teljesítménye 2015-ben 1,7%-kal emelkedett, ebben azonban az utóbbinak lehetett nagyobb szerepe, mivel az áruszállítás teljesítménye árutonnikilométerben csak 1%-kal nőtt. A közúti áruszállítás 2%-kal bővült, a vasúti ugyanennyivel csökkent; az utóbbi elsősorban amiatt, hogy 2015 utolsó negyedében, feltehetőleg a migrációs helyzet és a rosszabb mezőgazdasági termés miatt közel egynegyedével estek vissza a belföldi szállítások. **2016-ban az áruszállítás teljesítménye összességében 2-3%-kal növekedhet,** továbbra is elsősorban a közúti áruszállítás gyorsabb bővülésének köszönhetően. A **vasúti áruszállításban** az infrastrukturális szűk keresztmetszetek okozhat idén **komoly problémákat,** ami egyes esetekben

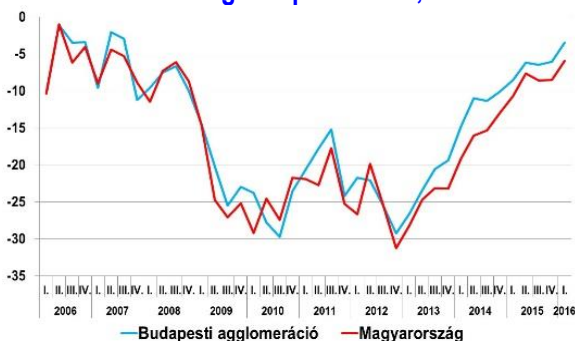
Magyarországot elkerülő útvonalakat, vagy közúti szállításra való áttérést eredményezhet. **2017-ben** az áruszállítás teljesítménye a közúti fuvarozás szerényebb növekedése miatt nem lesz képes jelentős bővülésre, s mindösszesen 2% körüli ütemben fog bővülni.

A közúti és vasúti áruszállítás alakulása, 2009-2017
(2006 = 100)

Forrás: KSH, GKI

MGYOSZ-GKI ingatlanpiaci index, 2006-2016

Forrás: a GKI felmérései

A **hanghívások piacán** – az online szolgáltatások terjedésével – 2014-ben elindult egy lassú csökkenés. Bár a vezetékes fővonalak száma 2015 végén kissé növekedett, valójában csak a VoIP hangcsatornák száma tudott kétszámjegyű bővülést felmutatni. Az adatforgalmi szolgáltatások viszont dinamikusabban bővülnek. **Idén és jövőre** a hagyományos vezetékes telefonszolgáltatások előfizetésében stagnálás, inkább lassú, folyamatos csökkenés várható, miközben folytatódni fog az erőteljes eltolódás a VoIP (IP alapú hang) csatornák irányába. A **mobiltelefon** piac telített, az aktív SIM kártyák számában nem várható jelentős változás.

2015 végére az összes **internet-előfizetés** száma meghaladta a 8 millió darabot, ez **2016 végéig 8,7 millióra emelkedhet**. A növekedés motorja 2016-ban és 2017-ben is a **mobil-internet** lesz; a tavalyi év végi közel 5,4 millió után 2016 végéig akár 6 millió, 2017 végéig 6,5 millió mobilinternet előfizetés is lehetséges; folyamatosan csökkenő, de továbbra is évi 10% körüli átlagos bővülést elérve. Bár a mobilinternet előfizetések terjedési ütemét csökkenti a piac telítődése, az okostelefonok és ezáltal a hozzájuk vásárolt internetkapcsolatok további térnyerése még **képes biztosítani a stabil bővülést**. A távközlési piacon a következő 1-2 évben a legnagyobb hatást a jelenleg még pályázati szakaszban lévő GINOP-3.4.1 jelű, EU-s forrásból megvalósuló hálózatfejlesztési projektek fogják jelenteni. Amellett, hogy a nyertes cégek körétől függően erős piacalakító hatása lehet az egyes szolgáltatók szerepét tekintve, a területen megvalósuló közel 70 milliárd forintos fejlesztési beruházás komoly támogatást ad a szektor fejlődésének. A várhatóan 2016 tavaszán meghirdetett eredmények alapján 2017 végére, 2018 elejére lezáruló fejlesztések eredményeképp a **valóban szélessávú vezetékes infrastruktúra már minden hazai háztartás számára elérhető** lesz.

Az **ingatlanszektor** teljesítménye **2015-ben** 1,1%-kal bővült, miközben beruházása csaknem 7%-kal csökkent. A válság előtti látványos fejlődés nem tért vissza, de **az ingatlanpiac apró lépésekkel elindult a növekedés útján. A piaci szereplők ugyanakkor borzasztóan derűlátók, a GKI-MGYOSZ ingatlanpiaci index idén januárban kilencéves csúcsára jutott.** Az irodapiac kivételével minden szegmensben javultak a kilátások. Az építési telkek piaca valósággal „robbant”. Tavalyi 7,6 ezer új lakást adtak át, ami 9%-os csökkenést jelent. A kiadott új engedélyek száma viszont országosan 30, Budapesten 73(!)-kal nőtt. Mindez előre vetíti – részben a CSOK hatására – a lakásépítés jövőbeni élénkülését, igaz, borzasztóan alacsony színtről. A GKI előrejelzése szerint 2016-ban 10-12 ezer lakás átadása várható. Az **új lakások piacán idén komoly áremelkedés várható** (a válaszadók szerint 5-8%-os, Budapesten és a nagyvárosokban több), s ez 2017-ben is folytatódhat. A **használt lakások** piaca 2014-2015-ben markánsan élénkül s ez a tendencia várhatóan idén és jövőre is folytatódik (a tavalyi 20% után az idei első két hónapban 6%-kal bővült a forgalom).

A hazai **üzleti ingatlanpiac** tavalyi éve meglehetősen eseménytelen volt; forgalmi és fejlesztési szempontból egyaránt. Mivel a külföldi tőke számára a hazai befektetési körülmények kevésbé vonzóak,

a belföldi szereplők közötti adásvételek mozgatják a piacot. Ebben 2016-2017-ben sem várható jelentős változás, bár a piaci szereplők a kereskedelmi és a logisztikai ingatlanok terén némi élénkülésre számíthatnak. A közeljövőben csak viszonylag kevés beruházási projekt indulása várható, a logisztikai szegmensben ez elsősorban EU-források becsatornázásával megvalósuló fejlesztéseket jelenthet. Az ingatlanügyletek teljesítménye 2016-2017-ben valószínűleg csak szerény, átlagosan 2%-kal bővül.

5.7. Külkereskedelem

A magyar áru- és szolgáltatás-kivitel 2016-ban az importénál továbbra is gyorsabban, de az előző évihez (8,4%) képest lassabban (6%) bővül. 2017-ben az Apollo Tyres belépése következtében az áruexport dinamikája kissé, 7%-ra gyorsulhat, de a beruházások növekedése következtében ehhez felzárkózik az import növekedése. Az áruforgalmi egyenleg 2016-ban mintegy 1 milliárd euróval, 9 milliárdra, majd 2017-ben 10 milliárd euróra, a szolgáltatásoké kevésbé, 6 majd 6,5 milliárd euróra emelkedhet. Az árukivitel hajtóereje a járműipar, a szolgáltatásoké a turizmus, a szállítás és az „egyéb” tevékenységek (pl. call centerek). A cserearányok a tavalyi 0,8% után idén további 0,5%-kal javulnak, 2017-ben stagnálnak, a világpiaci energiaárak függvényében esetleg romlanak.

A magyar **áruexport** 2015-ben euróban 7,1%-kal, volumenben 7,9%-kal bővült, ami az exportárak csökkenését jelzi (ezt a forint leértékelődése ellensúlyozta). **2016-ban a kivitel volumene várhatóan csak 6%-kal bővül.** A lassulás oka a romló külső konjunktúra és a termelést megalapozó beruházások elmaradása. Az **import** 2015-ben euróban 5,4%-kal, volumenben 7,1%-kal emelkedett, mindenekelőtt az energiaárak csökkenése hatására, a cserearányok 0,8%-kal javultak. **2016-ban** az import volumennövekedése is lassul (**5%-ra**), részben az export fékeződése, részben a beruházások visszaesése miatt, amit nem ellentételez a fogyasztás gyorsuló bővülése. **A cserearányok kb. 0,5%-kal tovább javulnak.** Az áruforgalmi többlet a 2015. évi 8,1 milliárd euróról **2016-ban 9 milliárd euróra nő. 2017-ben** az Apollo Tyres belépése következtében az áruexport dinamikája kissé, **7%-ra gyorsulhat**, de a beruházások növekedése következtében ehhez felzárkózik az import növekedése, az aktívum megközelítheti a 10 milliárd eurót.

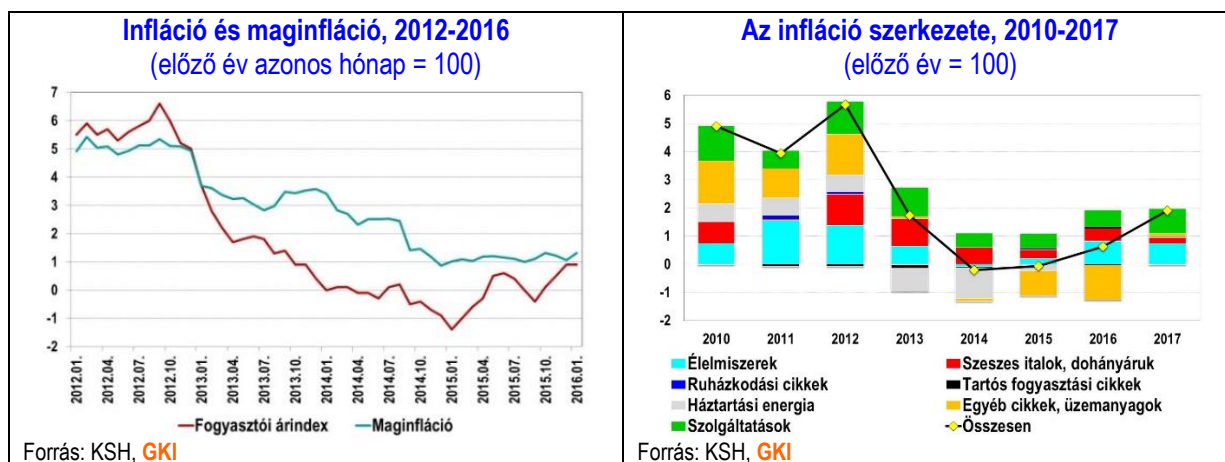
A magyar kivitel **volumen- és dinamikhordozója** a gép- és járműipar, azon belül a közúti járműgyártás, fő felvevőpiaca az EU, azon belül Németország. A kivitel bővítésének leglényegesebb **kockázata a kínai gazdasági növekedés ütemének a lassulása**, ami a Magyarországon tevékenykedő multinacionális cégek kivitelét, illetve a nekik beszállító hazai vállalkozások értékesítését foghatja vissza.

A **szolgáltatások** exportja euróban (5,2%) tavaly az importnál (5,4%) kissé lassabban bővült, az aktívum azonban 5,8 milliárd euróra emelkedett az előző évi 5,5 milliárd euróról. Ez **2016-ban** megközelítheti a 6 milliárd eurót, 2017-ben a 6,3 milliárd eurót. A szolgáltatásexport mintegy negyedét-negyedét teszi ki a turizmus, a szállítás és az „egyéb” üzleti szolgáltatás (ide tartoznak a call centerek is). Az aktívum több mint fele a turizmusnak - ezen belül a belföldiek csökkenő kiutazási aktivitásának -, közel 40%-a pedig a szállítási szolgáltatásoknak köszönhető.

6. Infláció

Az infláció a tavalyi -0,1%-ról idén 0,8%-ra gyorsul, kiugró árcsökkenés az üzemanyagoknál, emelkedés az élvezeti cikkeknél várható. 2017-ben kb. 2%-os áremelkedés várható.

2015-ben a hazai fogyasztói árak 0,1%-kal csökkentek. A háztartási energia fogyasztói ára 2,9%-kal, az „egyéb cikkek és üzemanyagok” ára 4,5%-kal mérséklődött. Az élelmiszerek és a tartós fogyasztási cikkek ára közel 1%-kal, a szolgáltatásoké 2%-kal, az élvezeti cikkeké 3%-kal növekedett az év során. **2015 decemberében és 2016 januárjában** azonban átlagosan már **közel 1%-kal haladta meg** a fogyasztói árszínvonal az egy évvel korábbi szintet. Deflációs nyomásról azért sincs szó, mivel a kereslet nem csökken, s a maginfláció és az inflációs várakozások sem negatívak.

Az idei inflációra a legjelentősebb hatást az olaj világpiaci ára gyakorolja. A határidős piacok decemberre 40 dollár körüli hordónkénti árfolyamot áraznak. Ennek alapján 2016 folyamán az éves átlagos **benzinár** 12%-kal csökkenne, ami 1 százalékpontot meghaladó csökkenést jelent a teljes inflációs mutatóban. Az **élvezeti cikkek** (szeszesitalok, dohányárúk) a jelentős adóemelés következtében várhatóan 6% körül drágulnak, ami hozzávetőlegesen 0,5 százalékponttal emeli a 2016. évi inflációt. A **tartós fogyasztási cikkek** fogyasztói árának csökkenése 2015-ben növekedésbe fordult (most januárban is 2% volt), az év egészében azonban ennek mérséklődése valószínű. 2000 és 2013 között összesen 13%-kal csökkent a tartós fogyasztási cikkek árszínvonala, ami elsősorban az Ázsiából érkező importtermékek alacsony árának volt köszönhető. Ugyanakkor az online pénztárgépek okozta fehéredési hatás minden bizonnyal véget vet e tendenciának.) Az **élelmiszerek** árszínvonala az alacsony világpiaci árak és a részleges áfa-csökkentés miatt alacsony marad. A kisebb versenynek kitett **szolgáltatások** esetében továbbra is átlag feletti áremelkedés várható.

Egész Európát az alacsony infláció jellemzi. Tavaly az euró övezetben csak Ausztriában és Belgiumban nőttek több mint 1%-kal a fogyasztói árak. Az egyes árucsoportok árszínvonalának alakulása többnyire nagyon hasonló az Euró-övezetben és Magyarországon. Kivételt képeznek a rezsiköltségek, melyek magyarországi árszínvonala 2013-ban már csökkenésnek indult, míg az euró-övezetben csak 2015-ben kezdődött meg egy a magyarországinál akkor már erőtejesebb csökkenés. A szeszesitalok- és dohányárúk árszínvonala viszont az adóemelések miatt sokkal dinamikusabban nőtt hazánkban. 2016 januárjában a magyar infláció a negyedik legmagasabb volt az EU-ban, februárban pedig az euróövezetben **ismét defláció** alakult ki.

7. Pénz- és tőkepiac

A Fed a korábban gondoltnál lassabban és kisebb mértékben szigorít monetáris politikáján. Az EKB viszont márciusban folytatta a lazítást, aminek – valamint az alacsony hazai inflációnak – következtében az MNB is hasonló lépéseket tett, 1,2%-ra csökkentette az alapkamatot, még jobban eltolta és szűkítette a kamatfolyosót, s további csökkentést valamint a nem konvencionális lépések folytatását helyezte kilátásba. A GKI várakozása szerint idén az alapkamat 1% alá csökken. Ezzel is összefüggésben a forint további gyengülése, idén 315, jövőre 320 forintos, esetleg ennél is magasabb átlagos euró-árfolyam várható.

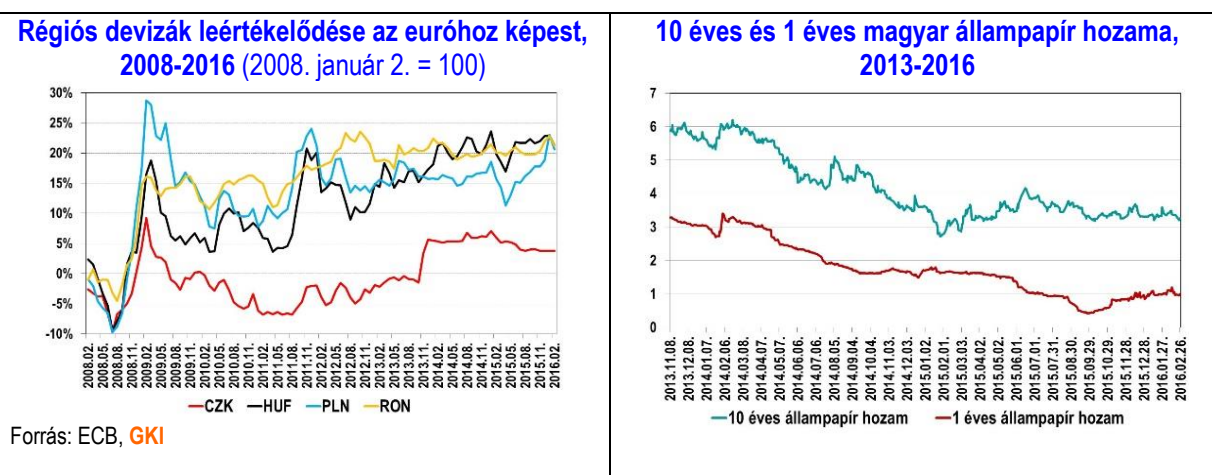
A deflációs veszély, a csökkenő világpiaci energiaárak hatására az **EKB tavaly év végén megnyitotta a lehetőségét a mennyiségi lazítás fokozásának**, aminek hatására gyengült az euró. **Márciusban pedig a kamatfolyosó mindhárom elemét csökkentették:** az irányadó rátát 0,05%-ról 0%-ra, az egynapos hitelkamatot 0,3%-ról 0,25%-ra, a betéti kamatot pedig -0,3%-ról -0,4%-ra vágták; emellett az eszközvásárlási program havi keretét 60 milliárd euróról 80 milliárdra növelték. Emellett az EKB ezentúl olyan befektetésre ajánlott besorolású vállalati (nem banki) kötvényeket is vásárolhat, melyek euróban denomináltak, illetve a vállalat székhelye az eurózónában van. Továbbá júniustól működni kezd egy

olyan program, melynek keretében a kereskedelmi bankok olcsó, hosszabb lejáratú forráshoz juthatnak az EKB-tól.

A Fed 2015 végén **nyagon óvatos ütemben kezdte meg** a kamatemelési ciklust. A divergens monetáris politikák hatására az év során akár paritásig is erősödhet a dollár az euróval szemben. Az újabb olajár-csökkenés, az alacsonyabb infláció, az erősödő dollár és az USA növekedésével kapcsolatos aggodalmak azonban leállíthatják, vagy legalább fékezhetik a Fed további szigorítását. Egy-két kicsi (akár 25 bázispontnál kisebb) emelésnél több aligha lesz, s ezek is inkább a brit népszavazást követően, ha nem lesz Brexit!

Magyarországon az **MNB hónapok óta a további hazai lazítás lehetőségét** kommunikálta; méghozzá elsősorban unortodox módon, amivel elsősorban a hosszú távú állampapír-piaci kamatokat kívánta leszorítani. Az EKB márciusi döntéseinek hatására azonban az MNB váratlanul 15 bázisponttal, 1,2%-ra mérsékelte irányadó kamatlábát. A Monetáris Tanács a háromhónapos irányadó kamatláb mellett az **egynapos instrumentumokból felálló kamatfolyosó alsó szélét is eltolta** 15 bázisponttal: eszerint az overnight betéti kamatláb -0,05% lett, vagyis a **negatív** tartományba süllyedt. Az egynapos fedezett hitel kamatlába 2,1%-ról 1,45%-ra mérséklődött, vagyis itt a 15 bázisponthoz képest további 50 bázispontos mérséklés történt. Ezzel a kamatfolyosó még aszimmetrikusabbá és szűkebbé vált. Eddig 2 százalékpont szélességű volt (lefelé 1,25 százalékpontos, felfelé 0,75 százalékpontos tartomány). A döntést követően viszont csak 1,5 százalékpont szélességű: lefelé maradt az 1,25 százalékpontos távolság az alapkamattól, felfelé viszont 0,25 százalékpontra szűkült a rés. Vagyis **a nem konvencionális lazítás is folytatódott**, méghozzá az alapkamat csökkentésénél jelentősebb mértékben. Emellett a Monetáris Tanács az alapkamat további csökkentését is kilátásba helyezte, az a GKI várakozása szerint ez **a következő hónapokban valamivel 1% alá is csökkenhet**. Ezentúl a kamatfolyosó szélességéről – vagyis az egynapos betéti és hitelkamatok szintjéről – is havonta fog határozni a Monetáris Tanács, ami ugyancsak további lazításra utalhat. **Mindez helyes, de a reálfolyamatokra igen csekély hatást gyakorol.**

A forint a monetáris lazítás bejelentése után március végén gyengülni kezdett. Éves átlagban idén **315 forintos**, esetleg ennél is gyengébb átlagos euró-árfolyam várható. **2017-ben további forintgyengülés, átlagosan 320 forintos euró valószínű.**

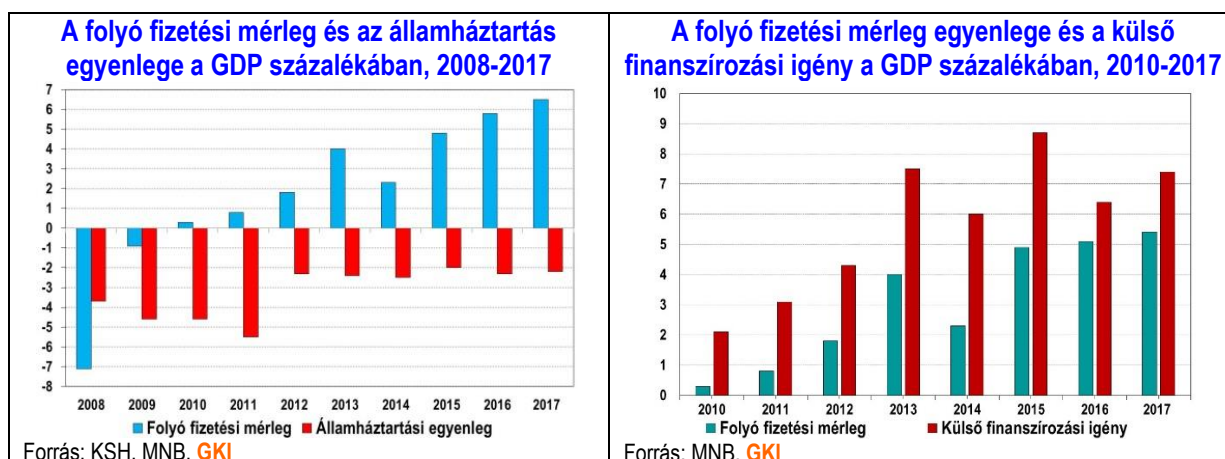
A magyar **cds-felár** 2015 elején érte el minimumát, majd a második negyedévtől már enyhén emelkedésnek indult. Ez a tendencia a többi régiós ország esetében is megfigyelhető. **A magyar kockázati prémium, a régiós országok közül (Lengyelország, Szlovákia, Románia) még így is a legmagasabb.** A 10 éves állampapírhozam 2015 során stabilan 3,5% körül mozgott (az év elején 3% alá is csökkent és az év közepén néhány napra 4% fölé is emelkedett). A rövid lejáratú állampapírhozamok az év második felében azonban jelentősen estek, ami elsősorban az „önfinanszírozási program” következménye. A program első lépcsőjeként az irányadó instrumentum

betétte alakítása jelentősen meredekebbé tette a hozamgörbét, mely kissé mérséklődött a második félév során.

8. Külső egyensúly

Magyarország folyó fizetési és tökemérlege 2009 óta évről évre szinte folyamatosan egyre nagyobb többletet mutat. A külső finanszírozási képesség a GDP százalékában kifejezve a 2015. évi 8,7%-ról idén átmenetileg 6,4%-ra csökken, majd 2017-re 7,4%-ra emelkedik. Az elmúlt hét évben a magyarországi tőkeállomány a bankszektor kényszerű feltőkésítésén kívül a nemzetközi mozgások eredőjeként nem változott, ami a hazai befektetési környezet kemény kritikája. A külföldi működőtőke helyébe az EU-támogatások léptek. 2015-ben a nettó FDI mintegy 0,2 milliárd euró kivonást mutatott, e tendenciában 2016-2017-ben sem várható fordulat. A régió más országai az EU-támogatásokkal nem helyettesítették, hanem kiegészítették a külföldi működőtőkét.

Az áruk és szolgáltatások külkereskedelmének aktívuma a 2015. évi 9,3 milliárd euróról **2016-ban 10-10,5 milliárd euróra nő**. A jövedelmek ki- és beáramlásának passzívuma a 2015. évi 4 milliárd euró után 2016-ban hasonló nagyságú lesz. A **folyó fizetési mérleg** aktívuma a bővülő áru- és szolgáltatási mérlegtöbblet és a lényegében stagnáló jövedelem-kivonás nyomán a 2015. évi 4,8 milliárd euróról **2016-ban 5,7 milliárd euróra nő**. A fejlesztési célú **nettó EU-támogatások** az előző európai uniós költségvetési periódus végéhez közeledve **2015-ben 4,7 milliárd eurót** tettek ki, ami történelmi csúcs. Összegük az előző programozási periódus kifizetésével **2016-ban** – amikor a visszatartott támogatások beérkezésén kívül már csak a 2014-2020-as időszak EU-támogatásaira lehet számítani – **kb. 1,5 milliárd euróra esik vissza**. Így a **külső finanszírozási képesség** a 2015. évi 9,5 milliárd euróról **2016-ban átmenetileg 7,2 milliárd euróra csökken**. **2017-ben** a folyó fizetési mérleg aktívuma főleg a tovább emelkedő külkereskedelmi többlet révén 6,2 milliárd euróra, a külső finanszírozási képesség az ismét (2,3 milliárd euróra) emelkedő EU-transzferek révén 8,5 milliárd euróra nő.

Más megközelítésben: az alacsony költségvetési hiány mellett a magánszektor magas megtakarítása és az EU-transzferek beáramlása magyarázza a közép- és kelet-európai összehasonlításban kiemelkedő külső finanszírozási képességet. (A magánszektor magas megtakarításán belül a lakosságé kedvező, az üzleti szféráé kedvezőtlen jelenség.) Magyarország az elmúlt európai költségvetési időszakban a GNI arányában az európai uniós támogatások egyik leginkább kedvezményezett országa volt, az elmúlt közel egy évtizedben összesen mintegy 30 milliárd euró, éves átlagban a GDP mintegy 4%-a érkezett be.

2015-ben a működőtőke-áramlás egyenlege 0,2 milliárd euró kiáramlást jelzett. Érdekes módon a magyarországi közvetlen tőkebefektetéseken belül (átfolyó tőke nélkül) a feldolgozóiparból 1,4 milliárd eurós tőke kivonás (profitrepatriálás) történt, miközben a pénzügyi szektoron kívüli

szolgáltató szektorokba 1,8 milliárd euró áramlott be. (Ez nem éppen a kormány újraparosítási törekvéseit tükröző tőkeszerkezet.)

Magyarország **nettó külföldi adósságállománya** (közvetlen befektetések cégen belüli hitelek nélkül) **2015 végén 26,6 milliárd euró volt, 7,4 milliárd euróval kevesebb**, mint egy évvel korábban. A csökkenés oroszlánrésze (6,3 milliárd euró) a magánszférára, azon belül is a **bankszektor külső adósságának visszafizetésére** jutott, így 2015 végén a nettó külső adósságnak már csak 45%-a esett a magánszférára.

Az MNB **devizatartaléka** a 2014 végi 34,6 milliárd euróról 2015 novemberére 32,2 milliárd euróra, majd 2015 végére 29,9 milliárd euróra csökkent. A **mérséklődés részben** a devizaalapú lakossági hitelek **forintosításához** kapcsolódó banki lehívásokra vezethető vissza. (Az MNB mintegy 8 milliárd eurót bocsátott a kereskedelmi bankok rendelkezésére a devizaalapú hitelek forintosításához, ami mind az eladósodást, mind a devizatartalékot mérsékli. Ez a folyamat azonban több év alatt, a devizahitel-lejáratoknak megfelelő ütemezésben megy végbe.) Ugyanakkor a decemberi mérséklődésben az év végi **államadósság-csökkentés érdekében az ÁKK és a MÁK által végrehajtott devizaműveleteknek** is fontos szerepe volt (az MNB adatai szerint összesen 1,6 milliárd euró értékben, amiből a Prémium eurókötvény lejáratát önmagában 1 milliárd eurót magyaráz). 2016. február végére decemberhez képest 1,3 milliárd euróval, **31,2 milliárd euróra nőtt** az MNB devizatartaléka.

Magyarország **bruttó külső (re)finanszírozási szükséglete 2016-ban is a GDP 20%-a felett lesz**, aminek biztonságos és viszonylag kedvező kondíciójú biztosításához **elengedhetetlen a külföldi pénzügyi befektetők bizalmának fenntartása**. A kormányzat már két éve a **befektetők kategóriába való visszahelyezését várja** a nemzetközi hitelminősítőktől, erre azonban eddig nem került sor. **A gazdasági mutatószámok alapján a felminősítés indokolt lehet**, a folyamat elhúzódásának oka a magyar gazdaságpolitika kiszámíthatatlansága, a **fenntarthatósággal szembeni kételyek**. A **felminősítések időpontja bizonytalan, de gazdasági szempontból idén valószínű**; ezt főleg súlyos politikai összeütközések akadályozhatják meg. A felminősítés a viszonylag alacsony CDS-felárakra feltehetően kevéssé fog hatni, de olyan intézmények is vásárolhatnak majd magyar állampapírt, amelyek belső szabályzata ezt eddig tiltotta. A hitelminősítés javulása a magyar részvények árfolyamára, esetleg egyes külföldi beruházási döntésekre hathat kedvezően.

9. A nagy ellátó rendszerek átalakítási folyamata és hatása

9.1. Önkormányzatok

Az önkormányzati rendszer alulfinanszírozottsága várhatóan a következő években is fennmarad. Az önkormányzati szolgáltatások államosítása (oktatás, egészségügy) ugyan megszabadította a rendszert a kötelező feladatok egy részétől, de a források ennél nagyobb elvonása miatt a **tényleges belső hiány nőtt**. Ennek fedezetét – nullszaldós önkormányzati mérlegeket feltételezve – az önkormányzatok úgy oldják meg, hogy **cégeiktől jelentős befizetéseket várnak el, amit azok részben hitelfelvételből teljesítenek**. Így az önkormányzati adósságok helyett az önkormányzati tulajdonú cégek, intézmények adóssága emelkedik.

A feladatok elvételével gyakorlatilag **kiüresedett a kistéleplési önkormányzatok működése**. Formálisan ugyan működnek, de érdemi tevékenységük nincs. Az oktatási épületek fenntartása, esetleg az egészségügyi intézményrendszerhez való hozzájárulás valamint a közmunka szervezésén kívül elhanyagolható mértékűek a feladataik. E települések esetében a döntések járási (azon belül kormányhivatali) szinten születnek, érdemi ráhatásuk nélkül. A **városi önkormányzatok** valamivel önállóbban működnek, ugyanakkor a forrásátrendezés miatt itt sem folyik érdemi, a működtetésen túlmutató tevékenység. A fejlesztések egyedüli lehetősége a legtöbb városi település esetében az **egyedi kormánydöntéssel jóváhagyott**, központi költségvetésből vagy EU forrásból finanszírozott beruházás. E települések érthető okokból minden ilyen forrást a maguk számára akarnak, így az EU

kohéziós forrásaiból további térségi egyenlőtlenség-növekedést finanszírozunk. Ráadásul ezek között is egyre gyakoribb az **adott politikai-választási ciklusra korlátozódó** hatású fejlesztés, ami a működtetés fenntarthatatlansága miatt később újabb forrásnyelővé válik (futball-stadionok, múzeumok létesítése, stb.).

Külön probléma, hogy a **közmunka sajátosan hazai értelmezése miatt** a hátrányos helyzetű települések helyzete tovább romlik. Mivel **statisztikai értelemben** közel kerülnek a teljes foglalkoztatottsághoz - miközben persze érdemi változás nincs -, de az így munkaalkalmat kapók jövedelme is jelentősen emelkedik (a szociális járadék, a segély helyett formálisan bért kapnak, ami persze kedvező), ami miatt azonban könnyen kikerülhetnek a hátrányos helyzet kategóriájából. Ez viszont a szociális juttatások megnyirbálásához vezethet, vagyis a településen lakók összességének a helyzete romlik (különösen, ha a közmunka nem egész éves és nem napi 8 órás időtartamú). Így bár valójában semmi sem változik, statisztikai értelemben fejlettebbnek látszanak a közmunkát szervező települések, s így az EU forrásokhoz csak nagyobb önerővel juthatnak, illetve a normatívák terén is hátrányosabb helyzetbe kerülnek. Kérdéses, hogy az EU elfogadja-e, hogy a közmunkát szervező települések valójában nem fejlettebbek. Ha nem - s erre jó esély van -, akkor jelentős önerő-többletet kellene felmutatni minden fejlesztéshez, amire ezek a települések még kevésbé lesznek képesek, mint korábban, hiszen mérséklődik központi költségvetési támogatásuk.

Egy másik probléma, hogy a szabályok ellenére (csak nullszaldós költségvetés fogadható el), egyre gyakoribb a **valójában deficités költségvetések elfogadása**; ami persze más szabályoknak való megfelelés miatt alakul ki. Így újra képződnek az önkormányzati adósságok - ennek kézenfekvő megoldása a szállítók határidőre való ki nem fizetése -, de a hitelfelvétel is növekszik. Mivel az EU forrásokból megvalósuló beruházások önértéke kivétel, s a pályázatokat úgy alakítják ki, mintha a fejlesztés önfenntartó volna (s az önerő is visszatérülne), ezért formailag megfelelnek a szabályoknak. Ugyanakkor már a beadás pillanatában tudható, hogy ezek nem hogy pénzügyi többletet nem fognak hozni, de inkább további kiadásokkal fognak járni. Nem melleleg gyakori a költségek alulbecslése is, ami miatt menet közben kell emelni a kereteken (így az önerőn is), ami minden korábbi számítást felülír.

A 2014. évi költségvetésről szóló törvény szerint az önkormányzati alrendszer teljes központi költségvetési támogatása 716 milliárd forint, amit a helyi adók helyben maradó része és a különböző EU források egészítenek ki. A 2015-ös költségvetés 690,5 milliárd forintot biztosít a települések számára, míg a teljes bevétel eléri a 2500 milliárd forintot. 2016-ban 662 milliárd forint központi költségvetési támogatás mellett 2500 milliárd forintból gazdálkodhatnak az önkormányzatok. Igen valószínű, hogy az önkormányzatok között a pénzügyi lehetőségek tekintetében meglévő korábbi **különbségek** az utóbbi egy-két évben **felerősödtek**, ami erősen behatárolja a területi felzárkózás lehetőségeit. (Ezt a KSH 2012-14-re vonatkozó területi fogasztási és jövedelmi adatai is megerősítik).

Az önkormányzatok között speciális helyzetben vannak a **nagyvárosok** (különösen a korábbi terminológiában 5 kiemelt megyei jogú város és Budapest). Igen nagy a valószínűsége annak, hogy az önkormányzati cégek adósságállománya közelít az 1000 milliárd forinthez. Pécs esetében ez önmagában 20 milliárd forint feletti összeget tesz ki, de Debrecen, Szeged, Miskolc, Győr esetében is hasonló nagyságrend lehet. Mivel Győrt leszámítva ezek a városok depressziós övezetben fekszenek, így az adósságok további halmozódására kell számítani, ami előbb-utóbb „rádől” az önkormányzati költségvetésre. Az erőltetett rezsicsökkentés pénzügyi terhe 2014-ben jelent meg teljes egészében, s a következő években ez halmozódni fog. Az ennek részbeni mérséklését szolgáló kiadáscsökkentésnek pedig az infrastruktúra fenntartását szolgáló beruházások látják kárát. Valamelyest javítja az önkormányzatok helyzetét (és rontja a központi költségvetését), ha az EU úgy dönt, hogy a fogyasztói áraknak a teljes infrastruktúra-költséget tartalmaznia kell. Ekkor ugyanis az önkormányzati cégeknek rendkívüli állami támogatást kell adni - vagy engedni ezek áthárítását a lakosságra, ami a választások közeledtével nem valószínű -, márpedig ez rontja a költségvetés helyzetét.

Így az önkormányzati alrendszer 2014. évi, igen kedvező év végi helyzete minden bizonnyal erőteljesen romlani fog 2018-ig. További gondot okoz az újonnan átadott infrastruktúra fenntartási terhe, különösen a stadionok esetében, illetve a 2002 után átadott fürdőberuházások okozta többletkiadások (a vízforgató berendezések, belső hálózatok elavulása miatt a további működtetés jelentős beruházásokat emésztene fel, amire nem látszik a forrás).

Budapest alulfinanszírozottsága miatt a legnagyobb gondok is itt halmozódtak fel. Ez látványos a tömegközlekedés területén, de szinte minden önkormányzati funkcionál látható a minőségromlás (pl. köztisztaság, egészségügy stb.). A **BKV** adósságállománya végül minden bizonnyal a központi költségvetésbe fog kerülni, ami a tömegközlekedés legakutabb gondjaira pillanatnyi gyógyírt jelent, de ténylegesen nem oldja meg az évtizedes beruházási elmaradást, tekintettel a feladat alulfinanszírozottságára. A **pénzügyi tűzoltás motiválta átszervezések** - a HÉV-vonalak átadása a MÁV-nak, az elővárosi buszközlekedés kiszervezése - csak enyhítenek a maradék BKV gondjain (hiszen az adósságállomány nem változik, miközben a bevételek csökkennek, igaz, talán a működési veszteség is mérséklődik); miközben a koncepció szakmailag nem végiggondolt. Szintén számítani lehet arra, hogy a **fővárosi közműcégek veszteségbe** fordulnak, így banki hitelezhetőségük is kérdésessé válik. A pénzügyi intézetek már ma is csak állami garancia mellett hajlandók hitelt nyújtani az önkormányzati cégeknek. Ez a metrófelújításhoz kapcsolódó hitelek esetében is jól látható. Ez pedig a garanciák beváltásakor a költségvetés helyzetére is hatással lesz.

9.2. Egészségügy

Napirenden van az egészségügy 2015-ben átszabott háttérintézményi struktúrájának újabb átalakítása. Ez az egészségügy irányítói és fenntartói szintjét is érinti. A megyei egyeztető bizottságok rendszerének kudarca után az ágazatban egy „kancellári” rendszer kialakítása várható, mely a struktúra alakítgatásánál jóval nagyobb ellátás-szervezői hatáskört kapna. Mindeközben az ágazat létszámproblémái csak növekszenek, az ellátás színvonala romlik.

A 2015. évi konszolidációt követően mintha **lassult** volna az **adósságok újratermelődése** (ennek összege januárban „csak” megközelítette a 40 milliárd forintot). Az egészségügyi dolgozók külföldre távozását nemcsak a nyomott bérszint, hanem az itt maradók többségére nehezedő, teljesíthetetlen feladattömeg és általánosan romló légkör is gyorsítja; ez egyes területeken **már működésképtelenséget** okoz. Az orvos-elvándorlás ugyan lassult, az ápolók és szakdolgozók távozása viszont gyorsul. Újabb **béremelési programra nem látszik politikai akarat**, egyedül az alapellátás számíthat többlet feladatokért cserébe többletforrásra, aminek a részletei még nem ismertek, csak a mértéke (10 milliárd forint). A kormány az életpályamodell kidolgozását az igen változatos foglalkoztatási jogviszony miatt elvetette.

Az **egészségügyi szakellátásban** (kórházak, szakrendelők) viszonylag stabilnak mondható a gazdálkodás. Ez azonban **nem egyensúly**, hanem évről évre ismétlődő hiány kialakulásával, illetve a várólisták újbóli növekedésével, a minőség romlásával jár. Az Állami Számvevőszék széleskörű ellenőrzési program keretében részletesen és átfogóan vizsgálta az egészségügyi intézmények közbeszerzési, beszerzési gyakorlatát, és súlyos szabálytalanságokat (igen gyakran a közbeszerzés mellőzését állapította meg). A megállapítások kapcsán közbeszerzési hatósági eljárások is indultak. Az Állami Egészségügyi Ellátó központ a közelmúltban büntető feljelentést tett **fedezetlen kötelezettségvállalás** ügyében az egri kórháznál feltárt gazdálkodás miatt. Ez olyan büntetőjogi tényállás, mely **valójában tömegesen fordul elő** egy olyan ágazatban, amely évről évre több tízmilliárd forint adósságot termel, vagyis rendszerszerűen így működik. **Az ellátási kötelezettség, a betartandó szakmai minimumfeltételek és a rendelkezésre álló finanszírozás ugyanakkor nincs összhangban, így valamelyik ezek közül sérül.** Eddig ezek közül elsősorban – a mindenkori kormány és ágazatvezetés – hallgatólagos és aktív támogatásával (konszolidáció, „kasszaseprés”) a gazdálkodás húzta a rövidebbet (miközben a többi is súlyos konfliktusok terepe volt). Most a jelek szerint ezen változtatni kívánnak. Ezzel párhuzamosan ésszerűsíténék a minimumfeltételeket is. Az

indokolatlan feltételek törlése helyes lehet, más kérdés, hogy eddig ezeket ténylegesen betartották-e, vagyis ezentúl valóban olcsóbb lesz-e megfelelni az új kereteknek. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy az új feltételrendszernek nem megfelelő ellátó helyek felszámolása is napirendre kerül.

A **transzparens gazdálkodást** célozta az államháztartási számvitelben 2014-ben bevezetett módosítás (eredményszemléletű számvitel bevezetése a pénzforgalmi mellett). Ezt azonban a költségvetési intézmények nehezen teljesítették. 2015-től az állami kórházak fenntartója a hozzá tartozó több mint 100 intézmény számára egységes számlatükör alkalmazását írta elő. Ez növeli a transzparenciát, mivel így a kórházak gazdálkodása pénzügyileg összehasonlíthatóvá válik. Ezzel párhuzamosan a kincstári rendszerben a szabad előirányzatok figyelése is megvalósul, így az adósságképződés lehetőségei szűkülnek.

Nemcsak az nem világos, hogy **mikor és hol létesül az új fővárosi kórház**, de az sem, hogy mi a célja ezzel a strukturális átalakítási tervek szerint a közép-magyarországi térség ellátásából közel 13 milliárd forintot elvonó (átcsoportosító) ágazatirányításnak. Amennyiben az ellátórendszer minőségi és hatékonysági szempontú fejlesztése, modernizálása, akkor ennek a meglévő, elavult kapacitásokat kell kiváltania. A jelenlegi kormányzati magatartás azonban – már a következő választási ciklusra készülve – idegenkedik a kórházbezárásoktól. Az átszervezések eseti jelleggel mennek végbe. Ugyanakkor a 2016. évi költségvetés az új fővárosi kórház tervezésére már tartalmaz forrást.

A tervek között szerepel, hogy az inkább a **szociális ellátásba** tartozó feladatokat lerázná magáról az egészségügy, s átengedné a szociális ágazatnak, méghozzá a kapcsolódó források nélkül. Ez az egészségügy helyzetén javíthat, az atcsoportosított betegek (ellátottak) helyzete viszont romolhat. Ugyanakkor ez a megoldás megnyithatja az utat az egészségügyben tiltott térítéses szolgáltatások előtt.

Az **alapellátás**, a háziorvosi ellátás fejlesztésének évek óta hangoztatott céljai 2015-ben külön törvényi rendelkezést kaptak. Ez a részletszabályok kialakítását a kormány hatáskörébe utalta. Az alapellátási törvény **praxisközösségek** létrejöttét célozza, hogy az alapellátást nyújtók közösen, több fajta szolgáltatást tudjanak nyújtani, illetve ösztönzi azt, hogy a további szakképzettséggel rendelkező háziorvosok egyéb, a szakképzettségük alapján végezhető járóbeteg-szakellátási feladatokat is nyújthassanak. Emellett a praxisjog tetszhalott piacát is megpróbálják feléleszteni. Mindezen szabályozási intézkedésektől a kormányzat azt reméli, hogy az alapellátás a helyi szükségletekhez jobban igazodva és a jelenleginél hatékonyabban tud az egészségügy részese lenni. Emellett az ágazaton belüli szakemberhiány enyhülését is ettől, valamint a kisebb pénzügyi könnyítésektől remélik. Az ágazat némi forrásbővítést is remélhet. Az alapellátás részeként bevezetendő szűrővizsgálatokban való részvételt a biztosítottak ösztönzésével is segítenék, így növelve az átszűrési rátát. Ezzel az alapellátás a prevencióban is nagyobb szerepet kapna, s a korábban felfedezett betegségek vagy kockázatok kezelése illetve nyomon követése költséghatékonyabb ellátást eredményezne. Költségvetési szempontból azonban e pozitív hatások 5-10 éves időtávban hatnak, miközben addig forrásokat emésztene fel. (Ez magyarázza a hosszú távú fejlesztésekkel szemben ellenséges kormányzati magatartást.)

Az **Egészségbiztosítási Alap bevételi** oldala a várható makrogazdasági folyamatok tükrében **reálisnak** tűnik. Ugyanakkor a **kiadási** oldalon a 2015. évi teljesülések tükrében **nem látszik tarthatónak** a keretek költségvetési törvénybe foglalt szintje. A **gyógyszerkasszájánál** hatékonyan működnek a 2006-2007 folyamán bevezetett, majd 2010-2011 folyamán szigorított, a támogatások kiáramlását gátló rendszerek. Ugyanakkor azon globális trend alól, amely a gyógyszer-innovációt és ennek a napi finanszírozásba való becsatornázását jelenti, Magyarország sem tudja kivonni magát. Így évi néhány százalékkal nő a forgalom és a támogatás kiáramlása is. Mivel a 2015. évi előirányzat túllépését követően a 2016. évi előirányzat elmarad a 2015. évitől, az ismét alultervezettnak tűnik.

A **2014-2020-as uniós támogatási időszakban** az ágazat jóval kevesebb forrásra számíthat, mint az előzőben, ugyanakkor ennek elköltése a tervek szerint gyorsabban megvalósul. Az e-gazdaságügyi,

népegészségügyi és kórháztechnikai (diagnosztika) fejlesztések, valamint a gyermek egészségügy jellemzik a fő irányokat. A háttérintézményi struktúra átfogó, s egyelőre döntéselőkészítési szakaszban lévő átalakítása azonban megakasztotta ezt a folyamatot, hiszen nagyon sok tervezett, kiemelt projekt esetében **vált bizonytalanra a kedvezményezett intézmények jövője**.

9.3. Közösségi közlekedés

A közösségi közlekedés gazdálkodása – a racionalizálási kísérletek ellenére - jelentős finanszírozási feszültségeket mutat. A tulajdonosi szerkezet átalakítása – főleg Budapesten – és a tervezett, főleg vasúti fejlesztések szakmai megalapozottsága hiányzik.

A **MÁV-csoport** esetében - bár a 2015. évi gazdálkodási adatok még nem ismertek - a jegyárkiegészítésen felül várhatóan nem lesz szükség további állami hozzájárulásra a működés biztosítása érdekében. Ugyanakkor jelentős beruházásokra lehet szükség; például a trakciós tevékenység megfelelő ellátása érdekében. Ugyanakkor a magyar kormány számos nagy vasúti projektet kíván megvalósítani, részben kínai hitelből (Budapest-Belgrád pályaszakasz fejlesztése), részben EU-forrásból (például pályaszakaszok felújítása, állomásfejlesztések, ügyfél-tájékoztatás korszerűsítése).

A **Belgrád-Budapest** vasútvonal szerbiai szakaszának felújítását 2016-ban kezdik meg, s a tervek szerinti kezdetét veszik a magyarországi előkészületi munkálatok is. A tervek szerint a teljes szakasz 2018-ra készül el, s a korszerűsítés befejezését követően a két főváros közötti nyolc órás menetidő 2,5-3 órára rövidül. Ez a vasúti fejlesztés óriási kockázatokat hordoz a magyar gazdaság számára, mivel **gyakorlatilag kizárt, hogy a projekt akár hosszabb távon is nyereséges legyen**. Vagyis – ha valóban megvalósul – **a hitel visszafizetése az adófizetőket fogja terhelni**.

A magyar kormány fontosnak tartja, hogy a Szlovéniában található **koperi kikötő** és az oda vezető vasútvonal fejlesztésében magyar vállalatok komoly szerepet játszassanak, továbbá piaci információk szerint a magyar kormány finanszírozóként is megjelenne a szomszédunk számára fontos közlekedési fejlesztésben. A projekt finanszírozási igénye akár meg is haladhatja a Budapest-Belgrád vonalét, ami jelentős hosszú távú kockázatot jelent a magyar gazdaság számára. (Ennek érdemi hatásai leginkább 2017-től lehetnek érzékelhetőek.)

A **fővárosi tömegközlekedés** átszervezése a pénzügyi feszültségek kezelésének, nem szakmailag megalapozott stratégiának van alárendelve. A 3-as metró, illetve a kapcsolódó beruházások (pl. metrószerelvények, metrópótlásra beszerezni kívánt csuklós buszok) mintegy 250 milliárd forintot tehetnek ki, miközben nem biztos, hogy a főváros megkapja az uniós támogatást erre a projektre, illetve még az sem látszik, hogy támogatás esetén miből finanszírozná a szükséges önrészt (kiváltképp, hogy a főváros költségvetése 2016-ban eleve veszteséggel számolt). A metrókocsik felújításának szerződését már aláírta a BKK, amelyet egy mintegy 70 milliárd forintos hitelből finanszíroz.

A közösségi közlekedés megkezdett átalakításának részeként a **Volán-társaságok** regionális összeolvadása lezárult. A 24 állami tulajdonban lévő Volán társaságot **7 regionális társaságba szervezték**, s a tervek szerint 2015-től már évente 4-5 milliárd forint megtakarításnak kell jelentkeznie a korábbiakhoz képest, amit elsősorban a szolgáltatási színvonal emelésére fordítanak. Több mint ezer jármű és közel 500 buszsofőr hiányzik a Volán-társaságoknál, melyek jelentős, a megtakarításokból nem fedezhető többletforrást igényelnek. Emellett jelentős feszültségek mutatkoznak a jelenlegi munkavállalók részéről az ideai bértárgyalások során, ami ugyancsak nehezíti a vállalat helyzetét.

9.4. Köz- és felsőoktatás

A legnagyobb gond az alapoknál, a közoktatásban van; bürokratikus, túlcentralizált, merev és nevelni nem akar, ahelyett hogy példát mutatna és kibontakoztatna. Készségek elsajátítása helyett túl nagy súlyt helyez a lexikális tudásra, nem XXI., hanem XIX. századi. Az elkövetkező néhány évben idősödő és nem túl jól képzett munkaerő-kínálat áll majd a foglalkoztatók rendelkezésére. Ezt a tendenciát erősíti a felsőoktatási rendszer által kibocsátott végzősök létszámának és felkészültségének visszaesése. Ennek hátterében részben demográfiai okok,

részen a költségvetés irracionális takarékosága áll. A közép- és felsőfokú oktatásban érintettek még nem nagy, de növekvő része külföldön végzi tanulmányait; a magyar oktatási rendszer romló állapotai elől menekülve. Ők és az itthon végzetek egy része nagy valószínűséggel nem a hazai munkaerőpiacot fogja erősíteni. A középfokú képzés – ezen belül a szakképzés – átalakítását illetően a közelmúltban bejelentett újabb lépések (szakgimnáziumok, illetve szakközépiskolák létrehozása, illetve átalakítása) sok formális elemet tartalmaz, s nem a tudásalapú társadalom irányába mutat. A „PISA” felmérések romló eredményei azonban azt vetítik előre, hogy közép, illetve hosszú távon sem lehet jól felkészült szakemberek kikerülésére számítani az iskolarendszerből.

A munkáltatók szakemberigényének jobb kielégítése érdekében kezdték 2010-ben bevezetni a **duális szakképzést**, melynek időtartama három év, így az első végzetek mostanában kerülnek a munkaerőpiacra. A duális szakképzés szerint a gyakorlati szakképzésnek a munkáltatóknál kellene megvalósulnia, azonban egyelőre csak kb. 5%-uk vesz részt ebben. A kormány támogatást ígért a munkahelyi gyakorlati képzési helyek kialakításához. A szakképzés „reformja” folyamatos, az egyes intézkedések hatása még ki sem bontakozik, máris újabbak követik azokat. (pl.: nem átlátható, hogy a duális szakképzés miként viszonyul a szakgimnáziumi rendszerhez).

A közoktatást és a felsőoktatást érintő átalakítás legfontosabb céljai közé tartozik a költségvetési ráfordítások csökkentése (a hiánycél tartása miatt), továbbá a fiatalok „irányított” tudatformálása. Ennek érdekében került sor a közoktatás államosítására és a felsőoktatás egyes részei finanszírozásának megvonására, illetve korlátozására. Ez **modernizáció-ellenes**, s nagy konfliktusok forrása. A közoktatási intézmények az óvodák kivételével egy központi költségvetési szerv, a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ felügyelete alá kerültek 2013. január 1-től, de összevonásokra, megszüntetésekre alig került sor. A KLIK nem tudott megbirkózni ezzel a feladattal, 2016-ra tarthatatlanná vált a helyzet, a KLIK formálisan megszűnik, de félő, hogy **csak egy újabb, kiérleletlen oktatásirányítási rendszer** bevezetése előtt áll az ország. Az intézmény-fenntartásban nőtt az egyházak szerepe, a személyi döntésekben erősödött a kormányzati szubjektivizmus. Ugyanakkor az iskolák önállósága jelentősen csökkent a korábbiakhoz képest. Az oktatandó tananyag és időkeret meghatározása 90%-ban központilag történik.

Az államháztartás konszolidált funkcionális mérlege alapján 2012-ben az összes költségvetési kiadás 10,4%-át fordították oktatási célokra, ami azonos a 2000-es szinttel. A 2005-ös 12,5%-os ráfordítási szintet követően folyamatosan csökken annak mértéke, amit a csökkenő tanulói létszám indokolhatna, de az oktatás színvonala (tárgyi körülmények, bérek) pont ellentétes tendenciát igényelnének. Az oktatási kiadások **nominálisan is csökkennek**, ami reálértéken még nagyobb visszaesést jelent. A csökkenést részben indokolja az oktatott létszám jelentős apadása, de pont ez a szituáció teremthetné meg az alapot a minőségi hiányosságok kiküszöbölésére. A GDP-arányos oktatási ráfordítás is évről évre csökken, 2012-re 4,1%-ra mérséklődött.

A 2016. évi költségvetési előirányzat és a 2015-ben felülvizsgált konvergencia program előirányzatai szerint a ráfordítások további mérséklődésre lehet számítani. Az értékek alatta maradtak az EU átlagának. Az oktatás költségvetési kiadásainak struktúrája oktatási szintenként vizsgálva lényegében nem változott. 2014-ben a pedagógus-életpályamodell kialakítása keretében béremelés kezdődött, ami azonban nem igazodik a végzett munka mennyiségéhez és minőségéhez. Az életpálya-modell keretében ismertté vált keresetnövelési ütem belátható időn belül nem hozza fel olyan szintre a pedagógusok anyagi elismerését, hogy az a tehetséges, felkészült fiatalokat jelentős mértékben a pedagógus pálya felé terelje. A képzés személyi feltételeinek javítása nélkül pedig hosszú távon sem remélhető az oktatás romló hatékonyságának megfordítása.

A közoktatás átalakítása 2015-től újabb irányt vett. A képzési rendszer decentralizációjára utal, hogy a középfokú szakképzés kikerül a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ felügyelete alól és a Nemzetgazdasági Minisztérium felügyelete alá tartozik. A munkaügyi és a szakképzési irányítás

együttes megvalósítása már többször előfordult az elmúlt évtizedekben. Előnyének tartják, hogy közvetlenebbül érvényesíthető a **valós, de inkább vélt gazdasági érdek a képzés méretének és struktúrájának kialakításában**, hátránya, hogy a képzést a **rövid távú szempontok** uralják el. A KLIK feladatainak jelentős részét az újonnan létrejövő megyei szervezetek adja át (a túlcentralizáció lehetetlenné tette az értelmes együttműködést). Folyamatosan lebegtetett téma a 9 osztályos általános iskolai képzés bevezetése, ami jelentős ráfordítási igénnyel járna. Értelmesebb megoldás lenne az általános iskolai képzés idejének meghosszabbítása helyett a forrásokat a képzés színvonalának emelésére fordítani.

A felsőoktatás hallgatóinak száma 2001-hez viszonyítva 2007-ig több mint 25%-kal nőtt, azóta részben demográfiai, részben szabályozási okok miatt **lényegében visszaesett az ezredfordulós értékre** és évről-évre csökken. Az **oktatók** számában jelentős csökkenés következett be, s fajlagos anyagi elismertségük is romlott. A felsőoktatás minőségi színvonala – nagy differenciálódás mellett - drámaian esik, a felsőfokú végzettségűek egy része (valószínűleg nagyobbbrészt legértékesebb része) külföldön tanul, másik, szintén tehetséges része külföldön keres munkát. A felsőfokú nappali képzésben résztvevők 70%-a valamilyen államilag támogatott formában tanult 2012-ben, ez csökkenés az előző évhez képest.

A felsőoktatás költségtakarékosabb üzemeltetése érdekében a 2014/2015-ös tanévtől állami kinevezésű **kancellárokat** küldtek a felsőoktatási intézményekbe, ezzel is csorbítva a felsőoktatás önállóságát. Elindul a felsőfokú duális szakképzés 3-3,5 éves időtartammal, s felerészben gyakorlati képzési idővel. Az e képzési formára történő jelentkezésről az érdekelteknek meglehetősen hiányos és bizonytalan információk birtokában kellett döntenieük. Feltételezhető, hogy, ahol konkrét munkáltató áll a képzés mögött, ott a sikeresen végzők álláshoz is jutnak, egyéb esetben ez bizonytalan.

A magyar népesség **iskolázottsági színvonala** az elmúlt évtizedekben a közép- és felsőfokú végzettségűek körében egyaránt javult, de a népességen belüli aránya még mindig alatta van az EU átlagának. Részben ennek a következménye a gazdaság alacsony teljesítőképessége, s a külföldi működőtőke beáramlásának megtorpanása.

10. Államháztartás, államadósság

Az államháztartás 2015. évi GDP-arányos mutatói - 2% körüli ESA-hiány és az államadósság egy év alatt 0,7 százalékpontos, 75,5%-ra való csökkentése – statisztikailag kiváló eredményt jeleznek. A költségvetési gazdálkodás valóban fegyelmezett, ez nagy eredmény. De a háttérben más is van; egyszeri, átláthatatlan eszközökkel és manőverekkel kialakított deficit és államadósság, növekedésellenes adórendszer és a nagy államháztartási rendszerek lezülése. A 2016-ra tervezett, 2%-os GDP-arányos deficit elérése kissé bizonytalan, a GKI 2,3%-ra számít. A bevételek ugyan összességében reálisak, a kiadási oldalon azonban mindenekelőtt az egészségügyre és oktatásra tervezett összegek nominális csökkenése vetít előre súlyos, már eddig is „tűzoltást” igényelt feszültségeket (pl. a KLIK esetében). A GKI 2016 végére a GDP-arányos államadósság kb. 1 százalékpontos, 74,5%-ra való csökkenésére számít. A mérséklődés nagyobb is lehet, ha már 2016-ban beérkezik a tavaly elmaradt EU-támogatások döntő része. Könnyen lehet azonban, hogy ezt több mint ellensúlyozza az új EU-pályázatok gyorsított beindításához szükséges költségvetési megelőlegezés. Jelentősen csökkentheti az államadósságot az állami bankok privatizációja, ugyanakkor ellenkező hatású lehet új államosítási döntések meghozatala.

10.1. A 2015. évi folyamatok

Az államháztartás **pénzforgalmi hiánya** 2015-ben az emelkedő adóbevételek ellenére a tervezettnél 326 milliárd forinttal több lett, ami az EU-tól származó bevételekből mintegy 560 milliárd forint csúszásának következménye. A költségvetés **bevételei** közül az előző évihez viszonyítva 2015-ben

6%-kal emelkedtek a fogyasztáshoz kapcsolt adók - ezen belül az áfa 7%-kal, a jövedéki adó 9%-kal -, s 7%-kal az szja. A növekedést a lakosság **növekvő jövedelme és fogyasztása**, valamint a **fehéredés** eredményezte. A társasági adó 40%-kal emelkedett, a növekmény több mint kétharmada azonban rendkívüli befizetés volt. A **nettó kamatkiadás** 970 milliárd forint (a GDP mintegy 2,9%-a) volt, 40 milliárd forinttal kisebb az előző évinél és alacsonyabb a tervezettnél is.

Mivel az átmenetileg **visszatartott EU-támogatások jelentős része várhatóan meg fog érkezni a magyar költségvetésbe**, ez az elmaradás **nem érinti** az EU által figyelt **eredménysszámításait** (ESA-) hiányt, mely a vártnál is kedvezőbb (2% körül) alakult. Ugyanakkor – mivel ezt az összeget az államháztartásnak átmenetileg hitelből kell finanszíroznia – **növeli az államadósságot**. A késve érkező EU-transzferek mintegy fele a támogatott projektek finanszírozásának **utolsó 5%-a**, melyet a megvalósítás végső jóváhagyásáig szabály szerint a költségvetésnek kell megelőlegeznie. Az összeg másik fele az EU által **ténylegesen vitatott** projekt (pl. az un. aszfaltügy, vagy legújabban a Társadalmi Infrastruktúra Operatív Program számára nyújtott kifizetések felfüggesztése), ahol részben tényleges, de **pillanatnyilag bizonytalan nagyságú veszteségre kell számítani**. Mivel az ESA-rendszerben ezt 2015-re kell majd elszámolni, a **valódi 2015. évi GDP-arányos hiány 2% fölött, akár 3% környékén is lehet**.

Fontosabb adóbevételek, 2015
(milliárd forint)

Bevételek	Eredeti elő-irányzat	Módosított elő-irányzat	Tény	Eredeti előirányzat százalé- kában	Módosított elő-irányzat százalé- kában
Központi költségvetés	10933	11018	11826	108,2	107,3
Áfa	3172	3220	3285	103,6	102,0
Jövedéki adó	913	951	998	109,3	104,9
Szja	1640	1640	1689	103,0	103,0

Forrás: NGM

Fontosabb adóbevételek, 2016
(milliárd forint)

Bevételek	Előirányzat	2016. I-II. hó		GKI prognóza
		Tény	Előirányzat százalé- kában	
Központi költségvetés	10185	1560	15,3	10200
Áfa	3352	481	14,3	3200
Jövedéki adó	952	133	14,0	1000
Szja	1658	316	19,1	1900

Forrás: NGM, GKI

A kedvező tavalyi államháztartási hiány mögött azonban más **negatív tényezők** is meghúzódnak. Ilyen a **növekedésellenes adószervezet**; többek között a mintegy 600 milliárd forintos, a GDP közel 2%-át kitevő **különadó-bevétel**, az alacsony jövedelműek esetében európai összehasonlításban a **legmagasabb**, foglalkoztatásukat akadályozó **adóék**. (Miközben a fehérítésben jelentős sikereket ért el a kormányzat.) Ilyen a **leromlott közszolgáltatások, fizetéseképtelen állami intézmények** (pl. a KLIK, kórházak), az 1000 milliárd forint feletti adósságállománnyal rendelkező **önkormányzati vállalatok** helyzete.

Az MNB számításai szerint a bruttó **államadósság** GDP-hez viszonyított aránya a 2014 végi 76,2%-ról (és a 2015. III. negyedév végi 78%-ról) 2015 végére 75,5%-ra csökkent. Ez – figyelembe véve hogy a költségvetésnek a már említett 560 milliárd forintos (a GDP mintegy 1,7%-át kitevő), még be nem érkezett EU-támogatást is finanszíroznia kellett – látványos eredmény. **A költségvetési tartalékokat azonban az év végére a szokásos évközi szinthez viszonyítva a GDP mintegy 2,5%-ával, sőt az egy évvel korábbi, ugyancsak mesterségesen leszorított szinthez képest is bő 1%-kal csökkentették**. Valószínűleg **az sem véletlen**, hogy a forint euróhoz viszonyított árfolyama december végén egy forinttal erősebb volt a decemberi és kettővel a januári átlagnál, hiszen **minden egyforintos erősödés kb. 0,8%-os adósságráta-csökkenést eredményez** (a még mindig magas devizaarány miatt). Vagyis e kreatív módszerek alkalmazása nélkül az államadósság aránya 79% körüli lenne, s a késve érkező EU-támogatásokat nem számítva is 77% feletti. Vagyis továbbra is az igaz, hogy **az államadósság az év szinte minden napján nem felel meg sem az EU, sem a magyar Alaptörvény követelményeinek, de egyetlen napon, az év utolsó munkanapján igen!**

A kormány a **kiszámíthatóság növelésével** indokolta a 2016. évi költségvetés szokásosnál hónapokkal korábbi benyújtását. A tapasztalatok szerint azonban a költségvetés végrehajtása során a kormányzat rendszeresen él beavatkozási lehetőségeivel, így ennek hitelessége eleve csekély volt. A

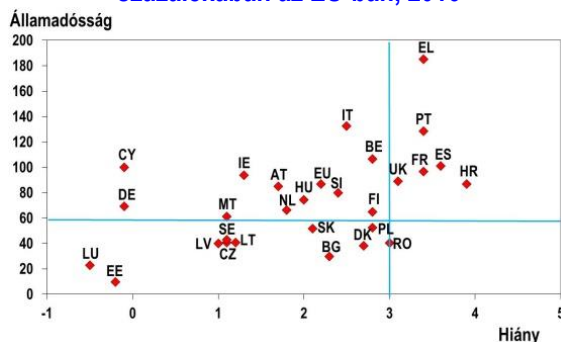
kiszámíthatóságot **valójában a költségvetési folyamatok és döntések jobb átláthatósága biztosítaná**, ténylegesen azonban ezzel éppen ellentétes folyamat zajlik. A kormány már 2010-ben megszüntette az évközi havi prognózisok készítésének gyakorlatát (holott éppenséggel azok továbbfejlesztése, az egész éves lefutások előrejelzése lett volna indokolt), idén pedig az Államadósság Kezelő Központ már **a múltra nézve is korlátozta a nyilvánosságot**; nem adnak heti információt a központi kormányzat tartozásairól. A kormánypártok már öt évvel ezelőtt gyakorlatilag kiiktatták a pótköltségvetés készítésének kényszerét, idén pedig arról született törvény, hogy a **parlamenti döntés nélkül, pusztán rendelettel is lehet új kötelezettségvállalásról dönteni** valamilyen költségvetési előirányzat terhére. (Ebbe a sorba illeszkedik az MNB alapítványainak s különböző állami cégeknek a mentesítése adataik nyilvánosságra hozatali kötelezettsége alól.)

10.2. A 2016. évi várható folyamatok

A kormány a 2016. évi költségvetést az „**adócsökkentés költségvetésének**” nevezte. Új adóemelés valóban nincs **előirányozva**, a reklámadóból származó bevétel azonban a módosítások révén emelkedik, s a korábbi ígérek ellenére nem szűnik meg a dohányipar különadója. Az adócsökkentés fő elemei: az **szja 1 százalékpontos mérséklése, a kétgyermekesek családi adókedvezményének bővítése, a bankadó valamint a sertéshús áfájának csökkentése**. Nem az a baj, hogy a korábban kilátásba helyezett szélesebb körű adócsökkentések nem valósultak meg – ezekre ugyanis a kiadási oldal rendszerszerű átalakítása esetén is csak ütemezett módon lehet fedezetet teremteni -, hanem az, hogy a javasolt csökkentések továbbra is a kormány hibás gazdaság- és társadalompolitikáját tükrözik, **s a bankadó mérséklésének kivételével nem segítik a gazdasági növekedést**. Idén márciusban viszont NGM-rendelet született az online pénztárgépek kötelező alkalmazásának kiterjesztéséről, szeptembertől például a gépjárműjavításra, 2017. januártól pedig például a taxizásra. Ezeknek **fehérítő** hatása lesz.

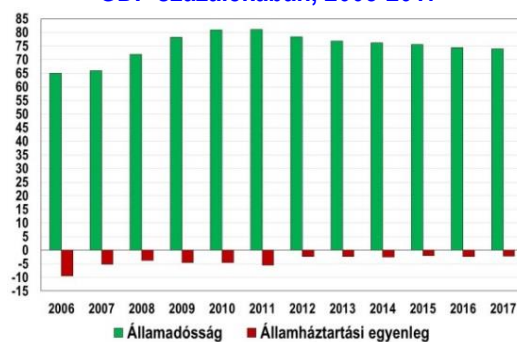
A kormány által még tavaly tavasszal felvázolt **makrogazdasági pálya hasonlít** a GKI előrejelzéséhez. A kormány 2016-ra 2,5%-os, a GKI 2,3% körüli növekedéssel kalkulál. A kormány a vásárolt fogyasztás 3,6%-os bővülésével számol, a GKI valamivel kisebbel. Érdemi különbség kormány 1,6%-os inflációs prognózisánál van, az az elmúlt év fejleményei alapján elavult, a GKI más előrejelzőkhöz hasonlóan csak 0,8%-os áremelkedést valószínűsít. Ugyanakkor a GKI által várt béremelés (4,5%) magasabb a kormányénál (kb. 3%). A foglalkoztatás esetében a kormányzat 2,1%-os bővülési előrejelzésével szemben a GKI csak 1,5% körüli bővülésre számít. **Mindezek a hatások a bevételi oldalon nagyjából kioltják egymást, esetleg némi bevételi többlet is kialakulhat.**

Államháztartási hiány és államadósság a GDP százalékában az EU-ban, 2016

Forrás: Európai Bizottság, 2016.

Az államháztartási egyenleg és az államadósság a GDP százalékában, 2008-2017

Forrás: KSH, MNB, GKI

2016 első két hónapjában példátlan módon többletet (14,8 milliárd forint) mutatott a költségvetés központi alrendszere, a központi költségvetés adóbevételei az éves előirányzat 15,3%-át teljesítették (tavaly csak 12,7%-át, s már az is a szokásosnál kedvezőbb volt). A legtöbb adófajta jól teljesített, de feltűnő a **társasági adó** tavalyinál 40 milliárd forinttal nagyobb többlete, időarányosan 20%-os teljesülése a tavalyi 10%-al szemben. Ez azt valószínűsíti, hogy a Költségvetési Felelősségi Intézet által

felvetett probléma – miszerint a **növekedési hitel** elsősorban nem magyarországi tevékenységeket céloz meg, hanem máshol működő multinacionális cégek „adóalapját” célozza meg azzal, hogy számukra „**adóparadicsomot**” teremtet – valós. Ez pedig egyrészt **beleütközne** az EU szabályaiba, másrészt e bevétel nélkül az első két hónap **deficitese** lenne.

A 2015. évi konvergencia-program szerint az államháztartás GDP-arányos kiadásai a 2014. évi 50,1%-ról 2015-re 49,1%-ra, majd 2016-ra 46,3%-ra csökkennek. Az ideai mérséklődés döntő része az EU transferek visszaesésével magyarázható, az ezek nélküli kiadások csak 1,2 százalékponttal csökkennek. Ráadásul ebből közel 0,3 százalékpont a kamatkidadások mérséklődéséből fakad. A kiadások szűkítése helyes törekvés, a problémát az jelenti, hogy ezt alapvetően „megszorítással”, a kiadások jelentős részének nominális befagyasztásával igyekeznek elérni, **rendszerek működésének érdemi átalakítása nélkül**. (A különböző átgondolatlan, centralizációs hatalmi, nem pedig szakmapolitikai szempontokat tükröző átszervezések – amint az a KLIKK esetében már közhelyé vált – inkább csak rontják a rendszerek működőképességét és hatékonyságát.) A kiadási oldalon mindenekelőtt az **egészségügyre és oktatásra tervezett összegek nominális csökkenése** vetít előre súlyos, már eddig is „tűzoltást” igénylő feszültségeket. Az állami tulajdon kiterjesztése során – például a nemzeti közmű szolgáltató cégek esetében – tudatosan vállalt, vagy menet közben kialakult **veszteségek finanszírozása** ugyancsak állami forrást igényel. A migrációval és a nemzetközi helyzet romlásával összefüggő kiadási szükséglet nyilvánvalóan magasabb lesz a tavalyi tavasszal tervezettnél. Az év elején a kormány döntött a tavalyi, több mint 50 milliárd forint maradványösszeg idei felhasználásáról, s elkezdte a tartalék felszabadítását is.

Végeredményben a **2016. évi államháztartási hiány mintegy 0,5 százalékponttal haladhatja meg a tervezett 2%-ot**. Ugyanakkor a kormányzat **képes lehet arra**, hogy belső átrendezésekkel és megszorításokkal év közben az általa szükségesnek tartott szintre szorítsa le a deficitet. A GKI prognózisa **2016-ra 2,3% körüli államháztartási hiány**.

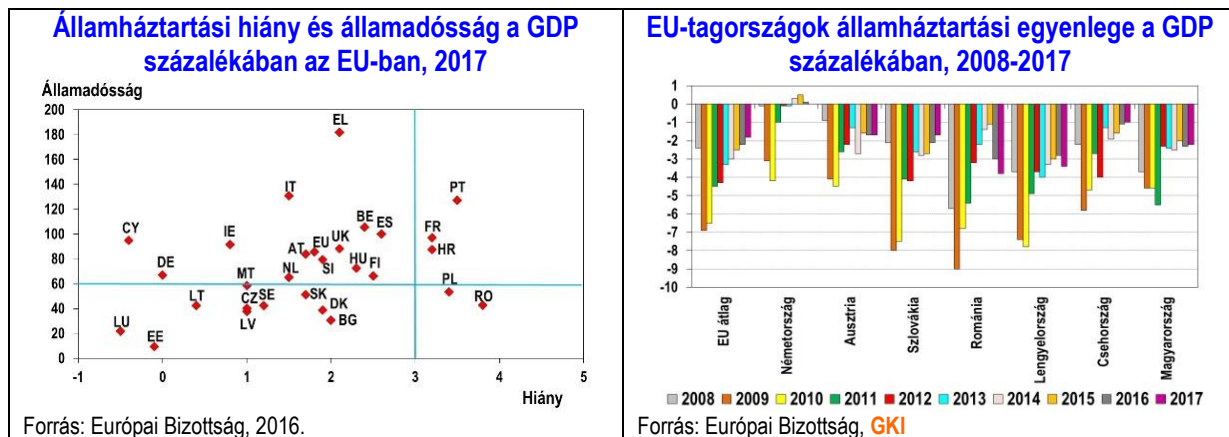
A GDP-arányos államadósság 2010-2011-ben érte el csúcspontját (80,9 illetve 81%). Ez 2015-re 5,5 százalékponttal, 75,5%-ra csökkent, ami átlagosan közeli évi 1,5 százalékpontos, első pillantásra látványos javulás. Valójában azonban egyrészt **csak a fele a 2011-ben kidolgozott, az államadósság csökkentését középpontba állító Széll Kálmán tervben megcélzott, átlagosan évi 2,8%-os rátajavulásnak**. Ráadásul közben a **magán-nyugdíjpénztári vagyon** nagy részének kvázi államosítása és jelentős részben felélése következtében a GDP mintegy 8-9%-át kitevő – a későbbi nyugdíjak fedezetét eltüntető – **implicit államadósság-növekedés** következett be. Ezzel korrigálva az államadósság 2015-ben **valójában a GDP 84%-a körül**, vagyis jóval a 2010. évi szint felett lenne. Az államadósság ilyen alakulásában fontos szerepe volt a forintban kifejezett devizaadósság jelentős emelkedésének (a forint gazdaságpolitikai hibák és tudatos lépések eredményezte gyengülésének), továbbá az állam 2010 óta mintegy 1500 milliárd forint értékben megvalósított **cégvásárlásainak** (a MOL-részvényektől az energetikai cégeken át a bankokig). Ezek a **GDP mintegy 5%-ával növelték** az államadósságot. Emellett azt is látni kell, hogy az említett államadóssági adatok közgazdaságilag nem valós átlagot, hanem minden évben több százalékponttal **mesterségesen leszorított év végi adatokat** tartalmaznak.

Az **államadósság/GDP arány** 2015 végén 75,5% volt, s a GKI - a GDP 2,3%-os idei növekedése, a 2,3%-os eredményszemléletű GDP-arányos államháztartási hiánynak megfelelő 2,5%-os pénzforgalmi deficit esetén - **2016 végére kb. 1 százalékpontos, 74,5%-ra való csökkenésére számít**. A **csökkenés nagyobb is lehet**, ha 2016-ban beérkezik a tavalyi elmaradt, mintegy 560 milliárd forintos EU-támogatások döntő része. Ennek egy része, mintegy 150-200 milliárd forint az utófinanszírozás logikája és az EU azon szabálya miatt késik, hogy a programok 5%-ának kifizetését az ellenőrzések befejezéséig vissza kell tartani. E pénz nagy részének beérkezése valószínű, jelentős részben akár már idén. Ugyanakkor a szabályossági viták – pl. az un. aszfaltügy – kimenetele bizonytalan, e 350-400 milliárd forint egy részét biztosan elveszti Magyarország. Az elmaradt EU-támogatások beérkezését azonban **minimum ellensúlyozhatja az új EU-pályázatok gyorsított beindításához szükséges**

költségvetési megelőlegezés. (Ha a kormányzat – bejelentésének megfelelően - valóban 2000 milliárd forint értékű EU-pályázat előlegét akarja idén finanszírozni, akkor a költségvetési **megelőlegezés sokkal nagyobb lesz, mint az elmaradt EU-támogatásokból idén bejövő összeg**, vagyis az államadósság rátája 1 százalékpontnál kisebb mértékben javulna. Jelentősen csökkentheti az államadósságot az **állami bankok és más állami tulajdonban levő eszközök privatizációja**. Ugyanakkor ellenkező hatású lehet **új államosítási döntések** meghozatala (például az Elmű és az Émász már előkészített megvásárlása egyelőre(?) leállt). Ugyanakkor növelheti az államadósságot a forint év végi **árfolyamának** gyengülése, a tavalyinál kevésbé szélsőséges kreatív technikák alkalmazása. Nem lehet kizárni azt sem, hogy az államadósság kedvező alakulása az államháztartási hiány némi növelését is vállalhatóvá teszi a kormány számára, bár ez a nullás 2017-es költségvetés kilátásba helyezése miatt – jelentsen az bármit is -, kommunikációs szempontból nem tűnik valószínűnek.

10.3. A 2017. évi várható folyamatok

A 2017. évi nullás költségvetés meglehetősen öletszerűnek tűnik, hiszen egyelőre még azt sem lehet tudni, mire és mikorra vonatkozik a nulla. Az államháztartás egésze esetében ez irracionális megszorítást igényelne, az elsődleges (kamatfizetés nélküli) egyenleg már évek óta többletet mutat, a beruházási kiadások nélküli egyenleg pedig nem közgazdasági megfontolásokra, hanem inkább egy értelmetlen ígérlet alóli, arcmentő kibújás vágyára utal. A költségvetés tavalyhoz hasonló, a szokásosnál sokkal korábbi, április végén való benyújtásának **hivatkozási alapja a kiszámíthatóság növelése**. Ez azonban egyáltalán **nem teljesül**. Egyrészt nincs szó arról, hogy az **adótörvények** benyújtására is korábban kerülne sor. Másrészt a kormány **teljesen szabad kezét** kér a költségvetés évközi módosítására. Ráadásul nem cáfolt hírek szerint **napirenden van egy kétéves**, a 2018-as választási évet is magában foglaló költségvetés elfogadtatásnak ötlete, ami nyilvánvalóan a **parlamenti kontroll** – és persze a nem feltétlenül jó irányú választás előtti lobbizás - **kikapcsolását** szolgálja.

Kérdéses az is, hogy a költségvetési tervezés lerövidült, ugyanakkor kényszerűen hosszabb távra szóló döntéseket igénylő időszaka **mennyire akadályozza a kellő szakmai megalapozottságot**. S mennyire teszi lehetővé, hogy annak **középtávú kitekintése** – egy 2013 decemberében elfogadott, de bevezetését a 2015. évi helyett a 2016. évi költségvetés kidolgozásáig elhalasztott jogszabálynak megfelelően - ne csak a szokásos, formális, hanem valódi, közgazdasági elemzéssel alátámasztott előrejelzés legyen. E szabályozás fő újdonsága, hogy a hároméves kiadási és bevételi terveket magában foglaló középtávú keret és az adott év költségvetési tervezete közötti különbségeket minden esetben olyan tényezőkkel illetve folyamatokkal (például a makrogazdasági környezet változásaival) kell indokolni, amelyek kívül esnek a kormány hatókörén. Ez ugyanis az előfeltétele annak, hogy a költségvetési indokolásokban szereplő hároméves tervek illetve a konvergencia-programok **valóban iránymutató szerepet töltsenek be** a költségvetési előirányzatok meghatározásában. A nullás költségvetés minden korábbi kivetítéstől eltérő ötlete **nyilvánvalóan szembemegy ezzel a valódi kiszámíthatóságot nyújtó rendszerrel**.

A 2016. évi költségvetés kivetítése szerint az államháztartás hiányának 2017-re 1,7%-ra kellene csökkennie. (Ez szerepel az MNB 2016. márciusi inflációs jelentésében is.) Ez követelményként indokolt. A 3,1%-os gazdasági növekedés ugyan túl optimistának tűnik (a GKI prognózisa csak 2,5%), de a bérek (3,2%, GKI: 4,7%), a foglalkoztatás (1,8%, GKI: 1,5%), a fogyasztás (2,7%, GKI: 2,8%) és az infláció (2,5%, GKI: 2%) alakulása összességében hasonló adó- és járulékbévételeket eredményezhet a kormány és a GKI prognózisa szerint. (Sőt, a bevételek várhatóan nagyjából fedezetet biztosítanak a bankadó már bejelentett csökkentésére és például az szja-kulcs 1 százalékpontos csökkentésére. A probléma az esetleges további adócsökkentésekkel és főleg a kiadási oldallal van. Számos alrendszer – így az oktatás és az egészségügy – továbbra is működőképessége határán, vagy már azon is túl lesz, vagyis a kiadási oldalon a feszültségek nagyok, részben beavatkozást igénylőek lesznek. Ezért is meglepő, hogy a kormány által az államháztartási törvény előírásának megfelelően 2015 végén (tehát még a nullás költségvetéssel kapcsolatos ötletek megjelenése előtt) nyilvánosságra hozott hároméves keretszámok szerint **egyetlen minisztérium, az Emberi Erőforrások Minisztériuma** – ahova az egészségügy és az oktatás is tartozik – **költhet nominálisan is kevesebbet 2017-ben, mint 2016-ban.**

Végeredményben a GKI 2017-re a kormány által tervezettnél nagyobb, 2,2%-os GDP-arányos államháztartási hiányra számít. Az államadósság ismét kb. 1 százalékponttal csökkenhet, de mindebben a kaotikus tervezési folyamat következtében nagy a bizonytalanság. Ezt még növeli az a törvénymódosítás, amely parlamenti vita nélkül lehetővé tesz átcsoportosításokat. Indokolt lenne, hogy ez ellen a Költségvetési Tanács is feleljen szavát.

A kormányzat az **államadósság finanszírozásában** folyamatosan – részben kényszerből, a Templeton csökkenő szerepvállalása miatt, részben a külföldtől való minél kisebb függés céljából - csökkenti a nemzetközi hitelezők szerepét. Az **MNB önfinszírozási programja** hatására a bankok likvid forrásai növekvő mértékben testesülnek meg állampapírokból. Ezzel viszont **szembemegy azzal az európai trenddel, miszerint a bankok és az állam pénzügyi összefonódása elkerülendő** (a bankok mérlegében az állampapírok súlya már most is messze meghaladja az EU ajánlásait). Növekszik a lakosság állampapír-állománya is. Mivel a lakosság – egyébként növekvő – kereslete a hosszabb lejáratú állampapírok iránt elmaradt a szükségessé, márciustól **emelték a kamatprémiumot**. A magyar állampapírokon a lakosság lényegesen magasabb hozamot tud elérni, mint a betéteken, más oldalról viszont az állam számára ez a finanszírozás **drágább**, mint a devizában való eladósodás.

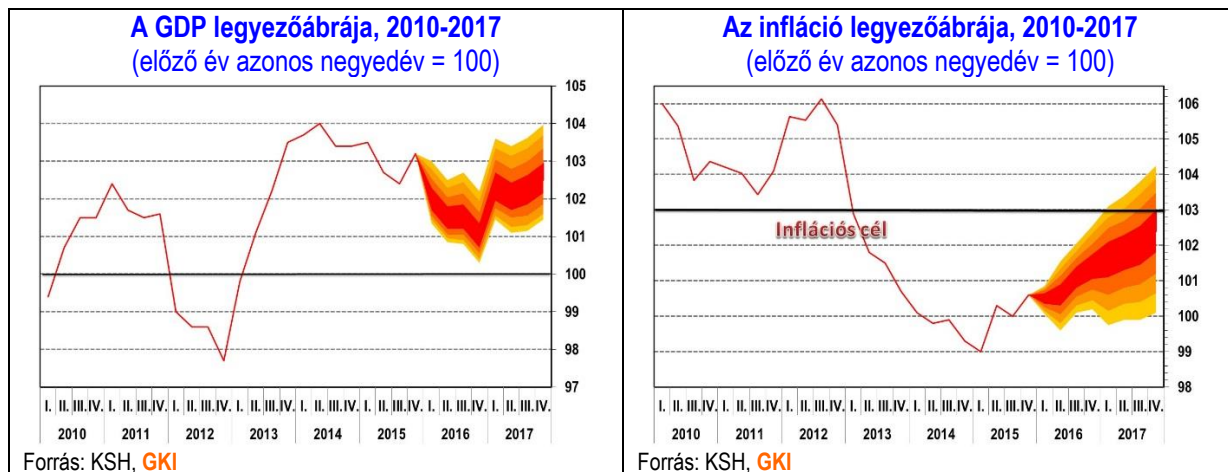
11. Az előrejelzés kockázatai

A GKI 2016. évi növekedési előrejelzése közel esik az elemzői konszenzushoz, fogyasztási prognózisa kissé optimistább, beruházási előrejelzése viszont pesszimistább a jellemzőnél. Inflációs előrejelzése ugyan az alacsonyok közé tartozik, de az elmúlt hónapokban szinte mindenki csökkentette prognózisát – legutóbb az MNB a 2015. decemberi 1,7%-ról márciusra 0,3%-ra –, s a GKI is a lefelé irányuló kockázatokat tartja az erősebbnek. A GKI 2017. évi gazdasági előrejelzése részleteiben is közel áll a tipikushoz.

GDP **termelési oldalán** a **mezőgazdaság** vártnál gyorsabb és lassúbb növekedése egyaránt elképzelhető az idei 5%-os növekedéshez és jövő évi stagnáláshoz képest az időjárás függvényében. Az **építőipar** visszaesése 2016-ban kisebb is lehet, ha a beruházások esése nem éri el a GKI által prognosztizáltat. Az **ipar** termelését pozitívan és negatívan is érintheti a nemzetközi járműipari konjunktúra várttól eltérő mértékű romlása.

A lakosság **fogyasztásának** növekedése a jövedelem-kiáramlás alapján várhatóan inkább meghaladja a GKI által 2016-ra prognosztizált 3%-ot, mint elmarad attól, a s 2017-ben is inkább a gyorsabb bővülésnek van esélye. Az EU-támogatások átmeneti visszaesésén, ennek **beruházásokra** gyakorolt negatív hatásán idén már érdemben nem lehet változtatni. Az **üzleti beruházások** érzékelhető emelkedéséhez gazdaságpolitikai fordulatra vagy valamilyen nagy egyedi, állami forrásokkal

kellőképpen megtámogatott beruházásra lenne szükség. Egyik körvonalai sem látszanak. Az **exportnövekmény** erőteljesebb szűkülése fékezne a gazdasági növekedést, a nagyobb olló viszont serkentene azt. Ez részben a külső konjunktúrától függ, a feldolgozóipari beruházások visszaesése és a magyar versenyképesség gyengesége pedig idén nem valószínűsít jelentős új exportlehetőséget. Jövőre az Apollo Tyres emelheti a termelés és a kivitel szintjét, a magyar gazdaság importigényessége azonban aligha teszi elkerülhetővé az export-import olló záródását. A belföldi felhasználás – ezen belül az idén gyorsulva emelkedő fogyasztás, jövőre pedig az ismét beinduló beruházás-növekedés – feltehetőleg növekvő **importigényessége** szűkíti a külkereskedelmi aktívumot.

Végeredményben 2016-2017-ben a vártnál gyorsabb és lassúbb növekedésnek **szimmetrikus kockázatai** vannak, szerkezetileg a fogyasztás kissé gyorsabb, a beruházások és az exportnövekmény némileg lassúbb fejlődésének van valamivel nagyobb esélye.

Az **infláció** esetében a külső deflációs jelenségek illetve a másik oldalról a világpiaci energia- és nyersanyag-árak esetleges emelkedése, az importált infláció gyorsulása a fő kockázati tényező. A vásárlóerő növekedése, egyes import által nem érintett szektorok korlátozott versenyhelyzete ugyancsak áremelő hatású. A lakásépítés támogatására hozott lépések a jelek szerint legalább annyira az áremelkedésben csapódnak le, mint a vevőknél. Mindezek ellenére egyelőre a GKI által prognosztizáltnál **alacsonyabb inflációnak valamivel nagyobb az esélye**, mint a magasabbnak.

Valójában 2016-2017-ben **számos politikai kockázatnak** (migráns-megoldás, Brexit, EU fejlődési iránya, stb.) **a hatása sokkal nagyobb lehet, mint a szokásos gazdasági tényezőké.**

Statisztikai függelék

Függelékek jegyzéke

1. A GDP termelése, 1996-2017	51
2. A GDP felhasználása, 1989-2017	52
3. A bruttó termelés volumene, 1989-2017	53
4. Egyensúlyi mutatók, 1991-2017	54
5. Munkaügyi és jövedelmi mutatók, 1990-2017	54
6. Pénzügyi mutatók, 1989-2017	55
7. Világgazdasági árak, árfolyamok és kamatok, 2000-2017	55
8. Világgazdasági növekedési ütemek, 2000-2017	56

A GDP termelése, 1996-2017 (előző év = 100)

	GDP	Mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, halászat	Ipar	Építőipar	Kereskedelem	Szállítás, raktározás	Információ, kommunikáció
1996	100,0	104,9	104,4	93,0	98,3	93,7	118,2
1997	103,4	96,5	111,2	107,1	104,1	108,1	115,2
1998	104,2	104,6	107,3	108,1	102,3	98,5	113,3
1999	103,2	103,1	105,3	106,7	101,2	104,9	109,9
2000	104,2	90,0	102,7	110,2	110,9	102,2	106,7
2001	103,8	113,6	103,2	107,4	99,9	115,2	107,2
2002	104,5	83,9	105,8	112,7	109,5	101,4	114,8
2003	103,8	103,3	105,1	99,3	104,4	98,1	110,4
2004	104,9	150,2	105,3	101,6	102,9	106,0	103,0
2005	104,4	94,2	104,0	110,6	107,1	104,6	106,8
2006	103,8	93,5	106,2	96,1	109,4	104,7	105,5
2007	100,4	78,5	107,5	92,7	100,3	106,8	105,7
2008	100,8	155,6	95,7	90,0	99,7	94,1	101,8
2009	93,4	88,6	86,9	96,2	83,3	91,9	106,2
2010	100,7	77,9	108,1	90,3	98,6	102,6	101,1
2011	101,8	115,4	100,4	102,6	103,0	100,2	103,2
2012	98,3	79,0	97,8	93,7	99,4	101,1	101,0
2013	101,9	115,3	97,5	105,8	106,3	101,0	103,9
2014	103,7	113,9	106,7	112,3	104,3	102,4	101,4
2015	102,9	87,1	106,3	102,9	105,7	101,7	102,9
2016	102,3	105	104	95	103	101,5	103
2017	102,5	100	105	103	103	101,5	102

Forrás: KSH, 2016-2017: GKI

A GDP termelése, 1996-2017 (előző év = 100)

	GDP	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	Ingatlan-ügyletek	Szakmai, tudományos, műszaki, adminisztratív szolgáltatások	Közigazgatás, védelem, egészségügy, oktatás	Művészet, szórakoztatás, szabad idő és egyéb szolgáltatás
1996	100,0	87,4	103,5	113,6	100,1	91,0
1997	103,4	74,5	100,8	102,7	101,2	95,7
1998	104,2	99,6	93,5	103,0	106,5	98,0
1999	103,2	84,4	102,7	103,8	101,7	104,5
2000	104,2	111,1	100,7	108,0	103,7	105,8
2001	103,8	99,1	96,9	113,3	98,8	110,1
2002	104,5	106,2	97,9	108,5	102,2	107,0
2003	103,8	104,8	106,2	104,5	103,9	95,1
2004	104,9	102,7	99,6	99,8	101,9	98,7
2005	104,4	103,4	105,9	105,6	102,5	104,5
2006	103,8	98,5	107,1	106,4	100,6	99,9
2007	100,4	93,9	99,4	99,2	96,2	101,5
2008	100,8	99,3	100,5	103,0	100,5	102,9
2009	93,4	102,0	103,1	96,9	99,8	95,2
2010	100,7	95,9	98,3	101,9	101,2	101,8
2011	101,8	96,3	102,0	102,9	101,7	102,6
2012	98,3	97,2	98,2	100,7	101,6	97,3
2013	101,9	95,2	100,3	103,6	106,7	100,0
2014	103,7	97,1	99,6	105,8	97,8	104,8
2015	102,9	99,8	102,0	105,6	100,6	106,0
2016	102,3	102	102	103	100	102
2017	102,5	103	102	101	100	100

Forrás: KSH, 2016-2017: GKI

A GDP felhasználása, 1989-2017 (előző év = 100)

	GDP összesen	Belföldi felhasználás	Egyéni fogyasztás	Közösségi fogyasztás	Állóeszköz-felhalmozás	Export	Import
1989	100,6	100,0	99,8	58,8	100,9	98,5	96,4
1990	96,5	96,9	96,4	102,6	92,9	94,7	95,7
1991	88,1	90,9	94,4	97,3	89,6	86,1	93,9
1992	96,9	96,4	100,0	104,9	97,4	102,1	100,2
1993	99,4	109,9	101,9	127,5	102,0	89,9	120,2
1994	102,9	102,2	99,8	87,3	112,5	113,7	108,8
1995	101,5	96,9	92,9	95,9	95,7	113,4	99,3
1996	100,0	99,1	97,6	96,6	104,6	109,5	107,1
1997	103,4	103,8	100,9	103,0	108,7	122,9	124,1
1998	104,2	107,4	103,2	105,0	112,0	115,6	122,6
1999	103,2	104,1	105,8	101,7	108,0	111,9	113,3
2000	104,2	103,7	102,9	101,2	105,2	125,0	123,1
2001	103,8	101,9	104,2	104,7	102,7	108,8	105,8
2002	104,5	106,4	107,9	103,8	107,8	105,8	108,7
2003	103,8	105,7	107,6	106,3	101,3	106,3	109,5
2004	104,9	104,9	102,2	101,4	107,6	118,0	117,3
2005	104,4	101,5	103,1	102,4	103,6	112,9	107,8
2006	103,8	101,7	101,5	100,0	100,7	119,5	115,5
2007	100,4	99,0	99,3	94,8	104,2	116,1	113,9
2008	100,8	100,2	99,6	103,1	101,0	106,9	106,0
2009	93,4	90,8	94,4	103,2	91,7	88,6	85,3
2010	100,7	99,5	97,2	102,2	90,5	111,3	110,1
2011	101,8	99,8	100,7	100,0	98,7	106,6	104,5
2012	98,3	97,0	97,7	99,7	95,6	98,5	96,7
2013	101,9	101,2	100,6	103,0	107,3	105,9	105,9
2014	103,7	104,2	101,5	105,8	111,2	107,6	108,5
2015	102,9	100,7	102,6	100,6	101,9	108,4	107,8
2016	102,3	101,5	103	100	95	106	105,5
2017	102,5	102	102,8	99	103	107	107

Forrás: KSH, 2016-2017: GKI

A bruttó termelés volumene, 1989-2017 (előző év = 100)

	Mezőgazdaság	Ipar	Építőipar	Kiskereskedelem
1989	100,0	95,0	101,6	-
1990	98,2	90,7	86,2	-
1991	93,8	81,6	91,7	71,2
1992	79,9	90,3	101,5	96,3
1993	90,4	104,0	102,6	103,2
1994	103,0	109,6	112,1	-
1995	102,6	104,6	82,4	91,7
1996	106,3	103,4	99,9	95,1
1997	96,3	111,2	109,7	98,4
1998	97,8	112,5	113,1	112,3
1999	99,6	110,4	108,3	107,9
2000	93,6	118,1	104,7	102,0
2001	114,2	103,7	107,7	105,4
2002	92,4	103,2	117,5	108,8
2003	95,9	106,9	102,2	109,0
2004	122,0	107,8	106,8	105,8
2005	90,0	106,8	118,8	105,5
2006	95,1	109,9	99,3	104,1
2007	85,0	107,9	84,8	97,0
2008	128,0	100,0	94,6	98,1
2009	90,0	82,2	96,7	95,9
2010	85,0	110,6	88,1	97,7
2011	110,0	105,6	94,1	100,3
2012	90,8	98,2	91,7	98,1
2013	122,0	101,1	109,7	101,6
2014	112,0	107,7	113,4	105,2
2015	87,1	107,5	103	105,8
2016	105	105,5	95	103
2017	100	106	105	103

Forrás: KSH, 2016-2017: GKI

4. függelék

Egyensúlyi mutatók, 1991-2017 (a GDP százalékában)

	Áruforgalmi egyenleg	Folyó fizetési mérleg egyenlege	Külső finanszírozási igény	Államháztartás egyenlege (ESA)
1991	-4,2	0,8	0,8	-2,1
1992	-1,3	0,8	0,8	-7,0
1993	-11,0	-9,0	-9,0	-5,6
1994	-11,1	-9,4	-9,4	-8,4
1995	-0,3	-3,4	-3,4	-8,7
1996	0,5	-3,8	-3,5	-4,4
1997	1,2	-4,1	-3,8	-5,6
1998	-1,8	-7,2	-6,7	-7,5
1999	-2,8	-7,8	-7,8	-5,1
2000	-3,9	-8,4	-7,8	-3,0
2001	-1,3	-5,8	-5,2	-4,1
2002	-1,8	-6,3	-6,0	-8,9
2003	-4,0	-8,0	-8,1	-7,2
2004	-3,4	-8,5	-8,4	-6,4
2005	-1,2	-7,0	-6,3	-7,9
2006	-1,0	-7,0	-6,2	-9,4
2007	0,5	-7,1	-6,4	-5,1
2008	0,4	-7,1	-6,1	-3,7
2009	4,3	-0,9	1,0	-4,6
2010	5,4	0,3	2,1	-4,6
2011	6,2	0,8	3,1	-5,5
2012	6,9	1,8	4,3	-2,3
2013	6,5	4,0	7,5	-2,4
2014	6,1	2,0	5,8	-2,5
2015	7,4	4,4	8,7	-1,9
2016	8,1	5,1	6,4	-2,3
2017	8,4	5,4	7,4	-2,2

Forrás: KSH, NGM, MNB. 2016-2017: GKI

5. függelék

Munkaügyi és jövedelmi mutatók, 1990-2017

	Bruttó átlagkereset	Nettó átlagkereset (előző év = 100)	Reálkereset	Munkanélküliségi ráta (éves átlag, százalék)
1990	128,6	121,7	94,3	-
1991	133,4	128,1	93,0	-
1992	124,3	120,7	98,6	9,9
1993	121,9	117,7	96,1	12,1
1994	122,6	125,3	107,2	10,9
1995	116,8	112,3	87,8	10,3
1996	120,4	116,9	95,0	10,0
1997	122,3	126,0	104,9	8,8
1998	118,3	118,4	103,6	7,8
1999	113,9	110,9	102,5	7,0
2000	113,5	111,4	101,5	6,4
2001	118,2	116,4	106,4	5,7
2002	118,3	119,6	113,6	5,8
2003	112,0	114,3	109,2	5,9
2004	106,2	105,7	98,9	6,1
2005	108,8	110,0	106,3	7,2
2006	108,1	107,6	103,5	7,5
2007	108,0	103,0	95,2	7,4
2008	107,5	106,8	100,7	7,8
2009	100,5	101,7	97,6	10,0
2010	101,3	106,9	101,9	11,2
2011	105,2	106,4	102,4	11,0
2012	104,6	102,0	96,5	11,0
2013	103,4	104,9	103,1	10,2
2014	103	103	103,2	7,7
2015	104,2	104,2	104,3	6,8
2016	104,5	106	105,2	6,5
2017	104,7	106,2	104,2	6,3

Forrás: KSH, 2016-2017: GKI

6. függelék

Pénzügyi mutatók, 1989-2017

	Fogyasztói árindex (éves átlag, előző év = 100)	Jegybanksi alapkamat (az év végén, százalék)	Forint/euró (éves átlag)	Forint/dollár
1989	117,0	-	65,1	59,1
1990	128,9	22,0	80,5	63,2
1991	135,0	22,0	92,7	74,8
1992	123,0	21,0	102,1	79,0
1993	122,5	22,0	107,5	92,0
1994	118,8	25,0	124,8	105,1
1995	128,2	28,0	162,7	125,7
1996	123,6	23,0	191,2	152,6
1997	118,3	20,5	210,9	186,8
1998	114,3	17,0	241,0	214,5
1999	110,0	14,5	252,8	237,3
2000	109,8	11,0	260,0	282,3
2001	109,2	9,8	256,7	286,5
2002	105,3	8,5	243,0	258,0
2003	104,7	12,5	253,5	224,4
2004	106,8	9,5	251,7	202,6
2005	103,6	6,0	248,0	199,7
2006	103,9	8,0	264,3	209,8
2007	108,0	7,5	251,3	183,4
2008	106,1	10,0	251,2	170,9
2009	104,2	6	280	201,4
2010	104,9	5,5	275,4	211,8
2011	103,9	7	279,2	200,9
2012	105,7	6	289,4	226,1
2013	101,7	3	296,9	223,3
2014	99,8	2,1	308,7	232,5
2015	99,9	1,35	309,9	279,3
2016	100,8	0,9	315	300
2017	102	0,9	320	320

Forrás: KSH, 2016-2017: GKI

7. függelék

Világ gazdasági árak, árfolyamok és kamatlábak, 2000-2017

	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kőolajár Brent dollár/hordó	28,3	25,0	38,0	65,4	72,7	97,5	62	79,6	111	112	109	100	52,4	35	43
Kőolajár Brent euró/hordó	30,8	26,6	30,6	52,3	53,1	66,3	43,2	59,8	79,8	87,5	82,6	75,2	47,2	31,8	39,1
Árfolyam (USD/EUR)	0,92	0,94	1,24	1,25	1,37	1,47	1,39	1,32	1,39	1,28	1,32	1,33	1,11	1,05	1,0
EU-27 inflációs ráta (%)	2,4	2,5	2,3	2,3	2,4	3,7	1,0	2,1	3,1	2,6	1,5	0,6	0,0	0,5	1,6
Nyersanyagok árszint változása, dollárban (%)	4,8	1,1	14,9	22,3	12,4	14,1	-18,0	26,2	18,5	-9,7	-1,4	-4,3	-17,3	-5	0
• Élelmiszerek	2,5	1,9	12,4	10,3	12,6	21,6	-12,5	9,8	13,1	0,2	3,2	-3,7	-15,7	-3,7	0
• Mezőgazdasági nyersanyag	4,4	5,2	6,7	9,1	11,3	7,7	-17,0	31,1	32,5	-15,9	-4,7	3,8	-14,5	-3,3	0
• Fémek és ásványok	12,2	-4,3	32,2	53,4	12,9	9,5	-25,7	46,6	15,2	-15,8	-4,9	-11,1	-22,5	-8,7	0,3
3 hónapos kamatláb (LIBOR, éves átlag, %)															
USA	6,5	1,8	1,6	5,2	5,3	3,2	0,9	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,5	0,8	1,0
Japán	0,2	0,1	0,0	0,2	0,7	0,7	0,3	0,2	0,3	0,2	0,3	0,2	0,1	0,1	0,1
Eurózóna	4,4	3,4	2,1	3,1	4,3	4,6	1,2	0,8	1,0	0,6	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,2

Forrás: OECD, IMF, Európai Bizottság, GKI

Világ gazdasági növekedési ütemek, 2000-2017
(százalékos változás az előző évhez képest)

	2000	2002	2004	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Világtermelés (GDP)	4,7	2,7	4,9	5,5	5,6	2,8	-0,5	5,5	4,1	3,5	3,2	3,3	3,0	3,3	3,5
– Ipari országok	3,7	1,5	3,1	2,9	2,6	0,0	-3,7	2,7	1,7	1,1	1,1	1,8	2,0	2,2	2,2
USA	3,7	1,6	3,6	2,7	1,9	-0,4	-2,8	2,5	1,6	2,2	1,5	2,4	2,5	2,7	2,6
Japán	2,4	0,3	2,7	1,7	2,2	-1,0	-5,5	4,7	-0,5	1,7	1,6	-0,1	0,7	1,1	0,5
EU-28	3,8	1,2	2,5	3,3	3,2	0,3	-4,4	2,1	1,8	-0,5	0,2	1,4	1,9	1,9	2,0
Nagy-Britannia	4,0	2,1	3,3	2,6	3,5	-1,1	-4,3	1,5	2,0	1,2	2,2	2,9	2,3	2,1	2,1
Gazdasági és Monetáris Unió	3,8	0,9	2,2	3,3	3,0	0,4	-4,5	2,1	1,6	-0,9	-0,3	0,9	1,6	1,7	1,9
Németország	3,2	0,0	1,1	3,7	3,3	1,1	-5,6	4,1	3,7	0,4	0,3	1,6	1,7	1,8	1,8
Franciaország	4,1	1,0	2,5	2,5	2,3	-0,1	-2,9	2,0	2,1	0,2	0,7	0,2	1,1	1,3	1,7
Olaszország	3,0	0,5	1,5	2,2	1,7	-1,2	-5,5	1,7	0,6	-2,8	-1,7	-0,4	0,8	1,4	1,3
Ausztria	3,4	0,9	2,3	3,7	3,7	1,4	-3,8	1,9	2,8	0,8	0,3	0,4	0,7	1,7	1,6
Spanyolország	5,1	2,7	3,3	4,1	3,5	0,9	-3,6	0,0	-1,0	-2,6	-1,7	1,4	3,2	2,8	2,5
Hollandia	3,5	0,1	2,2	3,4	3,9	1,8	-3,3	1,4	1,7	-1,1	-0,5	1,0	2,0	2,1	2,3
Finnország	5,0	1,6	3,7	4,4	5,3	0,3	-8,3	3,0	2,6	-1,4	-1,1	-0,4	0,0	0,5	0,9
– FÁK	9,0	5,2	8,2	8,7	8,9	5,3	-6,5	5,0	4,8	3,5	2,1	0,9	-3,1	-0,3	1,2
Oroszország	10,0	4,7	7,1	8,2	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4	1,3	0,6	-3,7	-1,2	0,3
Ukrajna	5,9	4,1	9,6	7,3	7,9	2,1	-15,1	4,0	5,0	3,5	3,0	-7,5	-9,0	2,0	3,5
– Ázsia	6,5	6,4	8,0	9,6	10,3	6,9	5,5	9,8	7,7	7,0	6,5	6,2	5,9	5,8	5,8
Kína	8,0	9,1	10,1	12,7	14,2	9,6	9,5	10,6	10,3	9,6	8,0	7,3	6,9	6,5	6,2
India	3,9	3,8	7,5	9,6	9,3	6,7	5,0	11,0	7,9	4,9	6,9	7,1	7,2	7,4	7,5
Dél-Korea	8,5	7,0	4,7	5,2	5,1	2,3	0,3	6,5	3,7	2,3	2,9	3,3	2,5	2,7	2,8
– Latin-Amerika	4,3	0,2	6,0	5,6	5,7	4,3	-1,3	6,0	4,9	3,1	2,9	1,3	-0,6	0,1	1,6
– Közel-Kelet és Észak-Afrika	5,1	2,0	6,3	5,5	5,4	4,2	1,7	5,4	2,9	3,5	1,6	2,8	2,7	3,0	3,5
Fekete-Afrika	3,3	3,5	5,8	6,7	7,1	5,4	4,0	5,8	4,4	4,4	4,9	5,0	4,2	4,0	4,2
Világkereskedelem*	28,3	4,1	10,9	9,2	9,5	4,8	-10,7	12,6	6,1	2,8	3,4	3,2	2,2	3,3	4,0

Forrás: OECD, IMF, Európai Bizottság, **GKI**